

VOLUME 1 ISSUE 5

"CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023"

zenodo

OUR FIELDS

- Exact Sciences
- Natural sciences
- Medical sciences
- Technical sciences
- Economics
- Philological sciences
- Pedagogical sciences
- Social and humanitarian sciences
- Psychological sciences
- Arts and cultural sciences
- Physical education and sports

+998 (88) 808-21-07

<http://universalpublishings.com>

"RESEARCH SCIENCE AND INNOVATION HOUSE" MCHJ

"CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023"

+998 (88) 808-21-07

<http://universalpublishings.com>

VOLUME 1, ISSUE 5

«Conference on Universal Science Research 2023» ilmiy konferensiyasi:

31.05.2023 yil.

Ushbu to'plamda «Conference on Universal Science Research 2023» ilmiy konferensiyasi 2023 yil 1-soni 5-qismiga qabul qilingan maqolalar nashr etilgan.

Jurnal tarkibidagi barcha maqolalarga DOI unikal raqami biriktirilib, **Directory of Research Journals Indexing, Researchbib, Index Copernicus, Zenodo, Open Aire, Google Scholar** xalqaro ilmiy bazalarida indekslandi.

OAK tomonidan dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan jurnallar ro'yxatidagi milliy jurnallarda chiqarilgan maqolalar sifatida rasman tan olinadi.

Asos: O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasining dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxati 3-sahifasi. – Toshkent: 2019. – 160 b.

Konferensiya materiallaridan professor-o'qituvchilar, mustaqil izlanuvchilar, doktorantlar, magistrantlar, talabalar, litsey-kollejlar va maktab o'qituvchilari, ilmiy xodimlar hamda barcha ilm-fanga qiziquvchilar foydalanishlari mumkin.

Eslatma! Konferensiya materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, hisobotlar, ma'lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

“RESEARCH SCIENCE AND
INNOVATION HOUSE” MCHJ

TAHRIRIYAT

Bosh muharrir: Eshqarayev Sadridin Chorievich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti tibbiyot va tabiiy fanlar kafedrasini mudiri, kimyo fanlari falsafa doktori, dotsent Termiz, O‘zbekiston.

Mas’ul kotib:

Boboyorov Sardor Uchqun o‘g‘li Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali talabasi

Nashrga tayyorlovchi:

Eshqarayev Samariddin Sadridin o‘g‘li Termiz muhandislik-texnologiya instituti talabasi

TAHRIR KENGASHI A‘ZOLARI

Texnika fanlari muharriri, Eshqarayev Ulug‘bek Chorievich – Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti “Boshlang‘ich ta‘lim metodikasi” kafedrasini dotsenti, texnika fanlari nomzodi, Denov, O‘zbekiston.

Texnika fanlari muharriri Babamuratov Bekzod Ergashevich – Termiz davlat universiteti fizik kimyo kafedrasini dotsenti, falsafa fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Kimyo fanlari muharriri Mirabbos Xojamberdiev Ikromovich- Berlin Technische Universität dotsenti, kimyo fanlari doktori, Berlin, Germaniya

Kimyo fanlari muharriri, Eshqurbonov Furqat Bozorovich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, kimyo fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Iqtisodiyot fanlari muharriri Otamurodov Shavkat Tillayevich – Termiz iqtisodiyot va servis universiteti prorektori, iqtisod fanlari doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Ijtimoiy va gumanitar fanlar muharriri, Xudoyberdiyev Xursand Xudoyberdiyevich – Termiz muhandislik-texnologiya instituti, ijtimoiy-gumanitar fanlar doktori, Termiz, O‘zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Otamurodov Furqat Abdulkarimovich, Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali direktori, Termiz, O'zbekiston tibbiyot fanlari falsafa doktori, Termiz, O'zbekiston.

Biologiya fanlari muharriri Nurova Zamira Annakulovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali. Termiz, O'zbekiston, biologiya fanlari doktori, dots., Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Turabayeva Zarina Kenjabekovna Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali, tibbiyot falsafa fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Sotsiologiya fani muharriri Eryigitova Lobar Qodirovna Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa sotsiologiya fanlari doktori, Termiz, O'zbekiston.

Filologiya fanlari muharriri Jo'rayeva Ramziya Abdurahimovna Qo'qon davlat pedagogika instituti. Qo'qon, O'zbekiston filologiya fanlari fanlari doktori (PhD), katta o'qituvchi.

Fizika-matematika-fanlari muharriri Bobamuratov Ulug'bek Erkinovich Termiz muhandislik-texnologiya instituti, falsafa fanlari doktori, fizika-matematika-fanlari, Termiz, O'zbekiston.

Tibbiyot fanlari muharriri Axmedov Kamoliddin Xakimovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali 1-son davolash fakulteti dekani, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tibbiyot fanlari muharriri Vohidov Alisher Shavkatovich Toshkent tibbiyot akademiyasi Termiz filiali Umumiy xirurgiya, bolalar xirurgiyasi va bolalar urologiyasi kafedrasini mudiri Tibbiyot fanlari doktori, professor

Gumanitar fanlar muharriri Rahmonov Abduqahhor Abdusattorovich Ma'naviy-axloqiy tarbiya va yoshlar bilan ishlash bo'yicha direktor o'rinbosari, falsafa fanlari doktori (PhD)

UZLUKSIZ MUSIQIY TA'LIM TIZIMI ILMIY VA PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Shukurova Nilufar G'ayratovna

Toshkent davlat pedagogika universiteti
"Musiqqa madaniyati" fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada uzluksiz musiqa ta'limi tizimini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqiladi, uning muammolari va qarama-qarshiliklari taxlil qilinadi. Maqolada mavjud bo'lgan ilmiy-nazariy va uslubiy materiallar va xulosalar ushbu tizimning samaradorligini oshirishga imkom beradi.

Kalit so'zlar. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimi, takomillashtirish, maqsadlar, muammolar, qarama-qarshiliklar, tamoyillar, insonparvarlashtirish.

Jamiyatni rivojlantirish jarayoni to'plangan bilimlarni olish, uzatib borish va saqlashni talab etadi. O'zbekiston ta'lim tizimi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, va madaniy hayotda shakllanganlarni aks ettiradi va jamiyat rivojidadagi strategik yo'nalishlardan biri bo'lgan xolda istiqbolini belgilaydi. Jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar butun ta'lim tizimini, shu bilan birga uning elementlaridan biri bo'lgan yangi bilimlarni izlash, yangi maqsadlar, qadriyatlar, va professional pedagogik faoliyatni shakllantirish kabi fan funksiyalaridan birini o'ziga olgan uzluksiz musiqiy ta'lim tizimini ham qayta ko'rib chiqilishiga olib keldi.

Ijtimoiy hayotni axborotlashtirish, yangi iqtisodiy mexanizmlarning shakllanishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, yangi ta'lim tizimining yuksalishi uchun g'oya va konsepsiyalarni amalga oshirishdagi imkoniyatlarni belgilab berdi. Insoniyat sivilizatsiyasining rivojidadagi umumiy tendensiyalar, davlat va jamiyat taraqqiyotidagi ehtiyojlar bilan shartlangan uzluksizlik O'zbekiston ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Biroq ushbu tizim rivojidadagi sezilarli yutuqlar zamonaviy dunyodagi ta'lim sohasi xolatini to'liq aks ettirmaydi.

Dunyo pedagogikasida uzluksiz ta'lim tushunchasi "davomiy ta'lim" (continuing education, continuous education), "umrbod ta'lim" (lifelong education), "umrbod o'qitish" (lifelong learning), "doimiy ta'lim" (permanent education, 'education permanente) kabi bir qancha atamalar bilan ifodalanadi. [1]. Uzluksizlik zamonaviy ta'limning asosiy tamoyili sifatida jamiyat manfaatlarini qondirish va odamlarning hayot sifatini yaxshilashga yordam berishga asoslanishi kerak. Uzluksiz ta'lim modellarida odatda inson hayotining barcha bosqichlarida ta'lim olishni davom

ettirish imkoniyatiga urg'u beriladi. Uzluksiz ta'lim tizimidagi ta'lim jarayonining har bir bosqichi o'z mazmun mohiyati, metodlari va ta'lim jarayonini tashkil etish shakllari bilan ajralib turadi. Uning ta'lim darajalaridan o'ziga xos farqi uzluksiz ta'lim tizimida pedagogik bazani rivojlantirishning asosiy nuqtasi bo'lgan insonning bir bosqichni o'zlashtirmasdan turib ikkinchi bosqichga o'ta olmasligi hisoblanadi. Har bir bosqich yaxlit tugallangan ta'limdir va o'z ichida gorizontal va vertikal aloqalarni oladi. Uzluksiz ta'lim tizimining asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat: - ta'lim oluvchining shaxsiga qaratilganlikdan, yaxlitlikdan va fundamentallikdan iborat ta'limning yangi paradigmasini amalga oshirish; - sezilarli diversifikatsiya va intellektual mehnat bozori konyukturasiga javob berish; - bitiruvchilarning bilim darajasini oshirish; - "ta'lim yo'li"ni tanlash erkinligi; - o'rta umumiy ta'lim va o'rta maxsus ta'lim muassasalari bilan samarali integratsiya qilish imkoniyati; - diplomga ega bo'lgandan keyingi keng imkoniyatlar; - jahon ta'lim tizimiga integratsiyalashuv imkoniyati va x.z.

Ko'pgina tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, uzluksiz ta'lim tizimi quyidagilarga imkon beradi: turli ta'limiy va kasbiy dasturlarni tanlash va shu orqali shaxsning ijodiy salohiyatini yanada to'liqroq ro'yobga chiqarishga hissa qo'shish; - ta'limni ijtimoiy jarayonlarga javob bera oladigan, moslashuvchan, o'zgaruvchan qilish; - mutaxassislar tayyorlashning mahalliy tizimini xalqaro standartlarga imkon qadar yaqinlashtirish, diplomlarning ekvivalentligini ta'minlash. Yuqoridagi afzalliklar zamonaviy sharoitda musiqa ta'limi tizimida ham uzluksiz ta'lim tuzilmasidan foydalanish mumkin degan fikrga asos beradi. Musiqa pedagogikasi umumiy pedagogikaning bir qismi hisoblanadi, shuning uchun ham umumiy ta'limdagi barcha salbiy tendentsiyalar uzluksiz musiqa ta'limi tizimini ishlab chiqish nazariyasiga ham, amaliyotiga ham ta'sir ko'rsatdi. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimining samaradorligi ko'p jihatdan iste'molchilarning ehtiyojlarini modellashtirishga bog'liq, chunki shaxsning umumiy madaniy va kasbiy o'sishi bilan yetarlicha bog'liq bo'lmagan ma'lumotlar unchalik muhim bo'lmaganligi sababli samarasiz bo'lib chiqadi. Ushbu yondashuv bizga umrbod musiqa ta'limini rejalashtirish va tashkil etish tamoyilini zamonaviy amaliyot manfaatlarini, inson faoliyatining ayrim sohalarini rivojlantirish va takomillashtirish istiqbollarni hisobga olish printsipi sifatida belgilashga imkon beradi. Tizimning har bir darajasi boshqalaridan ajratilgan holda ko'rib chiqilishi mumkin emas. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimining elementlari umumiy va o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ularning barchasi namunaviy o'quv dasturlari asosida o'quvchilarni mehnat va ijtimoiy faoliyatga tayyorlashning yagona muammosini hal

qiladi, shu bilan birga o'quv materialini tuzish va tanlash bilan bog'liq muammolarni hal qiladi.

Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimi mutaxassisi – keng umumiy va maxsus bilimlarga ega bo'lgan, muqarrar joriy etiladigan yangi texnologiyalar talablariga javob beradigan texnika va fan o'zgarishlariga tez javob bera oladigan shaxs; unga asosiy bilim, muammoli, analitik fikrlash, ijtimoiy-psixologik kompetentsiya, intellektual madaniyat kerak.

Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimining vazifalari moslashuvchan va ko'p qirrali ilmiy tafakkurni, voqelikni idrok etishning turli usullarini tarbiyalash uchun maqbul shart-sharoitlarni ta'minlash, insonning butun hayoti davomida o'zini o'zi rivojlantirish va o'z-o'zini tarbiyalashga bo'lgan ichki ehtiyojni yaratishdir. [3].

Uzluksiz musiqiy ta'limning maqsadi shaxsni rivojlantirish bo'lib, uzluksiz musiqiy ta'limning o'zi esa ma'naviy dunyoni kengaytirish, o'z o'zini anglash, ma'naviy ehtiyoj va talablarni qondirish, musiqiy moyillik va qobiliyatlarni ochish hamda rivojlantirish jarayonlarining yaxlit majmuasi mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Uzluksiz musiqiy ta'lim tizimi faoliyatining tahlili shuni ko'rsatdiki, o'ziga xos ijobiy tomonlariga qaramay, u mukammal emas va bu tizimning tuzilishi va mazmunida bir qator muammolarni ochib beradi. Zamonaviy sharoitda uzluksiz musiqa ta'limining hozirgi faoliyat yuritayotgan tizimining ilmiy-nazariy va amaliy tahlili shuni ko'rsatdiki, u umumlashtiruvchi xususiyatga ega bo'lib, uning uchun yagona faoliyat maqsadi mavjud emas. Bu muammolarning uyg'unligi uning nomukammalligini ko'rsatadi va bu pedagogik tizimni yuqori sifat darajasiga o'tishni talab qiladi. Shunday qilib, umuman uzluksiz ta'lim tizimini va xususan, uzluksiz musiqa ta'limi tizimini tahlil qilish bu tizim uchun barcha murakkab tizimning xususiyatlari xos ekanligini ko'rsatadi. Bu yig'indiviy tizim bo'lib, quyi tizimlarning har biri uzviy bog'liq bo'lib, kasbiy faoliyatga tayyorlikni shakllantirishga bo'ysunadigan maqsadli aloqalardir. Bizningcha ushbu tizim faoliyatining samaradorligini oshirish madaniy va madaniy yondashuvlar, uzluksiz musiqiy ta'lim kontseptsiyasi, fan ta'limi bosqichlarining uzluksizligi muammolarini hal qilish kabi istiqbolli pedagogik tendensiyalar kontekstida ko'rib chiqilishi kerak, deb hisoblaymiz. Ushbu yondashuv uzluksiz musiqiy ta'lim tizimini takomillashtirish yo'llarini aniqlash imkonini beradi, bu tizim faoliyatining samaradorligiga hissa qo'shadi va quyidagilarni o'z ichiga oladi: 1) axborot jamiyatiga qo'shilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lish va yangilash uchun ta'limdan umumiy uzluksiz foydalanishni kafolatlaydigan barcha uchun asosiy bilim va ko'nikmalar; 2) uzluksiz musiqa ta'limi tizimining ustuvorligini oshirish va o'rganish motivatsiyasini oshirish uchun kadrlar resurslariga

investitsiyalarni ko'paytirish; 3) uzluksiz musiqiy ta'lim tizimida shaxsiy motivatsiya, tanqidiy fikrlash va bilim olish qobiliyati ustuvorligini shakllantirish uchun innovatsion o'qitish usullarini ishlab chiqish; 4) uzluksiz musiqiy ta'lim tizimida ta'lim faoliyati va ularning natijalarini tushunish va tan olishga yondashuvlarni o'zgartirish uchun olingan ta'limni baholashning yangi tizimini ishlab chiqish; 5) ta'lim imkoniyatlari to'g'risidagi ma'lumotlardan, zarur maslahatlar va tavsiyalardan erkin foydalanishni ta'minlash uchun ustoz shogird tizimi va maslahatlar berishni rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Российская педагогическая энциклопедия: в 2 т. / гл. ред. В.В. Давыдов. М., 1998.
2. Непрерывное образование как педагогическая система: сб. науч. тр. / под ред. Н.Н. Нечаева. М., 1989.
3. Мангер Т.Э. Совершенствование системы непрерывной подготовки специалистов культуры и искусства в многоуровневом вузе. Тамбов, 2006.
4. Панжиев, К. Б. (2017). Узбекские семейные песни и формы их бытования (на материале алла и Бешик туй). Молодой ученый, (48), 320-323.
5. Berdievich, P. Q. (2022). Uzbek Seasonal Ceremony. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 2(4), 243-245.
6. Ibroximjonova, G. A. (2018). CHILDREN'S MUSIC AS A PART OF MUSICAL CULTURE. Экономика и социум, (9 (52)), 20-22.
7. 9. Shukurova, N. G. (2021). Computer technology in modern music education. Academic research in educational sciences, 2(2), 1086-1089.
8. SHUKUROVA, N. G. MUSICAL SCIENCE AND ITS STAGES OF DEVELOPMENT. МОЛОДОЙ УЧЕНЫЙ Учредители: ООО" Издательство Молодой ученый", (48), 528-530.

Umumhuquqiy tezaurus masalalari

Muyassarxon Baxriddinova

Toshkent davlat yuridik universiteti, Katta o'qituvchisi

muyassar1971@mail.ru

Annotatsiya: Umumhuquqiy tezaurus tuzish masalasini o'rtaga qo'yishdan oldin yuridik terminologiyadagi ayrim muammolar xususida to'xtab o'tish lozim deb topildi.

Huquqshunoslikka doir lug'atlar va qomuslar, ularning holati haqida yuqorida batafsil to'xtab o'tildi. Endi tadqiqot obektimizdagi ayrim masalalar yuzasidan fikr-mulohazalar bildirib o'tishning zarurligi ayon bo'ldi. Ushbu maqolada umumhuquqiy tezaurus masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: umumhuquqiy, tezaurus

Umumhuquqiy tezaurus tuzish masalasini o'rtaga qo'yishdan oldin yuridik terminologiyadagi ayrim muammolar xususida to'xtab o'tish lozim deb topildi.

Huquqshunoslikka doir lug'atlar va qomuslar, ularning holati haqida yuqorida batafsil to'xtab o'tildi. Endi tadqiqot obektimizdagi ayrim masalalar yuzasidan fikr-mulohazalar bildirib o'tishning zarurligi ayon bo'ldi.

Avvalo shuni ta'kidlash lozimki, ayniqsa, Istiqloldan keyin Respublikamizda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, qonunlar, yo'riqnomalar, eng muhimi, va boshqa rasmiy hujjatlarda bir meyorga keltirilgan, tartibga solingan, normalashtirilgan yuridik terminlar asosida dunyoga keldi. Bu ijobiy holatdir. Biroq ayrim manbalarda shunday terminlardan ham foydalanilganki, ular terminologik talablarga to'la javob bera olmayotir. Dalillarga murojaat qilamiz.

Yuridik termin birligi qoidasiga, ayniqsa, bir meyoriy hujjatlar doirasida ko'proq amal qilinmog'i lozim, aks holda qonunchilik texnikasi buziladi, qonun mohiyati aniq tushunilmaydi. Masalan:

Shartli hukm qilish - shartli jazo belgilash;

Shartli ozod qilish - shartli ravishda ozod qilish;

Murakkab aybli jinoyat - qasddan sodir etilgan jinoyat;

Jazo tayinlash - jazo belgilash;

Yuridik shaxsning nochorligi - yuridik shaxsning bankrotligi;

Elchi - vakil – konsul;

Mehnatga qobiliyatsizlik - mehnatga yaroqsizlik - mehnatga layoqatsizlik

kabilar fikrimizning dalilidir.

«Aukcion» termini hozirgi kunda «Kimoshdi savdosi» deb ham yuritilmoqda (ya'ni «auksion»ning sinonimi «kimoshdi»). Fuqarolik kodeksining 379-moddasida esa shunday deyiladi: «Kim oshdi savdosi aukcion yoki tanlov shaklida o'tkaziladi» (160-b.). Demak, «auksion» va «kim oshdi» aynan bir xil tushuncha emas. «Aukcion «kim oshdi»ning bir ko'rinishi ekan.

«Ish boshqaruvchi»sining «ish yurituvchi» ma'nosida berilishi ham terminlar birligiga e'tibor bermaslik natijasidir. «Ish boshqaruvchi» - («upravlyayushiy delami») oliy ma'lumotga ega bo'lgan shaxs bo'lib, yuqori lavozim egasidir. «Ish yurituvchi» («deloproizvoditel») esa o'rta ma'lumotli shaxs ham bo'lishi mumkin va u, asosan, idoralarda texnik ishlarni bajaradi. «Ish yurituvchi»ning vazifasi texnik kotib(a) funksiyasiga o'xshashdir¹.

Ilmiy jihatdan asosli andozalangan xalqaro siyosiy-huquqiy terminlarni tilimizda shakllantirishda milliy xususiyatlarimizning o'ziga xos jihatlari ham hisobga olish zarur. Hozirgi kunda agremanni - rozilik, zapasni - zahira, poveskani - chaqiruv qog'ozi, konsensusni - kelishuv, petitsiyani - arznoma, konsulstvoni - konsulxona, kapitalni - sarmoya shaklida ishlatish fikrimizning dalilidir. Mazkur o'g'irishlar maqsadga muvofiq bo'lib, bunda tilimizning milliy jihatlari e'tiborga olingan. Bu ijobiy hol, albatta. Ammo ayrim terminlar standart talabiga javob bermayapti, ular noto'g'ri ishlatilib kelinmoqda.

Masalan: kongress - anjuman

konferensiya - anjuman

Lekin «Kongress - muhim siyosiy, ilmiy va boshqa masalalar yuzasidan o'tkaziladigan xalqaro sezd, kengash» bo'lsa, «Konferensiya - davlatlar, partiya, ijtimoiy, ilmiy va sh.k. tashkilotlar vakillarining biror masalani muhokama qilish, hal etish uchun chaqirilgan majlisi, kengashi»dir².

Demak, kongress va konferensiya o'rtasida farq bor.

Rus tilidagi kontrakt, dogovor, soglasheniye, sdelka terminlari ham o'zbek tilida shartnoma, bitim, kelishuv, biylashuv tarzida aralash ishlatilmoqda:

dogovor - shartnoma, bitim;

kontrakt - bitim, shartnoma, kelishuv;

soglasheniye - bitim, shartnoma;

¹Г.Гулямова.Ўзбек юридик терминологиясининг истиқлол даври тараққиёти. Филология фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Т.: 2005.

²Ўзбек тилининг изоҳли луғати. I том. - М.: Рус тили, 1981. – 395, 397-бетлар.

sdelka - bitim, kelishuv, biylashuv³:

dogovor – shartnoma;

kontrakt – shartnoma;

soglasheniye- bitim, shartnoma, kelishuv;

sdelka - bitim, kelishuv⁴.

O‘zbek tiliga davlat tili maqomi berilishi bilan o‘zbek tilining ijtimoiy mavqei ortdi. Davlat, ta’lim, tarbiya, ish yuritish, madaniy-ma’rifiy, maorif ishlari moneliksiz o‘zbek tilida olib boriladigan bo‘ldi; qonunlar o‘zbek tilida yozilib, qonunchiligimiz milliy tus oldi. Qonun tili va uslubi milliylashdi, ko‘plab o‘zbekcha huquqiy atamalar, iboralar va terminlar paydo bo‘la boshladi: davlatchilik, qonunchilik, vakillik, bandlik, hokimlik, sarmoya, mulkdor va boshqalar. Ko‘rinadiki, qonun tili yuridik terminlogiyasiga alohida e’tibor berilmoqda.

Germaniya Federativ Respublikasi mustaqil davlat sifatida dunyodagi eng rivojlangan mamlakatlardan biri ekanligi sababli bunday xolat yuz bermaganligini ko‘rishimiz mumkin.

O‘zbek ilmiy terminologiyasining milliylashuvi respublikamizning mustaqillikka erishishi va kelajagi buyuk davlat sifatida tez va jadal rivojlanishi bilan bevosita bog‘liqdir. Shuning uchun o‘zbek yuridik terminologiyasining istiqloq davri taraqqiyoti har jihatdan alohida ahamiyat kasb etadi⁵.

Nemis xuquqiy tizimida fan va texnika rivojlanishi bilan bog‘liq bo‘lgan xuquqiy terminlar xisobiga boyib borayotganligini kuzatishimiz mumkin.

O‘zbek yuridik terminologiyasidagi bir xillik tamoyillari, terminlarni andozalash, yuridik terminologiyani muayyan tizim sifatida o‘rganish, ularni ilmiy-nazariy jihatdan tasniflash tamoyillarini ishlab chiqish o‘zbek tilining umumhuquqiy tezaurusini yaratish imkonini beradi.

Nemis tili yuridik terminologiyasi nemis tilshunos olimi Kobler tomonidan asos solinganligi va bir necha nomdagi yuridik terminlar lug‘atlari nashr etilganligi sababli ularni ilmiy-nazariy jihatdan tasniflash qiyinchilik tug‘dirmasligini nemis tilshunos olimlari tomonidan e’tirof etilgan.

Tezaurus biror tilning mukammal lug‘ati bo‘lib, terminologiya asosini tashkil qiladi. Tezaurus – so‘z va terminning to‘liq mazmuniy ma’lumotini beruvchi lug‘aviy

³ Юридик атамалар ва иборалар луғати. - Т.: Адолат, 1993.

⁴ Аҳмедов Ғ., Бектемиров Ҳ. Русча-ўзбекча юридик атамалар луғати. - Т.: Адолат, 2002.

⁵Қаранг: Кўчимов Ш.Н. Ўзбекистон Республикаси Қонунларининг тили: Филол. фанлари номз. ... дисс. автореф. - Т., 1995. - 12-бет.

birlik, muayyan tushunchaning interlisoniy va ekstralisoniy aloqalari tizimidir.

Keyingi vaqtlarda ilmiy sohaga tizimli yondashuv har qanday nutqiy obektlarning uzviy belgisi sifatida tan olinmoqda. Xuddi shunday, terminologiyada sistemalilik alohida til elementlari munosabatlari sistemaning mantiqiy to'g'riligini anglatadi. Shu bois, qonunchilik tili uchun umumhuquqiy tezaurusning yuridik terminlari asosiy omillardan hisoblanadi. Chunki qonunchilik sohasidagi terminlar erkin leksemalar yig'indisi emas, balki yurisprudensiyadagi ichki bog'liqlikni ifodalovchi terminologik tizimni tashkil etadi. Shuning uchun qonunchilikda ham yuridik terminlar o'rtasidagi munosabatlarni umumhuquqiy tezaurus aks ettiradi. Tezaurus qonunchilikka muayyan talablar qo'yadi va terminologik qonun-qoidalarga qat'iy rioya qilishni talab qilishga undaydi. YA'ni umumhuquqiy tezaurus tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni ifodalab, tushunchani aniq ta'riflashga, qarama-qarshi ma'nolarni keltirib chiqarmaslikka da'vat etadi. Shu bois, terminlarning aniqligi, bir ma'noliligi barqarorligiga erishiladi. Umumhuquqiy tezaurus orqali terminning qo'llanilishi mumkin bo'lgan yagona ma'nosi belgilanadi⁶.

Tezaurusda huquqiy terminlarga xos bo'lgan umumjihatlar (ma'no qirralari va semalari) to'liq aks etadi. Shuning uchun tezaurus semantikasi yuridik terminlar orqali ifodalanadigan asosiy (umumiste'mol) ma'noga teng bo'ladi: tezaurus ma'nosi yurisprudensiya uchun dominant ma'no sanaladi. Binobarin, tezaurusning mohiyati terminlarga xos barcha qirralarni, jihatlarni, xususiyatlarni, ma'no ottenka (vazifa - vazifadoshlikni, ma'no - ma'nodoshlikni, sema - sememalik va b.) larini umumlashtirib sharhlash orqali aniqlanadi. Fikrimizning dalili sifatida «amnistiya» terminining o'zbek tilidagi izohini olib ko'raylik.

Huquqshunoslikning turli sohalarida ishlatib kelinayotgan quyidagi terminlarni ko'rib chiqamiz: ish staji, ishlab chiqarish staji, mehnat staji. Bu terminlar aslida bitta tushunchani ifodalaydi. Endi ularning dominantini aniqlash lozim bo'ladi. Bizningcha, bu terminlarning dominantini mehnat staji hisoblanadi. Quyida berilgan nemis tilidagi terminlarning dominantini ham mehnat staji (Die Dienstzeit) hisoblanadi. Die Dienstzeit, das Dienstalder, die Arbeitspraxis (mehnat staji, mehnat amaliyoti, uzoq mehnat tajribasiga ega shaxs)

Afsuski, hali o'zbek yuridik terminologiyasining puxta umumhuquqiy tezaurusi yaratilgan emas. Shu sababli qonunchilik terminologiyasida xilma-xilliklar tobora avj olib ketmoqda. Bir ma'no anglatuvchi tushunchalar turli ko'rinishda berilmoqda:

⁶Г.Гулямова.Ўзбек юридик терминологиясининг истиқлол даври тараққиёти. Филология фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Т.: 2005.

(mehnatga qobiliyatsizlik - mehnatga yaroqsizlik - mehnatga layoqatsizlik; meyoriy hujjat - meyoriy qonun - meyoriy akt va boshqalar.).

Nemis tilining qonunchilik terminologiyasida mehnatga qobiliyatsizlik iborasida faqatgina birgina Arbeitsunfähigkeit terminini uchratishimiz mumkin

Nemis tilining qonunchilik terminologiyasida meyoriy qonun ma'nosini ifodalovchirechtmäßig (qonuniy), rechtsgültig (qonuniy), rechtskräftig(qonuniy),Rechtswirksamkeit (qonuniy) kabi terminlarni qo'llanilayotganini kuzatishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Г.Гулямова.Ўзбек юридик терминологиясининг истиқлол даври тараққиёти. Филология фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Т.: 2005.
2. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. I том. - М.: Рус тили, 1981. – 395, 397-бетлар.
3. Юридик атамалар ва иборалар луғати. - Т.: Адолат, 1993.
4. Аҳмедов Ғ., Бектемиров Ҳ. Русча-ўзбекча юридик атамалар луғати. - Т.: Адолат, 2002.
5. Кўчимов Ш.Н. Ўзбекистон Республикаси Қонунларининг тили: Филол. фанлари номз. ... дисс. автореф. - Т., 1995. - 12-бет.

**YANGI O‘ZBEKISTONDA DEMOKRATIK ISLOHOTLAR GENDER
ADOLAT YO‘LIDA**

Abdiqahhorov Davlatbek Muzaffar o‘g‘li
Xaitmurodov Sardorbek Xasan o‘g‘li
Hamroqulova Durдона Sherali qizi

**Termiz Davlat Universiteti Yuridik fakulteti Yurisprudensiya (faoliyat
yo‘nalishlari bo‘yicha) ta‘lim yo‘nalishi talabalari**

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda gender tenglik borasida amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan qonunlar orqali erkaklar va xotin-qizlar uchun teng huquq va erkinliklar yaratish borasidagi kafolatlar haqida so‘z boradi. Shuningdek, xotin-qizlar huquqlarini ta‘minlashda qonunlarning o‘rni, ularning huquqlarini buzilishini oldini olish, xotin-qizlarga nisbatan tazyiq va zo‘ravonlik holatlariga nisbatan jinoiy jazo tizimini kuchaytirish borasidagi takli va mulohazalar haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: gender tenglik, xotin-qizlar huquqi, jazo tizimi, erkaklar va ayollar, gender tenglik ko‘rsatkichi, imtiyozlar, reabilitatsiya, steriotip, ayol rahbar, ayol elchi

Annotation: This article talks about the reforms implemented in our country regarding gender equality, in particular, the guarantees of creating equal rights and freedoms for men and women through laws. Also, the role of laws in ensuring women's rights, prevention of violation of their rights, strengthening of the criminal punishment system in cases of harassment and violence against women will be discussed.

Keywords: gender equality, women's rights, penal system, men and women, gender equality indicator, benefits, rehabilitation, stereotype, female leader, female ambassador

Tahlil

Mamlakatimizda so‘nggi yillarda ijtimoiy, madaniy hamda siyosiy sohada ko‘plab islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, inson qadri tamoyili asosida muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev gender tenglik borasida xotin-qizlar huquq va erkinliklariga, ularning ta‘lim olishi, yaxshi mehnat sharoitlarida ishlashlari, shuningdek, tazyiq va zo‘ravonlikdan himoyalaniishlariga alohida e‘tibor qaratdilar. Bu

o'z navbatida mamlakatimizda insonga e'tiborning yangicha na'munasi sifatida demokratik davlat sifatidagi o'rnimizni mustahkamladi.

Gender tenglik o'zi nima? Gender tenglik bu – adolat. Erkak va ayol uchun jamiyatda tenglik asosida bir xil huquqlar va erkinliklar berish, ularning madaniy, siyosiy va ijtimoiy sohalarda o'zini ko'rsatishida keng imkoniyatlar berish. Bugungi kunda ayollarimiz tomonidan ilm-fan sohasida keng yutuqlarga erishayotganligining guvohi bo'lamiz. Bu o'z o'zidan emas albatta, zero, 6-7 yil oldin xotin-qizlar ta'lim olishiga jamiyatda negativ qarashlar mavjud edi. Bugun esa gender tenglik borasidagi islohotlar o'laroq xotin-qizlar ta'lim olishlariga davlat siyosati darajasida alohida e'tibor qaratilib, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim olishlari uchun davlat grandlari soni oshirilmoqda.

2019-yilda "Erkaklar va ayollar uchun teng huquq va imkoniyatlar yaratish to'g'risidagi" qonuni qabul qilindi. Ushbu qonun orqali xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini oshirishga, ularning rahbarlik lavozimlarida ishlashlariga, ta'lim olishlariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, xotin-qizlarning jamiyatdagi rolini oshirish, gender tenglik va oila masalalari bo'yicha masalalarni hal etish, xotin-qizlar va erkaklar o'rtasida gender tenglikka erishishga, oilani mustahkamlashga, onalik, otalik hamda bolalikni muhofaza qilishga qaratilgan davlat siyosatini amalga oshirishda, jamiyat hayotining barcha sohalarida xotin-qizlar va erkaklarning haqiqiy tengligiga erishishga, davlat xizmatining rahbarlik lavozimlariga ilgari surish chog'ida jins bo'yicha kamsitishga yo'l qo'yimaslik uchun zarur choralarni ko'rishga, xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarni ta'minlash sohasidagi davlat dasturlarini, milliy harakatlar rejalarini va strategiyalarni ishlab chiqishda hamda amalga oshirishga davlat siyosatida darajasida e'tibor qaratilganligi albatta demokratik davlat sifatida rivojlanayotganligimizni tasdiqlaydi.

Hozirgi kunda mamlakatimiz gender tenglikni, xotin-qizlarning huquqlari va qonuniy manfaatlarini ta'minlash borasidagi ishlarning joriy holatini o'rganish, mavjud muammolarni tanqidiy jihatdan tahlil qilish va bartaraf etish choralarni ko'rish orqali xotin-qizlarga jamiyatda tenglik adolati ta'minlanmoqda. Shuningdek, tizimli ishlar samarasi o'laroq hozirda xotin-qizlarni ijtimoiy-huquqiy jihatdan qo'llab-quvvatlash, xotin-qizlarning ijtimoiy-iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy faolligini erkaklar bilan teng ravishda oshirish uchun davlat organlarining jamiyat hayotining barcha sohalarida xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlarga erishishga qaratilgan faoliyatini muvofiqlashtirilmoqda.

Hozirda gender tenglik tushunchasini har kim har xil tushunish holatlari uchramoqda. Ba'zilar gender tenglik borasidagi islohotlarni Yevropa davlatlarining

oqimi sifatida negativ qarash bilan baholamoqda. Ayollar huquqlarini ta'minlash, ularga davlat hokimiyatining rahbarlik lavozimlarida ishlashlari uchun huquqlar kafolatlash, eng asosiysi ayolni e'zozlash va hurmat qilib, uni tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilishni Yevropadan olingan oqim deb baholash noto'g'ri. Zero, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlis Senati raisi Tanzila Narbayeva ta'kidlaganlaridek, biz o'zbekona gender tenglikni ta'minlayapmiz, biz gender tenglik siyosati o'laroq milliyligimiz va o'zbekona qadriyatlarimizga zid bo'lmagan gender siyosatini yuritmoqdamiz.

Gender tenglik borasidagi salmoqli islohotlardan yana biri bu 2030 yilga qadar O'zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasining qabul qilinganligidir. Albatta ushbu strategiya gender tenglik borasidagi ishlar va kelgusidagi rejalarni o'z ichiga olib, mamlakatimizning gender tenglik borasidagi islohotlariga dasturilamal bo'lib xizmat qiladi.

Hozirgi kunda davlat va jamoat tashkilotlari tizimida 1 300 nafardan ortiq, shu jumladan vazirlik va idoralarda 45 nafar, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi hamda Vazirlar Mahkamasida 39 nafar, mahalliy davlat hokimiyati organlarida 207 nafar ayol rahbarlik lavozimlarida faoliyat yuritmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi palatalari, Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi va xalq deputatlari mahalliy Kengashlariga 2019-yilda bo'lib o'tgan saylovlarda ro'yxatdan o'tgan 21 435 000 nafar saylovchining qariyb 50 foizi yoki 10 825 641 nafari xotin-qizlardir.

Ushbu ko'rsatkichlar so'nggi yillarda mamlakatimizdagi muhim islohotlarning amaliy natijasi desak bo'ladi. Xususan, O'zbekiston tarixida birinchi marta milliy parlamentda xotin-qizlar soni Birlashgan Millatlar Tashkilotining tavsiyalariga mos darajaga yetdi. Mamlakatimiz parlamenti xotin-qizlar soni bo'yicha dunyodagi 190 ta milliy parlamentlar o'rtasida 37-o'ringa ko'tarildi. Bu esa davlat va jamoat ishlarida xotin-qizlarning huquqlari to'liq kafolatlanganligidan dalolatdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi
3. O'zbekiston Respublikasi Oila Kodeksi
4. O'zbekiston Respublikasining "Erkaklar va ayollar uchun teng huquq va imkoniyatlar to'g'risida"gi Qonuni
5. Oliy Majlis Senatining "2030 yilga qadar gender tenglikka erish strategiya" to'g'risidagi qarori

XORIY DAVLATLARINING FUQAROLARNING JAMOAT TARTIBINI SAQLASHDA ISHTIROKINI MA'MURIYHUQUQIY TARTIBGA SOLINISHINING ILG'OR TAJRIBASI

Azimov Umid Gafurovich

Milliy gvardiya Kashkadare viloyati buyicha boshkarmasi boshligi polkovnik

Annotatsiya:

Ushbu maqolada fuqarolarimizning jamoat tartibini saqlashdagi ishtiroki qanchalik muhim ahamiyat kasb etishi ko'rsatilgan bo'lib bunda davlatimiz tomonidan fuqarolarimiz ishtirokini rag'batlantirishga doir amalga oshirilgan choratadbirlari doirasida chiqarilgan qarorlar keltirib o'tilgan. Shuningdek, xorijiy tajriba asosida boshqa davlatlarning jamoat tartibini saqlashdagi fuqarolar ishtirokini ta'minlashning ma'muriy huquqiy tartibga solinishi aniq huquqiy asoslar bo'yicha yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: xorijiy tajriba, fuqarolarni rag'batlantirish, pul mukofoti, "whistleblowing", "fosh etuvchi", jamoatchilik ishtiroki.

Bugungi kundagi rivojlanayotgan zamonda davlatimizning farovon hayoti uchun fuqarolarimizning jamoat tartibini saqlashdagi ishtirokini ta'minlash oldimizdan turgan dolzarb masalardan biridir. Chunki biz jamiyatning bir qismi bo'lgan holda, unga ta'sir qilishimiz, rivojlanishida ishtirok etishimiz va farovonligiga hissa qo'shishimiz mumkin. Shuning uchun fuqarolik amaliyoti - jamiyatimizda faol rol o'ynash amaliyoti sifatida ham tushuniladi. Bunday ishtirok etish bizning mahallamizda, rasmiy yoki norasmiy ijtimoiy guruhda, mamlakatimizda yoki butun dunyoda bo'lishi mumkin. Ming afsuslar bo'lsinki, qonun hammaga barobar bo'lishi kerak deymizu, lekin ko'pincha bunga o'z hissamizni qo'shgimiz kelmaydi. O'zimiz guvoh bo'lib qolgan huquqbuzarlik haqida tegishli organlarga xabar berishga, xatto u jinoyat bo'lsa ham, o'zimizcha "or" qilamiz. Buni "sotqinlik" va yana bir balo so'zlar bilan nomlab olgan huquqbuzarlar, jinoyatchilarga fikran ergashayotganimizni o'zimiz ham sezmaymiz. Aslida, har qanday mamlakatda huquqbuzarliklarni oldini olish va bartaraf qilishda nafaqat davlat organlari, balki har bir fuqaroning ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Zero tariximizning buyuk olimlaridan biri bo'lmish Aristotel aytganidek "Yaxshi inson va yaxshi fuqaro bo'lish har doim ham bir xil emas".

Bundan tashqari davlatimiz qonunchiligida mamlakat mustaqilligini hamda hududiy yaxlitligini, xalqimizning tinch hayoti va mustaqillikni mustahkamlash yo'lidagi bunyodkorlik va mehnatini himoya qilish va yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida mamlakat fuqarolari uchun umumiy harbiy majburiyat

joriy etilishi belgilangan. Huquqbuzarlik haqida oddiy aholi tomonidan xabar berilishining eng yaxshi tomonlaridan biri shuki, bu holatda tegishli organ huquqbuzarlik sodir etgan fuqaroni, u kim bo'lishi va mansabidan qat'iy nazar, jazoga tortishga majbur bo'ladi. Ya'ni, tanishbilishchilik qilib jazodan qutulib ketish ehtimoli juda ham past. Buni yo'l harakati xavfsizligi qoidalarini buzganlar misolida ko'rib turibmiz. Shu sababli, so'nggi yillarda, xorijiy davlatlar tajribasidan kelib chiqqan holda, mamlakatimizda ham ayrim sohalarda huquqbuzarliklar haqida xabar bergan fuqarolarni rag'batlantirish mexanizmi joriy etildi.

Milliy qonunchiligimizning bir qator normativ huquqiy hujjatlarida jinoyat to'g'risida xabar berganlik uchun fuqarolarni rag'batlantirish masalasi ko'zda tutilgan.

Xorijiy mamlakatlarda davlat va xususiy sektorlarida turli xil jinoyatchilik, huquqbuzarliklarning oldini olish, ularni fosh qilish maqsadida fuqarolarni rag'batlantirish uslubidan ham keng foydalaniladi. AQSH, Buyuk Britaniya, Germaniya, Kanada va boshqa davlatlar qonunchiligida ham korrupsiyaga qarshi kurashishning samarali mexanizmi sifatida korrupsiyaga oid huquqbuzarliklar haqida xabar bergan shaxslarni rag'batlantirish tartibi belgilangan bo'lib, bundan tashqari, bunday mamlakatlar qonunchilik tizimida fuqarolarning jamoat tartibini saqlashdagi ishtiroki huquqiy tartibga solingan.

Xususan, quyidagi davlatlarda ixtiyoriy xalq otryadlarining jamoat tartibini saqlashda ishtirokini tarixan rivojlanib kelganligini ko'rishimiz mumkin: Buyuk Britaniyada: buyuk Britaniyada tartibni saqlash uchun mas'ul bo'lgan birinchi ko'ngillilar XI asrda paydo bo'lgan va XIII asrda ularning huquqlari va majburiyatlari allaqachon qonun bilan mustahkamlangan. Keyingi asrlarda ixtiyoriy tartibni saqlovchilar instituti rivojlanib, o'zgartirildi. Ayni paytda mamlakatda ixtiyoriy politsiya (maxsus Konstabulary) mavjud bo'lib, uning xodimi 18 yoshdan oshgan har qanday fuqaro bo'lishi mumkin. U politsiya xodimlarining umumiy talablariga javob berishi va maxsus tayyorgarlik kursidan o'tishi kerak.

Birinchidan, normativ-huquqiy hujjatlar ierarxiasini hisobga olgan holda, Rossiya va Qozog'istonda fuqarolarning ijtimoiy tartibni himoya qilishda ishtirokini tartibga soluvchi Qonunchilikshunga o'xshash tizim bo'yicha ko'rib chiqilayotgan davlatlarda Eno:

- 1) asosiy konstitutsiyaviy normalar va tamoyillar;
- 2) fuqarolarning huquqni muhofaza qilishda ishtirok etish huquqini amalga oshirish bo'yicha to'g'ridan-to'g'ri jamoat munosabatlari tartibga solinadigan maxsus qonunlar;

3) boshqa tartibga solish predmetiga ega bo'lgan, ammo shu bilan birga tartibga soluvchi boshqa qonunlar fuqarolarning jamoat tartibini himoya qilishda yordam berishning alohida jihati, shu jumladan ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodekslar;

4) qonunlarni bajarish uchun chiqarilgan idoraviy normativ-huquqiy hujjatlar va fuqarolarning umumiy tartibni himoya qilish bo'yicha tashkil etilishi va faoliyatining ayrim masalalarini aniqlashtirish;

5) fuqarolarning qonun va tartibni ta'minlashda ishtirok etishining ayrim jihatlarini tartibga soluvchi mintaqaviy va mahalliy (shahar) normativ - huquqiy hujjatlar.

Xulosa qilib aytish mumkinki, Ichki ishlar organlari tomonidan taqdim etilgan davlat bilan jamoatchilik hamkorligining keng tarqalgan shakllaridan biri bu fuqarolarning jamoat tartibini himoya qilishda ishtirok etish institutidir. Uning ishlash samaradorligi ko'p jihatdan qonun hujjatlarida tartibga solish darajasiga va bunday ishtirok etishning asosiy tushunchalari, tamoyillari, shakllarini, huquqni muhofaza qilishda ishtirok etadigan shaxslarning maqomini, shu jumladan kafolatlar, imtiyozlar va kompensatsiyalarni tartibga solishga bog'liq. Shunga ko'ra, huquqbuzarliklarni oldini olish va bartaraf qilishda jamoatchilik ishtiroki kengaytirilishi, huquqbuzarlik haqida xabar berish rag'batlantirilishi mamlakatda huquqbuzarliklar kamayishiga, qonun ustivorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2018 yil 20 sentabrdagi 747-son. "Jismoniy va yuridik shaxslarning avtotransport vositalariga o'rnatilgan videoregistratorlar shuningdek, videokuzatuv va tasvirga olish texnika vositalari hamda mobil qurilmalar orqali qayd etilgan huquqbuzarlik holatlari to'g'risidagi videoyozuvlarni qabul qilish, ko'rib chiqish hamda ularni taqdim etgan shaxslarni rag'batlantirish tartibi to'g'risida"gi Nizom. <https://lex.uz/>

2. Ўзбекистон Республикасида ҳарбий хизматни ўтаётган ҳарбий хизматчиларнинг жиноий ва моддий жавобгарлигининг назарий-ҳуқуқий асослари (cyberleninka.ru)

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maishiy va qurilish chiqindilari bilan bog'liq ishlarni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4845-sonli Qarori. <https://lex.uz/>

RESPONSE OF SUNBERRY TO DIFFERENT CLIMATIC CONDITIONS

Termiz Institute of Agrotechnology and Innovative Development

Assistant teacher

Azamat Rahmatillayevich Khaidarov

ax140011@gmail.com

Most of the vegetable cultivar families Nightshade food from the Central American or South American center, and therefore, the desire for growing conditions All these factors are indispensable, but equivalent. A complex of external effects affecting the association of plants into 4 groups:

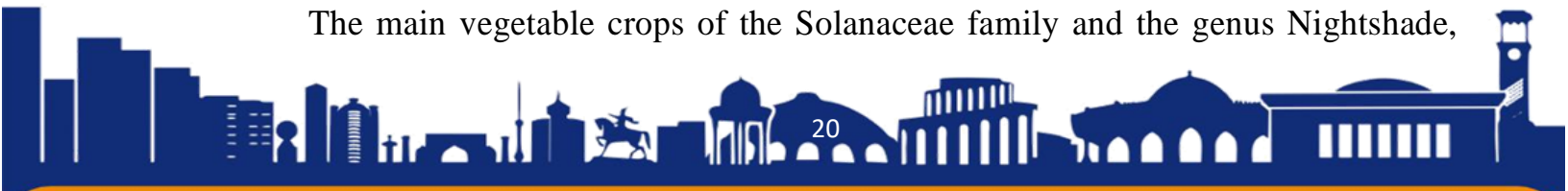
- climatic (light, temperature, air humidity);
- edaphic (water supply and universal nutrition);
- bio-macrotic (harmful and beneficial microflora, flora and fauna, interaction of plants in crops);
- anthropogenic (associated with human activities) (Bunin et al., 2006).

There is little information in the popular literature about relation of garden nightshade Sunberry to growing conditions. Often these data differ from each other, and in some cases they are even contradictory.

Temperature is one of the main factors in plant life; it affects respiration, assimilation and other physiological processes in plants. According to the requirements for heat, V.I. Edelstein divided vegetables into 5 groups:

- frost-resistant and winter-hardy (tolerate frosts down to -80C, and the temperature optimum is 15-20C);
- cold-resistant (tolerate frosts down to -50C, and the temperature optimum is 18-25C);
- intermediate between cold-resistant and heat-loving (the aerial part dies at a temperature of 0C, and the optimum temperature is 17-21C);
- demanding for heat (slow death begins at a temperature of + 3-5C, and at - 0.5-1.0C death occurs. The optimum temperature for growth and development is 20-30C);
- heat-resistant (the aerial part dies at a temperature of 0C, the optimum growth temperature is 30-40C).

The main vegetable crops of the Solanaceae family and the genus Nightshade,

tomato, pepper, eggplant, belong to the group of plants demanding heat. Their seeds begin to germinate at a temperature of 15-16°C, and the optimum temperature for germination is 25-30°C. The optimum temperature for the growth and development of these crops is 20-30°C. A decrease in temperature below 15°C and an increase above 30°C adversely affects the growth and development of plants. In relation to air temperature, Sunberry nightshade should be attributed to heat-demanding crops like tomato and eggplant, which have the same region of origin and belong to the same botanical genus Nightshade (Bunin et al., 2006, Zuev V.I., et al. 2016).

As you know, solar energy is a major factor in the life of green plants. Due to solar energy, carbon dioxide and water with the help of chlorophyll, green plants are able to create and accumulate organic compounds. In relation to light, vegetable crops are distinguished by the following features: reactions to light intensity, spectral composition, and length of day and night.

In Sunberry nightshade, they are almost the same as in tomato, and it grows on soils of almost any mechanical composition. It is preferable for Sunberry drained, well-warmed, fertile, sandy or loamy soils, with a slightly acidic or neutral (pH 6.1-7.5) reaction.

The best predecessors are plants of the Cabbage and Pumpkin families, as well as root crops and green crops. Re-cultivation of Sunberry in the same area is recommended no earlier than after 3-4 years. The same requirements apply to other cultures of the Solanaceae family (Zuev V.I., et al. 2009). Popular literature notes that Sunberry nightshade grows well in soils of varying fertility, but gives higher yields on fertile, well-cultivated sandy or loamy soils. There is a positive effect of organic and mineral fertilizers on the yield of Sunberry nightshade in the open field. Some researchers recommend applying 40-60 t/ha of humus under Sunberry nightshade, others recommend applying 250-300 kg/ha of complex fertilizer such as azophoska as the main fertilizer.

There are no scientifically based recommendations on the application of mineral fertilizers under Sunberry nightshade in the open ground of Uzbekistan. In relation to soil moisture, vegetable crops are divided into 4 groups: the most demanding, highly demanding, less demanding and resistant to arid conditions. Common crops of the Solanaceae family, Solanaceae genus differ in their requirements for soil moisture. Thus, eggplant is one of the most demanding crops, tomato is highly demanding, and potatoes are less demanding crops (Andreev, 2002). There is no Sunberry nightshade in the existing classification. According to the available literature data, Sunberry nightshade is a relatively drought-resistant plant, however, it requires a large amount of water to form a large vegetative mass and a high yield of fruits. In almost all literary sources, it is noted that timely sex has a positive effect on the growth and development of plants and contributes to an increase in the yield of Sunberry nightshade in the open field. There are no scientifically substantiated recommendations for irrigating Sunberry nightshade in the open field in the conditions of Uzbekistan (terms, norms, development phases, etc.). In the absence of evidence-based recommendations for irrigation, one should be guided by the general feature of vegetable crops, the most efficient use of moisture from the soil at 70-85% of the lowest moisture capacity (LW). The development of the root system is an important indicator of the ratio of vegetable crops to soil moisture. Plants with strong, deep root systems extract water from a larger volume of soil and from its deeper layers. As you know, according to the development of the root system, vegetable crops are divided into 4 groups: with a highly branched root system (to a depth of 2-5 m), a relatively strongly branched root system (to a depth of 1-2 m), with highly branched roots (the roots penetrate into subarable horizons to a depth of 50-60 cm), with a string-like root system (the roots are concentrated in the arable horizon and form a small number of root hairs). The main vegetable crops of the nightshade family of the genus Nightshade belong to crops with a relatively highly branched root system (tomato when sowing seeds in the ground) and with highly branched roots (eggplant and tomato when grown through seedlings). Nightshade Sunberry is not included in this classification. In the literature, it is noted that Sunberry nightshade has a powerful root system capable of penetrating deep into the subsurface horizons.

Relative humidity (RH) has a great influence on the growth and development of plants, resistance to physiological and fungal diseases. The optimal RHV depends on the species characteristics of the crop and ranges from 50-60% for gourds to 80-95% for cucumber and cabbage. The optimum relative air humidity for common vegetable crops of the Solanaceae family is at the level of 60-80% (Matveev, Rubtsov, 1985). Excessive air humidity prevents fertilization and increases the damage of plants by bacterial and fungal diseases. For common crops of the Solanaceae family - first of all, black bacterial spot and late blight (Dementieva, Vygonsky, 1988). With a lack of moisture in the air, top rot appears on the fruits of the tomato. There are no scientific literature data on optimal air RH for Sunberry nightshade. Vegetable crops also differ in their susceptibility to the concentration of salts in the soil solution. According to salt tolerance, vegetable crops are divided into 3 groups: highly salt-resistant (withstand salinity up to 1%), medium-salt-resistant from 0.4 to 0.6%) and salt-resistant (from 0.1 to 0.4%) (Tarakanov, Mukhin, 2002). Vegetable crops of the Solanaceae family tolerate high concentrations of soil solution quite well and are classified as high-salt-resistant (eggplant) and medium-salt-resistant (tomato) crops. There are no data on the ratio of Sunberry nightshade to the concentration of salts in the soil solution.

Many cultivated plants of the Solanaceae family, when grown in the open ground of Uzbekistan, are affected by pests and diseases. Among the pests, the most harmful are the Colorado potato beetle, aphids and scoops. Among viral diseases, mosaic, streak and bronze tomato are often found. Of the bacterial diseases, the most harmful are bacterial black spot and bacterial cancer, and of fungal diseases, late blight, anthracnose, macrosporiosis, gray rot and diplodiniasis. There is evidence in the literature that Sunberry nightshade plants, when grown outdoors, can be damaged by the Colorado potato beetle and aphids. Information on the resistance of Sunberry nightshade to viral, bacterial and fungal diseases when grown outdoors in Uzbekistan.

List of used literature

1. Bunin, M.S. Methodology for substantiating the prospects for the development of the regional fruit and vegetable subcomplex / - M.: Federal State Scientific Institution "Rosinformagrotech", 2006. - 160 p.
2. Andreev, Yu.M. Vegetable growing: A textbook for the beginning. prof. Education / - M.; prof. obr.izdat, 2002. - 256 p.
3. Dementieva, M.I. Diseases of fruits, vegetables and potatoes during storage / Agropromizdat, 1988. - 231 p.
4. Zuev. V.V., Mavlyanova R.F., Dusmuratova S.I., Buriev Kh.Ch. Vegetables are food and medicine. Publishing house "Navruz". Tashkent. Uzbekistan-2016, 216 p.

5. Zuev V.I., Madreimova D., Buriev Kh.Ch. Ecologically safe vegetables are the basis of a healthy diet. Tashkent, 2009. 30 p.

Сравнительные результаты эндоскопического лечения язвенной болезни желудка и двенадцатиперстной кишки, осложненной кровотечением

Бабаджанов А.Х

ГУ «РСНПМЦХ имени акад. В.Вахидова»

Садыков Р.А

ГУ «РСНПМЦХ имени акад. В.Вахидова»

Джуманиязов Д.А.

ГУ «РСНПМЦХ имени акад. В.Вахидова»

Аннотация. В хирургическом лечении язвенных кровотечений необходим индивидуальный подход к выбору лечебной тактики. Проведен анализ результатов у 204 пациентов в группе сравнения и 121 больного в основной группе. Предложенный способ эндоскопической лазерной ретракции кровяного сгустка на поверхности язв слизистой желудка и ДПК (при кровотечениях типа Ф-Ia-б и Па-б) обеспечивает хороший гемостатический эффект, позволяет снизить частоту рецидива кровотечения с 12,3% (у 25 из 204 пациентов в группе сравнения) до 2,5% (у 3 из 121 пациента в основной группе; критерий $\chi^2=9,219$; $df=1$; $p=0,003$).

Ключевые слова: кровотечение; эндогемостаз; лазерная фотокоагуляция.

В хирургическом лечении язвенных кровотечений необходим индивидуальный подход к выбору лечебной тактики. В последнее время эндоскопический гемостаз чаще упоминается как альтернативный метод, хотя ряд авторов считают, что он является широкодоступным, быстро выполнимым и в то же время высоко информативным. Большим преимуществом является то, что с помощью эндоскопии осуществляется не только диагностика, но и одномоментное устранение желудочно-кишечных кровотечений.

Проведен анализ результатов у 204 пациентов в группе сравнения и 121 больного в основной группе.

При анализе сводной частоты рецидива кровотечения после эндоскопического гемостаза становится очевидным, что при острой язве в основной группе за счет применения нового метода лечения удалось значительно снизить частоту рецидивов кровотечения при всех степенях ЖКК, суммарно с 10,7% до 1,4% ($\chi^2=5,498$; $df=1$; $p=0,020$). При хронической язве

картина аналогичная, частота рецидивов в группе сравнения составила в итоге 14,1%, в основной же группе – 3,8% ($\chi^2 = 3,765$; $df=1$; $p=0,053$). Если суммировать все язвы, то следует констатировать тот факт, что благодаря применению новых технологий в основной группе удалось снизить количество рецидивов ЖКК с 12,3% до 2,5%, что почти в 5 раз ниже ($\chi^2 = 9,219$; $df=1$; $p=0,003$).

Если анализировать частоту рецидива кровотечений после эндоскопического гемостаза в зависимости от тяжести по Forrest (1974), то становится очевидным, что наибольшая разница отмечена в группе сравнения у больных с Ф-Ia и Ф-Iб степенью ЖКК с симптоматическими факторами риска ($\chi^2 = 4,305$; $df=1$; $p=0,039$). В целом, если взять всех пациентов, то при Ф-Ia и Ф-Iб степени ЖКК удалось сократить частоту рецидивов с 20,0% в группе сравнения до 5,3% в основной группе ($\chi^2 = 4,126$; $df=1$; $p=0,043$). При Ф-IIa и Ф-IIб степени ЖКК частота рецидивов кровотечения уменьшилась с 9,0% в группе сравнения до 1,2% в основной группе ($\chi^2 = 5,568$; $df=1$; $p=0,019$). Уменьшение рецидивов кровотечения в 4-7 раз значительно улучшает результаты лечения пациентов, сокращает сроки реабилитации.

При сравнении эффективности первичного и вторичного эндоскопического гемостаза в зависимости от наличия лекарственных факторов риска оказалось, что несмотря на то, что в основной группе даже без лекарственных факторов риска, потребность в повторном гемостазе и оперативном лечении составляла всего 1,5% против 7,5% в группе сравнения, при наличии симптоматических факторов риска эта разница была еще более ощутимой и уже достоверной. Так, в группе сравнения повторный эндогемостаз понадобился в 12 (12,2%) случаев, тогда как в основной группе у 1 (1,8%) пациента, прибегнуть к хирургическим методам пришлось в 5 (5,1%) случаях в группе сравнения и лишь в 1 (1,8%) случаев в основной группе ($\chi^2 = 6,396$; $df=2$; $p=0,041$). Суммарно, независимо от наличия лекарственных факторов риска в основной группе в 118 (97,5%) случаев удалось избежать повторного эндогемостаза и оперативного лечения против 179 (87,7%) случаев в группе сравнения ($\chi^2 = 9,234$; $df=2$; $p=0,010$).

При сравнении эффективности эндоскопического гемостаза в группе с кровотечениями Ф-Ia и Iб, независимо от наличия лекарственных факторов риска в основной группе в 36 (94,7%) случаев удалось избежать повторного эндогемостаза и оперативного лечения против 48 (80,0%) случаев в группе сравнения ($\chi^2 = 4,151$; $df=2$; $p=0,126$). При сравнении эффективности

эндоскопического гемостаза в группе с кровотечениями Ф-Па и Пб отмечается картина, аналогичная предыдущей, в основной группе в 82 (98,8%) случаев удалось избежать повторного эндогемостаза и оперативного лечения против 131 (91,0%) случаев в группе сравнения ($\chi^2=5,619$; $df=2$; $p=0,061$).

При сравнении эффективности эндоскопического гемостаза у всех больных в основной группе отмечено достоверное повышение эффективности в основной группе за счет применения лазерной фотокоагуляции. Суммарно в группе сравнения эффективность первичного эндогемостаза составила 179 (87,7%) случаев, в основной группе – 118 (97,5%), летальность в группе сравнения составила 3 (1,5%), в основной группе летальности не отмечено ($\chi^2=9,555$; $df=3$; $p=0,023$).

Повторное эндоскопическое исследование было выполнено 92 пациентам в группе сравнения и 59 больным в основной группе. Исследование в динамике осуществлялось на 4-5 сутки после эндоскопического гемостаза. Следует еще раз отметить, что во всех случаях в обеих группах консервативная терапия была одинаковой. Сравнительная динамика по сокращению диаметра язвенного дефекта показывает схожие размеры язвы в начале лечения 1,54/1,56 см ($t=0,26$; $p>0,05$) и более выраженное уменьшение в диаметре в основной группе в динамике 1,24/0,97 см ($t=3,43$; $p<0,05$).

Таким образом, предложенный способ эндоскопической лазерной ретракции кровяного сгустка на поверхности язв слизистой желудка и ДПК (при кровотечениях типа Ф-Ia-б и Па-б) обеспечивает хороший гемостатический эффект, позволяет снизить частоту рецидива кровотечения с 12,3% (у 25 из 204 пациентов в группе сравнения) до 2,5% (у 3 из 121 пациента в основной группе; критерий $\chi^2= 9,219$; $df=1$; $p=0,003$). В зависимости от тяжести кровотечения эффективность первичного эндоскопического гемостаза в группе с Ф-Ia и Ib увеличилась с 80,0% (у 48 из 60 пациентов в группе сравнения) до 94,7% (у 36 из 38 пациентов в основной группе), в группе с Ф-Па и Пб с 91,0% (у 131 из 144 пациентов в группе сравнения) до 98,8% (у 82 из 83 пациентов в основной группе). В целом частота эффективного первичного эндогемостаза возросла с 87,7% (у 179 из 204 пациентов в группе сравнения) до 97,5% (у 118 из 121 пациента в основной группе), вторичный гемостаз был достигнут в 8,8% (18 пациентов) и 1,7% (2 пациента) соответственно, доля оперативного лечения сократилась с 3,4% (7 пациентов) до 0,8% (1 пациент; критерий $\chi^2= 9,234$; $df=2$; $p=0,010$). На фоне применения предложенного способа отмечена более выраженная регенерация язвенных дефектов, так в группе сравнения в динамике

на 4-5 сутки после эндогемостаза диаметр язв сократился с $1,54 \pm 0,44$ см до $1,24 \pm 0,45$ см, тогда как в основной группе с $1,56 \pm 0,47$ см до $0,97 \pm 0,49$ см ($t=3,43$; $p<0,05$). Достигнутая эффективность эндоскопического гемостаза позволила сократить количество госпитальных койко-дней с $5,8 \pm 1,3$ суток до $4,6 \pm 1,1$ суток ($t=8,74$; $p<0,05$).

Список литературы:

1. Назыров Ф.Г., Нишанов М.Ф. Обоснование гастродуоденоанастомоза с экономной резекцией желудка в хирургии язвенной болезни двенадцатиперстной кишки // МНС. 2014. №1 (56).
2. Нишанов Ф.Н., Нишанов М.Ф., Абдуллажанов Б.Р., Гафуров У.А. Хирургическая тактика при дуоденальных кровотечениях язвенного генеза // Вестник Национального медико-хирургического Центра им. Н.И. Пирогова. 2015. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/hirurgicheskaya-taktika-pri-duodenalnyh-krovotечeniyah-yazvennogo-geneza>.
3. Yakubov F.R., Erniyazov E.A., Sapaev D.S. (2023). Modern Treatment of Mallory-Weiss Syndrome. International journal of health systems and medical sciences, 2(4), 27–33. Retrieved from <https://inter-publishing.com/index.php/IJHSMS/article/view/1415>
4. Якубов Ф.Р., Сапаев Д.Ш., Эрниязов Э.А., Маткурбонов Н.О., Якубов Р.Ф. Меллори - Вейсс синдромини кам инвазив усуллари кўллаган ҳолда ташхислаш ва даволаш. Биология ва тиббиёт муаммолари. 2023, №1 (142). – Б. 143-145.

ISLOM DINIDA INSON MA'NAVIYATI VA MA'RIFATI MASALASI

Davronova Feruza Raxmanovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti "Ijtimoiy fanlar" kafedrasida
o'qituvchi, s.f.f.d. (PhD)

G'aniyeva Zaynab Xusanovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti. 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mamlakatimizda huquqiy madaniyatni yuksaltirishning chora-tadbirlari ishlab chiqilib, hayotga tatbiq etilayotgan sharoitda qonunlarni musulmon huquqiga asoslanib ilmiy tahlil qilish g'oyat muhim sanaladi. Mazkur maqolada Islom dini ezgulik, ilmga yetaklovch muqaddas din ekanligi ko'rib chiqiladi va uning asoslari milliy urf odatlarimiz va Konstitutsiyamiz bilan solishtiriladi.

Kalit so'zlar: Islom dini, ma'rifat tushunchasi, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, vatanga muhabbat, ota-onaga yaxshilik, qo'shnichilik odobi, poraxo'rlik, haqoratlash.

Аннотация: Научный анализ законов, основанных на мусульманском праве, считается чрезвычайно важным в условиях, когда в нашей стране разрабатываются и реализуются меры по повышению правовой культуры. В данной статье исследуется тот факт, что ислам является хорошей, святой религией, ведущей к знаниям, и сравниваются его основы с нашими национальными традициями и Конституцией.

Ключевые слова: Ислам, понятие просвещения, Конституция Республики Узбекистан, любовь к Родине, доброта к родителям, добрососедство, подкуп, оскорбления.

ANNOTATION: The scientific analysis of laws based on Islamic law is considered extremely important in the conditions when measures are being developed and implemented in our country to improve the legal culture. This article explores the

fact that Islam is a good, holy religion that leads to knowledge and compares its foundations with our national traditions and constitution.

KEYWORDS: Islam, the concept of enlightenment, the Constitution of the Republic of Uzbekistan, love for the Motherland, kindness to parents, good neighborliness, bribery, insults.

Islom dini ma'rifat dinidir. Inson hayotini esa ilmu ma'rifatsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Ma'rifat – musulning ikki dunyosini yorituvchi nur. Islomiy ma'rifat vositasida biz dunyo va oxiratimiz go'zalligiga yo'l topamiz. Shu ma'rifat orqali Yaratganni, uning qudratini, yaratilganini taniymiz, Ilohiy Kalomning hikmatini anglaymiz. Ana shunday ma'rifatdan bahramand bo'lgan oriflar jamiyatida nafaqat insonga, balki hayvonga, qurt-qumursqalarga, bir so'z bilan aytganda butun jonli va jonsiz mavjudotga hal muomalada bo'ladi. Chunki ma'rifatli inson tabiatdagi birgina toshning ham o'z o'rnini va vazifasini borligini anglaydi, Alloh taolo o'z Kalomidagi suralarning birini "Naml"-chumoli deb atashi bejiz emas. Demak, bu ma'rifat bizga hatto chumoli bilan ham qanday muomalada bo'lishimizgacha o'rgatadi. [3]

Eng avvalo, Vatanga bo'lgan muhabbat haqida fikr yuritsak: Vatanga muhabbat - nozik tuyg'u Inson ega bo'lgan narsalar ichida eng bebahosi - dini va Vatanidir. Biror inson yo'qki, Vatanini ulug'lamasa. Chunki Vatan uning kindik qoni to'kilgan, go'daklik chog'i o'tgan, ilk qadamlarini qo'ygan, yoshlik, keksalik xotiralari davrlarini surgan, muhrlangan, ota-bobolarining yurti, farzandu nabiralari ulg'aygan zamindir! [1] Islom dinida Vatan va unga bog'liq bo'lgan qadriyatlarni asrab- avaylash, himoya qilish madh etiladi. Insonning Vatani oldida bir necha haq vazifalari va bor. Avvalo, o'z Vatanga chin muhabbat qo'yish; Vatanini obod etish. Bu haqda Alloh taolo shunday marhamat qiladi: "U sizlarni yerdan paydo qildi va un sizni obodligi uchun qo'ydi" (Hud 61). [5]

Vatan obodligi taraqqiyot hamda yuksalishlarning asosi demakdir. Zero, Vatanni sevmoq iymondandir. Yuqorida keltirilgankek, Muborak dinimiz bo'lmish Islom dini Odam bolasini, insoniyatni faqatgina yaxshilik qilish, shirinsuxan bo'lish, birovni

og'irini yengil qilish, yetimni boshini silash, kambag'alga yordam berish, silayi rahm qilmoq, qo'shniga ozor bermaslik kabi juda ko'plab yaxshi amallarni qilishga buyuradi. Qur'oni karim va hadisi sharifda shunday bir insonga yaxshilik qilishga targ'ib qilinganki, bu yaxshilik evaziga jannat va'da qilingan. Bu esa ota-onaga yaxshilik qilishdir. Dunyoda ota-onaning hurmatini Islomchalik yuqori qo'ygan ta'limot va tuzum yo'qdir. Bu haqda Qur'oni karimda ko'plab oyatlar kelgan. Jumladan, Alloh taolo "Ankabut" surasining 8-oyatida marhamat qilib aytadiki: "Va insonga ota-onasiga yaxshilik qilishni tavsiya qildik." Ushbu oyatdan ko'rinib turibdiki, ota-onasi mo'min bo'lsalar ham, kofir bo'lsalar ham, kim bo'lishlaridan qat'i nazar ularga yaxshilik qilish musulmon farzandning burchi ekan [5]. Shuningdek, Ota-ona masalasida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining "Oila" bobida shunday deyilgan: 66-modda. Voyaga yetgan, mehnatga layoqatli farzandlar o'z ota-onalari haqida g'amxo'rlik qilishga majburdirlar.[4] Oila islomda muqaddas bir qo'rg'on sanaladi. Bu qo'rg'on but bo'lsa, jamiyat a'zolari har xil jismoniy, ma'naviy, axloqiy va ruhiy tajovuzlardan himoyalangan bo'ladi. Ayni paytda u ota-ona, jufti halol, farzandlar, aka-uka, opa-singillarni o'z bag'riga olgan farog'at maskani hamdir. Eng chiroyli muomala, hurmat-izzat va mehr-muhabbat oilaga qaratishi lozim. Konstitutsiyada: O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING OILA KODEKS.I Mazkur Kodeksning 5-moddasi. Oila to'g'risidagi qonunchilikning vazifalari oilani mustahkamlashdan, oilaviy munosabatlarni o'zaro muhabbat, ishonch va hurmat, hamjihatlik, bir- biriga yordam berish hamda oila oldida uning barcha a'zolarining mas'ulligi hissi asosida qurishdan, biron- bir shaxsning oila masalalariga o'zboshimchalik bilan aralashishiga yo'l qo'ymaslikdan, oila a'zolari o'z huquqlarini to'sqinliksiz amalga oshirishini hamda bu huquqlarning himoya qilinishini ta'minlashdan iboratdir. [4]

Islom dinining go'zal jihatlaridan yana biri shuki, qo'shni bilan chiroyli muomalada bo'lishi ta'lim beradi. Chunki kishi hayotining osoyishtaligi, baxti, quvonchi ko'pincha qo'shni ila kechadigan aloqalariga ham bog'liq bo'ladi. Nabiy sollallohu alayhi vasallam: "Kim Allohga va oxirat kuniga iymon keltirgan bo'lsa,

qo'shnisiga yaxshilik qilsin", dedilar. Qo'shniga yaxshilik qilish Allohga va qiyomat kuniga iymon keltirgan kishining sifati, belgisi, alomati ekan. Kim Allohga iymon keltirgan bo'lsa, qiyomat kundan umidvor bo'lsa, qo'shnisiga yaxshilik qilishi lozim ekan. Xalqimizda ham, "Qo'shni oshi - qo'shniga qarz", "Qo'shni qo'shnining bozori", "Qo'shni keldi - ko'mak keldi, Et keldi - suyak keldi", "Gilam sotsang, qo'shningga sot, Bir chetida o'zing o'tirasan" degan maqollarning ishlatilishi bejiz emas, albatta. [2] Shuningdek, islom dini buyurgan amallar bilan birgalikda qaytargan amallarni ham sanab o'tish muhim sanaladi. Jumladan, "Poraxo'rlik" xalq tili bilan aytganda, "Korrupsiya" haqida Qonun va din nima deydi? Poraxo'rlik-pora olish, pora berish, bu ishda vositachilik qilish kabi mansabdorlik jinoyatlari. Moddiy boylik yoki mulkiy manfaat evaziga muayyan harakatlarni bajarish yoki bajarmaslik bilan tavsiflanadi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksining 210-211-moddalarida "Poraxo'rlik" uchun ma'muriy va jinoiy javobgarlik qay tartibda belgilanishi ko'rsatib o'tilgan. [6] Islom dinida esa: "Mol-dunyolaringizni oralaringizda nohaq - harom yo'llar bilan yemangiz! (Ya'ni, bir-biringizning haqqingizni yemang!) Va (gunoh qilayotganingizni) bilib turib, odamlarning mollaridan bir qismini gunoh - harom yo'llar bilan yeyish uchun (mollaringizni pora qilib) hokimlarga uzatmang! » (Baqara surasi, 188). «Rasululloh sollallohu alayhi vasallam aytdilar. «Bironta hukmda pora beruvchini ham, pora oluvchini ham Alloh la'natlasin» (Tabaroniy rivoyati). [7]

"Ma'rifat" tushunchasi xushmuomalalik, go'zal xulqning asosi hisoblanadi. Aslida mo'minlik ham shu. Mo'min, iymon, omon so'zlarining o'zagi ham bittadir. Arablar yuvosh tuyani "omun" deyishadi. Bu degani u bilan muomala qilayotgan inson tepish, tishlash kabi tuyaga xos ozorlardan omonda. Mo'min ham mana shu fazilatga ega bo'lishi kerak. Payg'ambarimiz Muhammad sollallohu alayhi vasallam: "Qo'lidan, tildan odamlar omonda bo'lgan inson mo'mindir», - dedilar. Musulmonlarga ozor berish va haqorat qilish haqida Alloh taolo marhamat qiladi: "Mo'min va mo'minalarga ular biron gunoh qilmasliklaridan turib ozor beradigan kimsalar ham bo'hton va ochiq gunohni o'z ustlariga olibdilar" (Ahzob surasi, 58). [2] Qonunda esa: O'zbekiston

Respublikasining Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi: 41-modda. Haqorat qilish. Haqorat qilish, ya'ni shaxsning sha'ni va qadr-qimmatini qasddan kamsitish — bazaviy hisoblash miqdorining yigirma baravaridan qirq baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo'ladi. [4]

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, daraja – ma'rifatdan, boylik esa ilmdandir. Islom dini inson manfaatlari va jamiyat taraqqiyotiga xizmat qiluvchi har qanday kashfiyot va yangiliklarni yuksak qadrlagan, qo'llab-quvvatlagan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

- 1.Karimov. I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni xalq, millatni millat qilishga xizmat qilsin. Biz kelajagimizni o'z qo'limiz bilan quramiz.T.7.,1996. –B.84-102.
- 2.O'zbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005).
- 3.Islom ensiklopediyasi.
- 4.O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.
- 5.Qur'oni karim tafsiri.
- 6.<https://constitution.uz/oz/site/search?>
- 7.<https://islom.ziyouz.com>.

ISLOM DININING TARQALISHI VA ISLOM DINI G'OYALARINING TA'LIM-TARBIYADAGI AHAMIYATI

Davronova Feruza Rahmonovna

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti "Ijtimoiy fanlar" kafedrasida o'qituvchi,
s.f.f.d. (PhD)

Ubaydullayeva Manzura Temurmaliq qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti. 1-bosqich talabasi

"Islom dini-bu ota-bobolarmiz dini, u biz uchun ham imon, ham axloq, ham diyonat, ham ma'rifat ekanligini unutmaylik. U quruq aqidalar yig'indisi emas. Ana shu ma'rifatni kishilarimiz jon deb qabul qiladilar va yaxshi o'gitlarga amal qiladilar. Mehr-oqibatli, oriyatli, nomusli bo'lishga, izzat-ehtirom tushunchalariga rioya etishga harakat qiladilar".

I.A. Karimov

Annotatsiya. Ushbu maqolada dunyo dini hisoblangan Islom dinining dunyoga tarqalishi va ta'lim-tarbiyadagi ahamiyatlari, hamda muqaddas kitobi sanalmish Qur'oni Karimning tarbiya va ta'limga bo'lgan ta'siri qay darajada ekanligini yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: Din, arab tili, islom, Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.), shariat, ta'lim va tarbiyaga oid hadislar, axloq va odob.

Аннотация: В этой статье будет объяснено распространение ислама, который считается мировой религией, и его значение в образовании, а также влияние священной книги, Священного Корана, на образование и обучение.

Ключевые слова: религия, арабский язык, ислам, наш Пророк Мухаммад (мир ему и благословение), шариат, хадисы по воспитанию и обучению, нравы и нравы.

Annotation. In this article, the spread of Islam, which is considered a world religion, and its importance in education, as well as the influence of the holy book, the Holy Qur'an, on education and training will be explained in this article.

Key words: Religion, Arabic language, Islam, our Prophet Muhammad (pbuh), sharia, hadiths on education and training, morals and manners.

Din - dunyo, inson, barcha mavjudodlarning kelib chiqishi, xudo yoki xudolar, g'ayritabiyy kuchlar mavjudligiga ishonishi hisoblanadi. Din muayyan ta'limotlar, his tuyg'ular, toat-ibodatlar va diniy tashkilotlarning faoliyatlari orqali namoyon

bo'ladigan, olam, hayot yaratilishini tasavvur qilishing alohida ta'siri, uni idrok etishning o'ziga hos usuli. Dinning paydo bo'lishi haqida yagona fikr yo'q. Islom dini ta'limotiga ko'ra, din Alloh tomonidan o'z payg'ambarlari orqali bashariyat olamiga joriy etilajagi zarur bo'lgan ilohiy qonundir. Alloh taolo Qur'on tili etib tanlab olgan eng buyuk til. Haqiqatdan, u har bir musulmonning qalbiga yaqindir. Arab tili eng murakkab til bo'libgina qolmasdan, u juda boy til. Qur'oni karimning nozil bo'lishi natijasida mumtoz arab tili badiiyati yanada mukamallashgan. Islom dini VII asrda Arabiston yarim orolida (hozirgi Saudiya Arabistoni) paydo bo'ldi. [3] Bu orol arab tilida "Jazirat al-arab", ya'ni arablarning yarim oroli degan ma'noni anglatadi. Islom dinining paydo bo'lishi xususidan Islom man'balariga asoslangan diniy an'anada u ilohiy hodisa, insonlarni to'g'ri yo'lga solish uchun Alloh taolo tomonidan yuborilgan oxirgi ta'limot deb hisoblanadi. Ialom talqinida dastlab, yahudiy va xristianlar ham aynan musulmonlar e'tiqod qilgan Xudoga ishonganlar. Shu Xudo ya'ni Alloh odamlarga payg'ambarlar va elchilar yuborgan. Ammo insonlar payg'ambarlar ta'limotini buzganlar. Shuning uchun Alloh insonlarga oxirgi rasul etib Muhammadni (s.a.v.) tanladi, unga o'zining kalomi Qur'onni nozil qildi. Muhammad (s.a.v.) oldin o'z hamshaharlarini so'ng barcha arablarni ko'plab qabila xudolariga sig'inishdan voz kechish yagona xudo Allohga e'tiqod qilish, solih hayot kechirish, u dunyoda jannatga tushush uchun bu dunyoda ezgu ishlar qilishga da'vat etadi.

Islom dini har qanday millatchilik kayfiyatidan yuqori turadigan olamshumul ta'limot. U barcha millatlarni birlashtirib, teng, do'st, yoru-birodar qilib, tinch-omon yashashlarini uqtirib keladi. Ayni paytda islom dinida razolat, kibr-havo, adovat, hasad, xiyonat, zulm kabi illatlar qoralanadi.

Tarbiya umr bo'yi davom etgan jarayon. Hayotdagi har bir kishi tarbiyaviy ta'sirga ega. U hayot maktabida tarbiyalanar ekan, tarbiyachi sifatida, tarbiya vositasi vositasida o'zi ham ijtimoiy muhit yaratishga xizmat qiladi. Ta'lim-ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan va shaxs, oila, jamiyat va davlat manfaatlarini ko'zlab amalga oshiriladigan shuningdek ma'lum bilimlar, ko'nikmalar, qadriyatlar, tajriba va kompetentsiya yig'indisi bo'lgan intellektual, ma'naviy-marifiy ta'limning yagona yo'naltirilgan jarayoni- shaxsning axloqiy va ijodiy, jismoniy va kasbiy rivojlanishi, uning ta'lim ehtiyojlari va manfaatlarini qondirish. [5] Shariatimizda yoshlar tarbiyasiga alohida e'tibor qaratilgan. Shuning uchun ham yoshlar tarbiyasini qachondan boshlash kerak degan savolga oila qurishdan oldin, ya'ni onasini yoki otasini tanlashdan avval deb javob beriladi.

Ulamolarimiz ta'kidlab aytishadiki, farzand hali dunyoga kelmay turib, uning kimlar orqali dunyoga kelishi mumkinligiga e'tibor berishni aytishadi. Bo'lg'usi ona

yoki ota tug'ilajak farzand tarbiyasining zohiriy asoschilaridir. Chunki farzand tug'ilganda uning tabiati sof holda tug'iladi va qaysi muhitda tarbiya ko'rib, o'sib ulg'aysa, o'sha muhitdan ta'sirlanadi. [1] Rasululloh sollallohi alayhi vassallam: "Har bir tug'ilgan go'dak Islom fitratida (ya'ni sof tabiatda) tug'iladi. Ota onasi uni yo yahudiy yoki nasroniy yoki majusiy qiladi", - deb marhamat qilganlar. [6] Agar ota-ona diyonatli bo'lsa, farzandning tarbiyasida onalarning ta'siri katta bo'ladi. Bo'lajak ona ham o'z farzandining bo'lajak otasini tanlashi lozim. Bunda ham bo'lg'usi otaning din-u diyonati, axloq va odobiga qaraladi. Qur'oni Karimdagi oyatlardan biri madinalik sahobalar Payg'ambar sollallohu alayhi vasallamga kelib, uylari uzoqlik qilayotgani bois, uylarini sotib, yaqinroq joyga ko'chib kelishlari haqida shikoyat qilganlarida nozil bo'lgan. Ya'ni uylarni sotishga hojat yo'q. uzoqdan kelayotgan bo'lsalar, har bir bosilgan qadamlariga savob beriladi, mazmunida. "Biz ular keltirgan qadamlarni, bosgan qadamlarni ham yozamiz va ularning asarini ham yozamiz", - deya marhamat qilingan. Tafsirlarning birida bu oyatdagi "ularning izi" degani bu asarimiz, avlodlarimizdir, degan fikr bildirilgan. Allohning bu oyatidan tushunamizki, Alloh nafaqat amalimizni, balki avlodlarimiz amalini ham o'zimizga yozadi. Shuning uchun tarbiya vojib bo'ladi. Orqamizdan yaxshi tarbiyali farzand qoldiraylikki, ortimizdan faqat savob borsin, yomonlik bormasin, zotan, Islomda tarbiya vojibdir. Tarbiya dinimizda vojib amal, deb e'lon qilingan. Biz eng ko'p ishlatadigan tarbiya, murabbiy so'zlari Allohning "Rob" ismi bilan bitta o'zakdan olingani tarbiyachilar mas'uliyatini oshirsa kerak, deb o'ylayman. Demak, bu yengil ish emas. Tarbiya - faqat ta'sir, tartib yoki nazorat, taftish emas, u ilohiy narsa. Tarbiya farzandni doim nazoratga olish, kuzatib borish degani, chunki Alloh taolo surai Fotihaning birinchi oyatida olamlarning robbisi Allohga maqtovlar bo'lsin, degan. Bu oyatda Alloh Rob ismini keltirgan. "Robbil a'lamiyn" butun olamlarning murabbiysi degani. Agar Alloh murabbiyligi, ya'ni nazorati, kuzatuvini lahza to'xtatsa, odamlar izdan chiqib ketadi.

Axloq (arabcha xulq-atvor demakdir) – ijtimoiy ong shakllaridan biri, ijtimoiy tartib-qoida bo'lib, bu tartib-qoida ijtimoiy hayotning barcha sohalarida kishilarning xatti-harakatini tartibga solish vazifasini bajaradi. [2] Axloq-ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, uning mohiyati, shaxs xatti-harakatlari, yurish-turishi, ijtimoiy munosabatlar mazmunini ifodalaydi. Axloq shaxs tarqqiyotining yuqori bosqichi bo'lgan ma'naviy komillik asosini, poydevorini tashkil etadi.

Xulosa sifatida shuni aytish joizki, Qur'on kishilarni tenglikka, birodarlikka, tinch-totuv yashashga, ezgulikka undaydi. Islom dini qanchalar go'zal din ekanligini har bir musulmon ich-ichida his qiladi. Islom dini va uning muqaddas kitobi Quroni Karim insonni hech qachon yomonlik tomon boshlamaydi, aksincha, yaxshilik sari

yetaklaydi. «Qur'on»ning axloqiy qimmatini haqida fikr yuritilgan ekan, uning insonning ma'naviy kamolga etishida qay darajada muhim o'ringa ega ekanligiga amin bolamiz.[1]

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B.X.Xodjayev "Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti"
2. Anvar Ahmad Nozim Mamatoxunov "Arab tili". 1-kitob. T.: 2013.
3. Sulaymon Amirkulovich Haydarov. Tarix darslarida integratsiyalashgan texnologiyalardan foydalanish, 2020.
4. Nomozov, M. M. O., Haydarov, S. A. (2021). O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasidagi islohotlar.
5. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi (2000 - 2005).
6. Qur'oni karim tafsiri.

Hozirgi o'zbek adabiy tili rivojida shevalarning hissasi.

Ishquvvatov Mamarasul

Termiz davlat universiteti o'zbek filologiyasi fakulteti 2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: **Ergasheva Dilrabo**

Annotatsiya: Ushbu maqolada hozirgi o'zbek adabiy tilining boyishida o'zbek shevalarning tutgan o'rni va ularning tilimizning sofligini saqlashda muhim manba ekanligi to'g'risida fikrlar berib o'tildi.

Kalit so'zlar: Qarluq-chigil-uyg'ur, qipchoq, o'g'uz, lahja, A.K. Borovkov, o'zlashma so'zlar, neologizmlar, tashqi manba, ichki manba, milliy til, adabiy til.

Barchamizga ma'lumki, har bir tilning boyishi ikki xil yo'l bilan amalga oshadi. Birinchisi, tashqi manbalar orqali, ikkinchisi, ichki manbalar orqali. Tashqi manbalar orqali boyishga bir davlatning boshqa davlatlar bilan siyosiy, ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy axborot almashinuvlari natijasida kirib kelgan o'zlashma so'zlar tushunilsa, ichki manbalar orqali boyish deganda esa har bir davlatning o'z shevalari yoki yasama so'zlar orqali boyishi tushuniladi. Chet eldan kirib kelayotgan o'zlashma so'zlar, ya'ni fan tili bilan aytganda neologizmlar tilning boyishida ma'lum bir hissasi ham bo'lishi mumkin, ammo bunday so'zlarning o'zimizning adabiy tilimizda yoxud shevalarimizda muqobili bo'la turib hech qanday o'zgartirishlarsiz qabul qilishimiz tilimizning boyishidan ham ko'proq milliy tilimizning putur yetishiga olib keladi deb o'ylayman. Mening fikrimcha, har bir milliy tilning o'ziga xosligini, milliyiligini saqlashda ko'proq shevaga xos so'zlarni adabiy tilga kiritish maqsadga muvofiq bo'ladi. O'zbek tili ham ko'p yillar davomida turli tashqi va ichki manbalar orqali boyib kelayotgan, butun dunyoda o'z mavqeini saqlab kelayotgan tillardan biridir. O'zbek tili ko'p dialektli tildir. Bu uning murakkab tarixiy taraqqiyot yo'lini bosib o'tganligi, bugungi o'zbek millati o'tmishda xilma-xil etnik tarkibga ega bo'lganligi bilan belgilanadi.

O'zbek milliy tilini tashkil etuvchi turli-tuman shevalarni uch lahjaga birlashtirish mumkin. Bular: **1) qarluq-chigil-uyg'ur lahjasi; 2) qipchoq lahjasi; 3) o'g'uz lahjasi.**

A.K. Borovkov qayd qilib o'tganidek, o'zbek tilining birorta shevasini ham adabiy tilga har jihatdan asos bo'lgan deb aytib bo'lmaydi. Buning bosh sababi shundaki, hozirgi o'zbek milliy adabiy tili uzoq adabiy ishlov an'anasining (jumladan, eski turkiy, eski o'zbek, yangi o'zbek adabiy tillarining) bevosita davomi va XX asrda u (yozuv va adabiy ishlov an'anasiga ega bo'lmagan xalqlarda bo'lganidek) tamoman

yangi hodisa sifatida yuzaga kelmagan: milliy adabiy til kamida ming yillik adabiy ishlov mahsuli. O'zbek tilining barcha lahjalari o'zbek tilining taraqqiyotiga ma'lum bir darajada hissa qo'shgan. Birining adabiy tilga ta'siri bir sohada kuchiroq bo'lsa, boshqa sohada o'zga bir shevalar guruhining ta'siri ko'proq seziladi. Masalan, Andijon, Farg'ona shevalari o'zbek tiliga xos eng ko'p tarqalgan grammatik shakllardan birini – hozirgi zamon fe'lining (-yap) affiksi vositasida yasaluvchi shaklini bergan deyiladi. Lekin bu shakl qipchoq lahjalarida ham xuddi shunday qo'llanadi. Qipchoq shevalarining adabiy til lug'atini, xususan, uning chorvachilik atamalar tizimini rivojlantirishda, adabiy tilning uslubiy imkoniyatlarini boyitishda katta hissasi bor. Masalan, **qirqim, o'tov, to'l, sarimoy, chakki, chalop, uloq, sovliq** kabi umumiy va chorvachilik atamalari, **quyruq, bovor, patir, tovoq, kulchatoy, lochira** singari pazandachilik atamalari adabiy tilga qipchoq shevalaridan kirib kelgan.

Adabiy tilning rivojlanishiga o'zbek tilining o'g'uz lahjasi ham ma'lum darajada hissa qo'shgan. Buning uchun adabiy tildagi **yoshulli, o'g'lon, buyon, qaydin, qorago'z** kabi qator so'zlarni misol keltirish kifoya. [1:16-17-18-b]

Shevalar tarixan qanchalik barqaror bo'lsa, Adabiy til uchun shevalarning vakillarini lingvistik nuqtayi nazardan umumlashtirish shunchalik murakkablashadi. Hozirgi kunda ko'pgina mamlakatlar (masalan, Italiya, Indoneziya va boshqa) da shevalar adabiy til bilan teng suratda qo'llanmoqda. Adabiy til tushunchasi odatda til uslublari tushunchasi bilan bog'lanadi. Ammo bu bog'lanish bir tomonlama. Chunki til uslubiyatlarining o'zi adabiy til ko'rinishlari hisoblanadi. Ular tarixan shakllangan, muayyan belgilar majmuidan iborat bo'ladi. Mazkur belgilarning bir qismi boshqa uslublarda takrorlanishi mumkin. Lekin, bu takroriy belgilarning ma'lum shaklda birikishi va vazifasining o'ziga xosligi bir uslubning ikkinchi uslubdan farqini belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. R.Sayfullayeva, B.Mengliyev, G.Boqiyeva, M.Qurbonova, Z.Yunusova, M.Abuzalova "Hozirgi o'zbek adabiy tili". Toshkent - 2009.
2. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Birinchi jild. Toshkent - 2000.
3. M.Jo'rayeva, I.Xidirova "Qoyalar ham yig'laydi" asarida qo'llanilgan dialektizmlarning leksik-semantik tahlili. Development of pedagogical technologies in modern sciences. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7625018>
4. G.Raxmonjonova, I.Xidirova "Chortoq so'zining kelib chiqishiga oid ilmiy qarashlar. Eurasian journal of academic research. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7157531>

BUYUK AMIR TEMUR DAVLAT BOSHQARUV TIZIMI.

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti talabalar

Alimardonov Azizbek

Ne'matov Saidarvarxon

Annotatsiya: Amir Temur va zamondagi davlatchilik siyosati, boshqaruv tizimini ko'rib chiqmoqchi ekanmiz, davlat, davlatchilik mohiyatida muayyan bir makon va jamiyatda mavjud turli imkoniyatlarni shu yerlik xalq manfaati yo'lida yuzaga chiqaruvchi tashkilotchilik yotganini eslatib o'tish g'oyatda muhimdir.

Kalit so'z: Amir Temur, devon, devonbegi, sardi azam, vaziri sipoh, tijorat vaziri, ra'iyat, devoni mushrif, arzbegi, Shayx-ul islom

Bu siymo mard, tanti, halol va g'ayratli xalqimizni birlashtirishda, jipslashtirishda, imon-oqibatli bo'lishda, qudratli kelajagimizni qurishda bizga yangi-yangi kuch-quvvat va shijoat bag'ishlaydi.

Islom KARIMOV

Amir Temur davlat boshqaruvini amalga oshirsada, biroq o'sha davr davlatchilik an'alariga asosan davlatning rasmiy hukmdorlari Chingizxon xonadoniga mansub Suyurg'atmish (1370-1388-yillar) va uning o'g'li Mahmudxon (1388-1402-yillar) hisoblanar edi. Rasmiy hujjatlar shu xonlarning nomidan bitilib, tangalarda ham shu xonlarning nomi aks ettirilsa-da, aslida amir darajasida bo'lgan Amir Temur tomonidan davlat boshqaruvining barcha sohalari to'laligicha amalga oshirilgan. Tarixiy manbalarda ko'rsatilishicha, viloyat va tumanlarda hokimiyat markaziy hukumat yoki ulus hukmdorlari tomonidan tayinlangan mansabdor (dorug'a)lar qo'lida bo'lgan. Markaziy hukumatni asosan uch bosh davlat muassasasi: Devoni oliy (oliy ijroiya organi), Devoni mol (moliya ishlari boshqarmasi) va Devoni tovochi (harbiy ishlar boshqarmasi) idora qilgan. Din va shariat bilan bog'liq bo'lgan masalalar, shuningdek, sud ishlari qozi va shayxulislom qo'lida bo'lgan.

Amir Temur saltanati davlat tuzilishining qonun-qoidalari jihatidan Musulmon Sharqida hukm surgan davlatlardan deyarli farq qilmasada, boshqaruv tizimlari Turkiston va Movarounnahr davlatchiligining asriy an'analari, fath etilgan mamlakatlarning madaniy ta'siri asosida bir qator yangi tartib-qoidalar bilan takomillashtirildi. Mamlakatning asosiy markaziy boshqaruvi dargoh va devon tomonidan boshqarilib, unda yetti nafar vazir faoliyat yuritgan, devonda to'rt vazir markaziy hokimiyat ishlarini amalga oshirsa, qolgan uch nafar vazirlar viloyatlar boshqaruvi nazorati bilan bog'liq vazifalarni amalga oshirganlar. Bular quyidagilardir:

Ulardan birinchisi-mamlakat va ra'iyat ishlari bo'yicha vazir viloyat va tumanlardan to'planadigan hosil, soliq-o'lponlar hamda mamlakatdagi obodonchilik ishlari bilan shug'ullangan. Ushbu vazirlik mamlakatdagi umumiy holatni boshqargan va nazorat qilgan.

Ikkinchisi- vaziri sipoh, ya'ni harbiy ishlar bo'yicha vazir askarlar maoshi, oziq-ovqat va qurol-yarog'lari ta'minoti bilan mashg'ul bo'lgan.

Uchinchisi-tijorat vaziri savdogarlarning mol-mulklaridan olinadigan zakot va boj, chorvachilikdan yig'iladigan daromad, egasiz qolgan mol-mulknini tasarruf etish, meros va merosxo'rlar bilan bog'liq masalalarni hal etish kabi ishlarni bajargan.

To'rtinchisi, saltanat ishlarini-yurituvchi vazir, ya'ni moliya ishlari vaziri davlat xazinasidan sarf etiladigan xarajatlar, umuman saltanat kirim-chiqimlarini boshqargan. Ana shu to'rt vazirdan tashqari, chegara viloyatlari va tobe' mamlakatlar ishlarini nazorat qilib turish uchun maxsus uch nafar vazir tayin etilgan, ular mazkur viloyat va mamlakatlardan davlat xazinasiga kelib tushadigan daromadlarni nazorat qilish va ularga bog'liq moliyaviy masalalar bilan mashg'ul bo'lgan. O'z navbatida, ular saltanatning bosh nazorat hay'ati -«xolisa»ni tashkil etishgan.

Beshinchi, adliya vaziri bo'lib, bu vazir devoni kuzot (qozilar devoni)ga rahbarlik qilgan.

Oltinchi, devoni mushrif – mansabdorlar faoliyatini nazorat qilish ishlari.

Yettinchi, tashqi ishlar vaziri (devoni rasoil) – mamlakatlararo savdo va elchilik munosabatlarini boshqargan. Mazkur yetti vazir devonbegiga bo'ysungan va davlatning muhim moliyaviy ishlarini u bilan bamaslahat olib borishgan(80). Yozma manbalardan ma'lum bo'lishicha, Amir Temur va Temuriylar hukmronlik qilgan davrda saltanat devonxonasida Amir Dovud, Jaloliddin Feruzshoh, G'iyosiddin Shoh Malik, Alouddin Aliko Ko'kaldosh va Alisher Navoiydek dono va tadbirkor devonbegilar bu oliy mansabda faoliyat ko'rsatganlar, mamlakat obodonligi yo'lida ko'p xayrli ishlar qilganlar. Shu bilan birga devonxona huzurida arzbegi, sadri a'zam, shayxul islom va ahdos qozisi kabi lavozimlar joriy etilgan edi.

Arzbegi- fuqaro va sipohiylardan tushadigan arz va shikoyatlar hamda mamlakatdagi ahvol to'g'risida ma'lumot to'plash, bu borada oliy dargohga muntazam axborot yetkazib turish kabi vazifalarni bajargan.

Sadri a'zam, ya'ni bosh sadr mamlakatdagi barcha vaqflarni boshqargan. U masjid, madrasa, maqbara va xonaqohlar tasarrufidagi vaqf xo'jaliklarining ahvolini nazorat qilish, davlat va yer egalari tomonidan vaqf etilgan yer va mulklarni qayd etish, vaqfnomalar tuzib, ularni qonuniylashtirish bilan shug'ullangan.

Shayx-ul islom mamlakat aholisining turli ijtimoiy tabaqalari o'rtasida shariat ahkomlari va islom aqidalarining o'z vaqtida va to'g'ri bajarilishini nazorat qilgan. Adliya ishlari bo'yicha belgilangan qoziyul quzzot, ya'ni davlatning bosh qozisi «ahdos qozisi» nomi bilan yuritilib, u fuqaro ishlari bilan mashg'ul bo'lgan. Bulardan tashqari, saltanat mahkamalarida kirim-chiqimlarni va kundalik xarajatlarni qayd etuvchi maxsus kotib tayinlangan va qurol-yarog'lari ta'minoti bilan mashg'ul bo'lgan.

Mulkchilik va soliq ishlari vaziri – zakot va boj, soliqlar ishlarini boshqargan va nazorat qilgan.

Saltanat ishlarini yurituvchi vazir (saroy vaziri) – saltanat idoralarining kirim-chiqimlari, xazinadan qilinadigan sarf-xarajatlar, davlat moliyaviy tizimining nazoratchisi. Qaysi vazir soflik, to'g'rilik bilan vazirlik ishiga kirishib, davlatning moliya ishlarini diyonat, savob bilan, nafsi buzuqlik qilmay, omonatga xiyonat etmay bajarar ekan, unday vazirni eng oliy martabalarga yetkazsinlar. Qaysi vazir buzuqlik qilib, yomonlik yo'li bilan mamlakat ishlarini yurgizar ekan, ko'p o'tmay unday saltanatdan xayr-u barakat ko'tariladi.

Xulosa qilib aytsak, O'zbekistonda qadimdan rivojlanib kelayotgan davlatchilik tarixi Sohibqiron Amir Temur davrida yanada yuksaldi. Boshqaruv sohasida buyuk bunyodkorlik ishlari amalga oshirilib, nafaqat boshqaruv jihatdan balki siyosiy jihat, tashqi va ichki aloqalarda ham rivojlangan. Amir Temur davridagi boshqaruv sohasidagi islohotlar negisi keyingi asrlada ham xonliklar davrida ham qo'planilib ishlatilib kelgan.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Azamat Ziyo “ O'zbek davlatchiligi tarixi “ . -Toshkent: Sharq. -2000
2. Rustambek Shamsutdinov, Shodi Karimov “ Vatan tarixi”. T.: 2010
3. Sagdullayev, Aminov, Mavlonov, Norqulov “ “O'zbekiston tarixi: davlat va jamiat taraqqiyoti “. T.: 2000
4. Eshov, Odilov “ O'zbekiston tarixi “. T.: 2014

ADVANCES IN INTERACTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT ACADEMIC LYCEUMS

Berdialiyeva Gulnoza

4th course Second English faculty Uzbek state world languages university

Annotation. The purpose of the following article is to examine how technology is used to teach English in nations where it is not a first language. One of the best contemporary and technological approaches to learning a language is through interactive methods, which are particularly methodologically advantageous for the development of communicative competence in students at the stage of teaching foreign languages and for the formation of sustainable motivation, the development of cognitive interests in students at academic lyceums, intellectual skills of critical thinking, and abilities of self- and mutual aplomb.

Keywords: English, approach, communicative competence, development, learning, method, technological approaches, and education.

Introduction. First and foremost, the development of cutting-edge methods for teaching foreign languages is motivated by the need to resolve the current educational crisis, which would aid in the development of new types of professionals. Because the new XXI century places various advanced demands on university graduates more than the technocratic society of the XX century, the introduction of new technologies is also of utmost importance¹.

The teaching methods of the previous century, which were based on scientific logic and the tenet “from knowledge to skills”, should be replaced by methods based on the laws of students’ cognitive activity and orientation in the classroom, i.e. on the attainment by graduates of the pinnacles of professional, creative, spiritual, and moral other activities. All of this needed the expansion of the English language’s functions as an academic subject, taking into account the finest global experience in teaching English and the socio-cultural aspects of its study. It also created the task of teaching English in the country with fresh material. Today, in the practice of teaching languages of international communication, the tasks of teaching English as a means of intercultural communication, as a tool for the mutual enrichment of peoples, countries, and continents, and as a way to understand the accomplishments of national and universal culture, as a way for citizens of their country and members of the global community to understand themselves are important².

¹ Brophy, J. (2016). *Motivating Students to Learn*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (2nd edition).

² Craig, R. J., & Amernic, J. H. (2006). *Power Point presentation technology and the dynamics of teaching*.

The student's educational competence, or capacity to lead their learning activities, is strongly tied to the success of the development of communicative competence. The state educational standards reflect that the development of communicative ability is a requirement for the construction of students' professional competence. Language (linguistic), sociocultural, pragmatic, general educational, and compensating competencies can all be developed through effective communication.

Today's cutting-edge educational technology help with the task's resolution. At this stage in education, the following technologies are utilized in the practice of teaching foreign languages:

- cooperative learning;
- discussions;
- brain attacks (brainstorming);
- role-playing games of a problematic orientation;
- method of situational analysis (case study);
- method of projects;
- "Student portfolio" (E-Portfolio);
- Information Technology.

Currently, English instruction makes extensive use of the aforementioned technology. Therefore, crucial abilities required for the development of communication and sociocultural competencies include the ability to lead a discussion, defend one's point of view with arguments, explain one's thoughts succinctly, and the ability to listen and hear an opponent. The final lessons in English language lessons on oral practice frequently talk about the issues surrounding a particular subject. But, etc., teaching a foreign language is important. Some lyceum students prepare their arguments for a discussion topic in advance. Students are typically split into two groups (small cooperation groups with approximately 5 members in each group) to argue different points of view on the selected subject. In lyceums, students first have a preliminary discussion in small groups, and only then do they have a broad discussion³.

Additionally, to do this type of work (discussion) successfully, preparation work must be done. This includes teaching students how to hold a conversation and how to select strong arguments. A brainstorming strategy is employed in the initial stages. The group then has a debate about each student's proposal after it has been written down on the board without further discussion. If the student's justification is strong enough, the argument is kept for further discussion; otherwise, it is eliminated. Recapitulating the

³ Freeman, D. L. (2000). Techniques and principles in language teaching. New York: Oxford University Press.

conversation is crucial. Each student is evaluated using a rating system to maintain and motivate their activity during the discussion. The technological chart of the teaching materials for a practical foreign language course specifies the maximum amount of points that a student may obtain for this kind of task.

Through this practice, they learn that they can speak about their world in English, which enhances their capacity for thought. The use of an interactive method fosters the development of flexible thinking while also providing an environment that is conducive to solving creative problems. Students share their opinions and learn how to support them⁴. Contradictions may arise as students learn to communicate with one another during interactive skill acquisition. the entire educational process, which is based on an interactive method and is defined by students' activity during the session. In conclusion, we can state that the interactive and advanced approach's major goal is the development of speaking abilities, particularly in ensuring cooperative activities and boosting student enthusiasm. These interactive learning methods aids in the efficient assimilation of course material⁵. The most productive and successful method for teaching a foreign language is thought to be an interactive one. He aids in easing the challenges that arise during the learning process. Because of this, the majority of scientists and educators tend to believe that interactive learning methods are becoming more and more important. The teaching system has altered over the past few decades in tandem with the significant changes that have occurred in every aspect of human life. It is especially important to improve and do research on foreign language teaching.

Traditional teaching techniques including the grammar-translation method, audio-lingual instruction, and direct instruction have declined in popularity and been replaced with unconventional ones. It can help kids attain goals, improve communication among themselves, and develop all of their skills. The major goal of these modifications is to deliver lessons that are learner-centered rather than teacher-centered. The function of group work activities has a place in this situation. The various ways that students and the teacher might engage in class are known as interaction patterns in the teaching of English. Using the proper interaction pattern is the key to succeeding in class⁶.

⁴ Koksál, D. (2004). Benefits of project work in ELT, Palacký University in Olomouc, Supervisor: PhDr. Sabina Pazderová Olomouc 2008.

⁵ Khasanova, G. K. (2021). Main trends in the development of education and professional training in the world. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, (Special Issue 1), 257-262.

⁶ Fried-Booth, D., L. (2002). Project work (2nd ed.). New York: Oxford University Press.

Four different interaction patterns exist group work, pair work, full class working, and individual work. The activity is assigned separately, and this form of work is advantageous for pupils who do not wish to converse with or solicit the opinions of others. Students who work independently develop the independence to reason independently, work at their own pace rather than needing to adjust for their group members, and become more confident acting independently. But there are some drawbacks of this kind as well: less communication and reduced student speech; certain students, especially extroverts, may feel a little alone in solo work. When the assigned activity or assignment is provided to two pupils, it is called pair work. Together, they can complete the assignment, and the solution is provided by a partner. The teacher may monitor how hard each couple is working and inspire the class as a whole.

Conclusion. Therefore, interactive methods expose students to a variety of linguistic components and functions. Children are more emotionally and academically engaged while working in a group. They must reflect, participate in the group, assess what others have to say, share information, receive clarification from friends, and work as a team to produce a presentation. In order to increase fluency, students use and experiment with the language they already know. They also use some pre-taught material from the teacher or material given by group members to express themselves more fully and raise the standard of their performance.

REFERENCES:

1. Brophy, J. (2016). *Motivating Students to Learn*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. (2nd edition).
2. Craig, R. J., & Amernic, J. H. (2006). PowerPoint presentation technology and the dynamics of teaching.
3. Freeman, D. L. (2000). *Techniques and principles in language teaching*. New York: Oxford University Press.
4. Fried-Booth, D., L. (2002). *Project work* (2nd ed.). New York: Oxford University Press.
5. Koksál, D. (2004). *Benefits of project work in ELT*, Palacký University in Olomouc, Supervisor: PhDr. Sabina Pazderová Olomouc 2008.
6. Khasanova, G. K. (2021). *Main trends in the development of education and professional training in the world*. *Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(Special Issue 1), 257-262.

PHOTOCATALYTIC AND BIODEGRADABLE BIOPLASTIC EXTRACTION FROM STEMS AND LEAVES OF VARIOUS PLANTS

Musurmonov Abror Alisherovich

Choriyev Jahongir Olimjon o'g'li

Denau Institute of Entrepreneurship and Pedagogy Biology student

Ubaydullayeva Shohista Hidoyatillo qizi

Termiz Institute of Agrotechnologies and innovative Development Quarantine
direction of plants and agricultural products student

Abstract: Large numbers of leaves fall on the earth each autumn. The current treatments of dead leaves mainly involve completely destroying the biocomponents, which causes considerable energy consumption and environmental issues. It remains a challenge to convert waste leaves into useful materials without breaking down their biocomponents. Here, we turn red maple dead leaves into an active three-component multifunctional material by exploiting the role of whewellite biomineral for binding lignin and cellulose. Owing to its intense optical absorption spanning the full solar spectrum and the heterogeneous architecture for effective charge separation, films of this material show high performance in solar water evaporation, photocatalytic hydrogen production, and photocatalytic degradation of antibiotics. Furthermore, it also acts as a bioplastic with high mechanical strength, high-temperature tolerance, and biodegradable features. These findings pave the way for the efficient utilization of waste biomass and innovations of advanced materials.

Key words: Biocomponents, biodegradatin, biomineral, lignin-cellulose, solar water evaporation, photocatalytic.

Introduction

The world has 4.1 billion hectares of tree coverage, which accounts for 31% of the total land area. The global number of trees is approximately 3 trillion, and they make great contributions to carbon sequestration, timber stocks, water and air quality control, etc. The leaves constitute one of the most important components of a tree, and they serve as the primary sites of photosynthesis to produce food for the whole tree and play an important role in transpiration via stomata. Given that large numbers of leaves fall off trees over time¹, it is unfortunate the majority of them ultimately decay naturally into fertilizers, and this process emits greenhouse gases (CO₂, CH₄, and N₂O) into the atmosphere (Fig. 1). In addition to this natural process, waste dead leaves have been mainly treated via incineration, landfilling, and composting; whereas incineration emits

large amounts of CO₂ and noxious gases/particulates, landfilling generates CH₄ and refractory leachate, and composting requires a long time. In recent years, breakthroughs in the structural reconstruction of wood have been made by Hu and coworkers. For example, they demonstrated that wood can be converted into a bioplastic by lignin regeneration and a moldable lightweight 3D structural material via rapid water shock². In contrast to wood, which is of great value and mainly contains lignocellulose, dead leaves are waste with considerable biominerals that provide great challenges for utilization. Recently, the carbonization of dead leaves was explored as a means to produce carbon materials used as adsorbents for dyes and heavy metals and electrodes for supercapacitors and batteries. However, this process consumes high amounts of energy because the biostructures of the leaves are completely destroyed. Therefore, it is urgent to explore strategies for turning waste leaves into useful materials while retaining their biocomponents. While the organic lignocellulose of leaves has received great attention, calcium oxalate monohydrate (whewellite), a biomineral used for structural support and calcium storage, is frequently neglected during biomass utilization⁴. The formation of whewellite sequesters calcium away from the cytoplasm, where the concentration of ionic calcium remains at the micromolar level. As the leaves age, whewellite accumulates and generally constitutes from 1% to 80% of the dry weights of leaves. This has stimulated us to pay special attention to the whewellite biomineral for turning dead leaves into useful materials. In this work, we exploited whewellite as a strong binder for lignin and cellulose via extensive chemical bonding and hydrogen bonding, leading to the invention of an active multifunctional material (AMM) from the dead leaves. Furthermore, the optical, thermal, mechanical, and biodegradable properties of the AMM film enable its high performance in solar water evaporation, photocatalytic hydrogen production, photocatalytic degradation of antibiotics and as a high-temperature-resistant bioplastic (Fig. 1). The production of AMM from dead leaves and its wide applications will play important roles in addressing critical energy and environmental issues⁵.

Figure-1. Schematic illustration of technologies for treating dead leaves. Comparison of the approach developed in this work with traditional technologies.

Results and Discussion

Synthesis and characterization of AMM. As illustrated in Fig. 2, AMM film, which appears black with a high mechanical flexibility and an adjustable thickness (Supplementary Fig. 1), was prepared from the dead leaves of red maple trees with a deep eutectic solvent (DES) composed of choline chloride and oxalic acid dihydrate. Additional information on the synthesis of materials and procedures used in the study are present in the Methods section. In this process, lignin was in-situ regenerated and cellulose was defibrillated. In addition, most of the hemicellulose, pigments, and mineral elements were removed. The yield of AMM calculated by the dry weight was 57.7%, and lignin, cellulose, and whewellite were the main components. X-ray diffraction (XRD) patterns (Fig. 2) demonstrated the presence of whewellite in both the AMM and the original leaf, together with lignocellulose, for which broad peaks were located at $10-55^\circ$. There were no other crystal impurities (minerals). In addition, the reduced crystallinity of the lignocellulose after DES treatment provided evidence for deconstruction of the dead leaves⁷. Moreover, in the Fourier transform infrared (FT-IR) spectra (Fig. 2), the signals at 1312 and 1615 cm^{-1} for C = O stretching vibrations of the whewellite were enhanced after the DES treatment, while the signal at 1728 cm^{-1} resulting from C = O stretching vibrations of the acetyl groups and carboxylic acids of hemicellulose was weakened. In addition, the characteristic vibrations for the aromatic skeleton of lignin at 1460 and 1512 cm^{-1} , as well as the C-OH and C-O-C stretching vibrations for cellulose at 1030, 1052, and 1157 cm^{-1} were clearly resolved. Furthermore, X-ray photoelectron spectra indicated C, O, and Ca as the main constituent elements of the AMM and increased C = O, O-C-O, and C-OH groups after the DES treatment. These oxygen-containing groups were responsible for the formation of an extensive hydrogen bonding network. The transmission electron microscopy (TEM) image reveals the coexistence of lignin flakes, cellulose nanofibrils, and whewellite nanoparticles in the AMM. The high-resolution TEM image and energy dispersive spectroscopy (EDS) elemental maps further demonstrated that whewellite nanoparticles were embedded in lignocellulose with intimate contacts⁹. AMM as the evaporator, photocatalyst, and bioplastic Solar water evaporation is an attractive technology for water purification, steam sterilization, and electricity generation due to its high energy efficiency and low environmental impact.

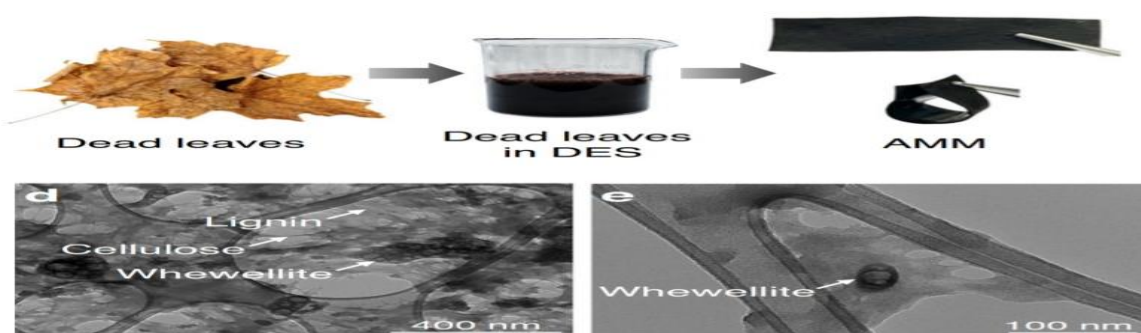

Figure-2. a Visual illustration of the conversion from red maple dead leaves to AMM with deep eutectic solvent (DES) and TEM images of AMM.

As a promising photothermal material, the AMM film was used for solar water evaporation, and it realized a high evaporation rate of $0.8 \text{ kg m}^{-2} \text{ h}^{-1}$ and an impressive solar-to-steam efficiency of 52.5% at ambient solar light intensity, which are among the highest values reported for state-of-the-art materials. This mainly resulted from the lignocellulose instead of the minerals and pigments light intensities. The photothermal effect is mainly caused by indirect nonradiative relaxation of electron-hole pairs, but if some photogenerated electrons and holes can be quickly captured by reactant molecules before recombination, photocatalytic reactions occur. Here, we conducted the photocatalytic hydrogen production reaction with a methanol-water mixture over the AMM film to demonstrate its catalytic capability for clean fuel generation. The use of methanol enabled favorable thermodynamics. As shown in the hydrogen production rate over the AMM film under simulated sunlight irradiation (1 kW m^{-2}) was as high as $12.4 \mu\text{mol h}^{-1} \text{ cm}^{-2}$, which was 4.2 times that over the original leaf. After filtering the UV light, the hydrogen production rate still reached $8.4 \mu\text{mol h}^{-1} \text{ cm}^{-2}$, marking an noble-metal-free and visible-light-responsive photocatalyst that outperformed dead leaves-derived pyrochar and hydrochar and realized an efficiency on the same order of magnitude as that of the prototypical water splitting photocatalyst, 1 wt% Pt/TiO₂ ($15.6 \mu\text{mol h}^{-1} \text{ cm}^{-2}$ and 0 under simulated sunlight and visible light, respectively). Compared to the AMM, the constituents lignin, cellulose, and whewellite¹¹, as well as the lignin-cellulose composite exhibited poorer photocatalytic efficiencies under simulated sunlight and visible light irradiation, implying that these three components might form heterostructures that allow effective separation of photogenerated electrons and holes. The trace pigments in the AMM made little contribution, as evidenced by the similar activity seen without them.

Methods and Materials

The leaves were thoroughly washed with pure water, laid out to dry at room temperature, and then ground into powders ($\leq 300 \mu\text{m}$). Three other types of dead

leaves, namely, those of the *Cercis canadensis*, *Quercus rubra*, and *Acer platanoides*, were collected and treated in the same manner. Choline chloride ($\geq 98\%$), oxalic acid dihydrate (98%), calcium oxalate monohydrate (99%), hydrochloric acid (36% solution), nitric acid (68- 70% solution), and hydrogen peroxide (30% solution) were purchased from Thermo Fisher Scientific. Sodium sulfate ($\geq 99\%$), sodium sulfite ($\geq 98\%$), sodium hydroxide ($\geq 97\%$), sodium chlorite (80%), sulfuric acid (95-98%), acetic acid ($\geq 99.7\%$), tetracycline (98.0-102.0%), methanol ($\geq 99.9\%$), chloroform ($\geq 99.8\%$), magnesium oxide (97%), chloroplatinic acid hexahydrate ($\geq 37.50\%$ Pt basis), zinc oxide (99.99%), titanium (IV) oxide (P25, $\geq 99.5\%$), tungsten (VI) oxide (<100 nm particle size), cerium (IV) oxide (99.95%), zirconium (IV) oxide (99%), gallium (III) oxide ($\geq 99.99\%$), molybdenum (IV) sulfide (99%), and tungsten (IV) sulfide (99%) were acquired from Sigma Aldrich. Synthesis of the AMM 69.8 g of choline chloride and 63.0 g of oxalic acid dihydrate (at a molar ratio of 1:1) were mixed and melted at 80 °C under stirring to form a transparent deep eutectic solvent. Red maple leaf powder (8.8 g) was added to the solvent and heated to 100 °C for 30 min, after which 13 mL of deionized water was introduced, and the mixture was held at 100 °C for another 2 h. Continuous magnetic stirring was employed during this process. After cooling to room temperature, the resulting solid material was collected by centrifugation, repeatedly washed with deionized water, and then dispersed in 150 mL of deionized water. The dispersion was ultrasonicated at 500 W for 30 min and subsequently centrifuged to give a black slurry. The black slurry was spread on a stainless steel plate to acquire the AMM after water evaporation at room temperature. The yield of AMM calculated by the dry weight was 57.7%. The dead leaves of *Cercis canadensis*, *Quercus rubra*, and *Acer platanoides* trees, as well as the leaf pulp and leaf veins of the red maple tree (separated by hand), were also used as raw materials with which to synthesize the AMM via the same method.

Preparation of the control samples

The AMM without whewellite or other minerals (named lignin-cellulose) was obtained with a pretreatment procedure used to remove the metal salts from the leaf powders. Namely, 1 g of leaf powder was dispersed in 100 mL of 2 M hydrochloric acid and heated at 70 °C for 3.5 h. The resulting solid was thoroughly washed with deionized water until the pH reached 7 and then dried at 60 °C overnight. This solid, a substitute for the original leaf powders, was utilized to prepare the lignin-cellulose sample by following the same synthetic route described in the last section. The lignin sample was acquired by using sulfuric acid to treat the leaf powders. Namely, 1 g of leaf powder and 20 mL of a 72 wt% sulfuric acid solution were mixed and stirred at

room temperature for 2 h. Afterward, 750 mL of deionized water was introduced and boiled at 100 °C for 4 h. Finally, the solid was washed and dried at room temperature. The cellulose sample was prepared via two steps.

Figure-3. Biodegradability tests of the AMM and frequently used polyethylene plastics in soil

First, 1 g of the leaf powder was added to a 10 mL aqueous solution containing 0.4 M sodium sulfite and 2.5 M sodium hydroxide, which was then heated at 100 °C for 3 h. After repeated washing to remove the residual chemicals, the solid was dispersed in 10 mL of 30% hydrogen peroxide solution and boiled at 100 °C for 3 h until the color of the solid completely disappeared. The solid was then washed and dried at room temperature. The structures of these control samples were confirmed. In addition, two kinds of biochars, namely, hydrochar and pyrochar, were prepared for comparison with the AMM. The preparation methods were the same as those employed in a previous publication. Namely, the hydrochar was synthesized by stirring a suspension consisting of 7 g of leaf powder and 50 mL of deionized water for 2 h at room temperature, followed by hydrothermal treatment in a Teflon-lined stainless steel autoclave at 200 °C for 5 h. The resulting solid was washed with deionized water and dried at 60 °C overnight. In contrast, the pyrochar was prepared by pyrolyzing the leaf powders at 450 °C for 3 h under a 10 mL min⁻¹ argon gas flow. Electrochemical tests were carried out in a three-electrode cell in which a fluorine-doped tin oxide glass coated with sample, Pt, and a saturated calomel electrode acted as the working, counter, and reference electrodes, respectively. A 0.5 M sodium sulfate aqueous solution was used as the electrolyte. Mott-Schottky analyses were conducted at 1, 2, and 3 kHz in the dark, while the transient photocurrent response was acquired under visible light irradiation ($\lambda > 400$ nm, 0.85 kW m⁻²).

Mechanical tests

All film samples (except the original leaf) subjected to the mechanical tests were prepared by wet casting (immediately after synthesis) and subsequent drying at room temperature. The mechanical tests were conducted on a TA Instrument Q800 dynamic mechanical analyzer. The tensile properties of the samples were determined at room

temperature and at a constant speed of 3 N min⁻¹ until fracture. The effects of temperature on the tensile properties of the AMM were further investigated at 100 °C in the same manner. Dynamic mechanical analyses were carried out for the AMM and the original leaf in the temperature range of 30-190 °C with the frequency and amplitude set as 2 Hz and 5 μm (0.03% of the sample length), respectively. Biodegradability tests. To evaluate the biodegradabilities, thin films of the AMM and daily used polyethylene plastics (Ziplock bag, shopping bag, and plastic wrap) were buried in natural soil at a depth of 10 cm. The samples were monitored periodically to assess the biodegradation degrees.

Solar water evaporation

To test the solar water evaporation performance, an AMM film (1 g, 3 cm × 3 cm) was placed in a 100 mL beaker filled with 20 mL of deionized water and placed under simulated sunlight irradiation provided by a Newport 300 W xenon lamp equipped with an AM1.5 G filter. A Sartorius Entris analytical balance with a 0.1 mg accuracy was utilized to measure the evaporation rate in real time. An Omega HH11 digital thermometer was used to measure the surface temperature of the AMM film.

References

1. FAO. Global Forest Resources Assessment 2020– Key findings. Rome. <https://doi.org/10.4060/ca8753en> (2020).
2. Musurmonov Abror Alisherovich, ChoriyeV Jahongir Olimjon o'g'li, & Ubaydullayeva Shohista Hidoyatillo qizi. (2023). THE EFFECT OF FOOD STRUCTURE ON MICROBIAL ACTIVITY. IQRO JURNALI, 2(1), 565–572. Retrieved from <https://wordlyknowledge.uz/index.php/iqro/article/view/364>
3. Crowther, T. W. et al. Mapping tree density at a global scale. *Nature* 525, 201–205 (2015).
4. Alisherovich, M. A., & Olimjon o'g'li, C. J. (2023). FUTURE BUILDING MATERIAL: BIO CONCRETE SELF-HEALTHING. *Journal of Universal Science Research*, 1(4), 6-15.
5. Nowak, D. J. & Greenfield, E. J. Declining urban and community tree cover in the United States. *Urban For. Urban Green* 32, 32–55 (2018).
6. Musurmonov Abror Alisherovich, ChoriyeV Jahongir Olimjon o'g'li, Sherpo'latova Shohsanam Panji qizi, & Ubaydullayeva Shohista Hidoyatillo qizi. (2023). PROBLEMS AND PROSPECTS FOR GROWING TOMATOES IN DIFFERENT SALT. *World Scientific Research Journal*, 13(1), 27–34. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2570>

7. Musurmonov Abror Alisherovich, Choriyev Jahongir Olimjon o'g'li, & To'xtayeva Surayyo Sobir qizi. (2022). KOMPLEX EVALUATION OF DIFFERENT FERTILIZATION SYSTEMS IN THE CULTIVATION OF VEGETABLES ON DIFFERENT FIELD SOILS. European Journal of Agricultural and Rural Education, 3(3), 22-25. Retrieved from <https://scholarzest.com/index.php/ejare/article/view/1996>

8. Zimmermann, M. H. & Brown, C. L. Trees: Structure and Function (Springer, Berlin, 1971).

9. Kravchenko, A. N. et al. Hotspots of soil N₂O emission enhanced through water absorption by plant residue. Nat. Geosci. 10, 496–500 (2017).

10. Alisherovich, M. A., & Ogli, C. J. O. (2023). GIDROMORF TUPROQLARNING O'ZLASHTIRISHDA MOYLI O'SIMLIKLARNI YETISHTIRISHNING AHAMIYATI. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1(6), 9- 12.

11. Musurmonov, AA, Absalomova, KA, Temirova, MT, & Rahmatov, AH (2021). LIMONNING TIBBIY VA IQTISODIYOT FOYDALARI. Iqtisodiyot va jamiyat , (5-1), 341-344.

12. Alisherovich, M. A., & Olimjon o'g'li, C. J. (2023). IN THE DEVELOPMENT OF HYDROMORPHIC SOILS THE IMPORTANTCE OF GROWING OILY PLANTS. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 17(3), 134-137.

13. Yavitt, J. B., Kryczka, A. K., Huber, M. E., Pipes, G. T. & Rodriguez, A. M. Inferring methane production by decomposing tree, shrub, and grass leaf litter in bog and rich fen oeatlands. Front. Environ. Sci. 7, 182 (2019).

Zamonaviy dars va unga qo'yiladigan talablar

Avazova Farangiz Ixtiyor qizi

O'zbekiston -Finlandiya pedagogika instituti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 2 – bosqich magistranti
+998995876630

Annotatsiya. Ushbu maqolada bugungi kun yoshlarini darsga jalb etish va zamonaviy darslarni tashkil etish to'g'risida gapirilgan. Shu jarayonda zamonaviy darslarga qo'yiladigan talablar, dars tashkil etishdagi mantiqiylik va izchillilik va usullar yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: zamonaviy, dars, talab, mahorat, didaktik talablar, metodlar, texnologiya, zamonaviy dars turlari, aralash dars, umumlashtiruvchi dars...

Keyingi yillarda ta'lim tizimidagi islohotlar, asosan, O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha 2017-2021 yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasida belgilangan «...ta'lim tizimini takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish»¹ga doir g'oyalar asosida olib borilmoqda. Har bir sohada ilg'or innovatsiyalarni yaratish bugungi kun ilm ahlining asosiy maqsadidir.

Har qanday milliy til kabi o'zbek tili ham o'zbek millatini birlashtiruvchi, uning milliy ruhini ifodalovchi vositadir. Chunki Respublikamizning birinchi Prezidenti ta'kidlaganidek: "Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga, avvalo, ona allasi, ona tilining betakror jozibasi bilan singadi. Ona tili bu millatning ruhidir. Ona tilini yo'qotgan har qanday millat o'zligidan judo bo'lishi muqarrar".²

Prezidentimiz tashabbusi bilan mamlakatimizda yetakchi soha va tarmoqlarni innovatsion rivojlantirish, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni ishlab chiqarishga keng joriy etish yuzasidan izchil ishlar amalga oshirilmoqda. Davlatimiz rahbarining 2017-yil 29-noyabrda "O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etish to'g'risida"gi farmoni bu boradagi ishlarni yangi bosqichga ko'tarishga xizmat qiladi. prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev "Xalqimiz dunyoqarashida innovatsiya muhitini yaratish eng muhim vazifamizdir. Innovatsiya bo'lmas ekan, hech bir sohada raqobat, rivojlanish bo'lmaydi. Bu sohadagi o'zgarishlarni xalqimizga keng

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони

² Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. –Toshkent, 2008, 86-b.

targ'ib qilmasak, odamlarda ko'nikma paydo qilmasak, bugungi davr shiddati, fan-texnikaning mislsiz yutuqlari bilan hamqadam bo'lolmaymiz", degan edi.

O'qituvchi innovatsion texnologiyalarga asoslanib darsni tashkil etar ekan, turli texnik vositalardan ham (kompyuter, proyektor, elektron doska vahokazo) foydalanishi mumkin. O'qituvchining faoliyatida innovatsiyalar qanchalik ko'p bo'lsa, mazmun shunchalik oshadi. Ta'limda innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlar haqidagi tasavvurlar barqaror va mukammal shaklga ega emasligini ham e'tirof etish kerak. Har bir o'qituvchi ta'limga individual tarzda yangilik kiritishi mumkin. Innovatsion texnologiyalar o'qituvchi o'z faoliyatidan qoniqmaslikdan kelib chiqadi.

Zamonaviy dars - bu aynan o'quvchilarning bilish darajasi rivojlanib, ularni atrofdagi haqiqatni faol ravishda idrok etishga, sabab-ta'sir munosabatlarini tushunishga va topishga, mantiq, fikrlash va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga undaydi. Zamonaviy darsning maqsadi aniq va o'lchovli bo'lishi kerak. Maqsadni dars natijasi bilan aniqlash mumkin. Darsning yangi ta'lim maqsadlariga o'quvchilar o'zlari tomonidan tuziladigan va shaxsan o'zi uchun muhimligini angelaydigan maqsadlar kiradi.

Zamonaviy dars mashg'ulotlar, suhbatlar, video-munozaralar, ishbilarmonlik va rol o'ynash o'yinlari, ochiq savollar, aqliy hujum va boshqalar kabi mashg'ulot usullari va o'qitish usullaridan foydalanish bilan ajralib turadi.

Darsga qo'yiladigan zamonaviy tarbiyaviy talablar: O'quvchilarda mustaqil fikr yuritishni, eng yaxshi axloqiy sifatlarni, olgan bilimni hayot bilan bog'lay olishni, Vatanni uning tarixi, madaniyati, urf – odatlarini, eng asosiysi, insonni hurmat qilishni, ilmiy dunyoqarashni, iqtisodiy, huquqiy, ekologik madaniyatni tarkib toptirishni tarbiyalash kerak.

Darsga qo'yiladigan psixologik talablar: O'quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini bilgan holda ular da xotira, ongli idrok etishni, mustahkam irodani, tasavvur qila olishni, o'quvchilarda davlat ta'lim standartlari qo'ygan talablarni ular yoshiga mosligini hisobga olishni ta'minlashdan iboratdir.

Darsga qo'yiladigan gigienik talablar: Sinfda havo harorati, yorug'lik miqdori, uning tozaligi, estetik did bilan jihozlanishi o'quvchilarga beriladigan topshiriqlarning ular yoshiga mosligini hisobga olish kabilarga rioya qilish shart.

Zamonaviy darsga qo'yilgan didaktik talablar: Darsning ta'limiy-tarbiyaviy maqsadini aniqlash, dars mavzusini qiziqarli, ilmiy faktlar bilan belgilash, dars mavzusining mohiyatini o'quvchilarning o'zi mustaqil fikrlab o'zlashtirishga erishish, darsda barcha o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash, o'quv materiallarini o'quvchilar tomonidan sodda tarzda qabul qilishga, hayot bilan chambarchas

bog'lashga erishish, mavzu mazmuniga mos ta'lim metodlarini tanlash va ulardan ko'proq o'quvchilarning foydalanishiga erishish, mavzu mazmuniga mos ta'lim metodlarini tanlash.³ Bu metodlar asosan qisman izlanish hamda izlanish darajasiga bo'lishi zarur. O'quvchilarning bilim manbalari bilan mustaqil ishlashga o'rgatib boorish, O'quvchilarning dars mazmuniga mos ravishda milliy istiqlol mafkurasi, o'z tarixi, tili, urf – odatlari hamda boy madaniyatimiz bilan faxrlanishga o'rgatish, dars mavzusini boshqa o'quv fanlari bilan asoslanib o'rganish, dars mavzusini o'lkashunoslik tamoyiliga bog'liqligini ta'minlash, o'quvchilarda dars mavzusiga mos ravishda iqtisodiy, huquqiy, ekologik madaniyatni tarkib toptirish, darsda davlat ta'lim standartlariga o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yilgan talablarni to'liq bajarishga erishish, o'quvchilar o'zlashtirgan bilim sifatini xolisona baholanishiga erishish.

Dars ta'lim jarayonining yaxlitligi nuqtayi nazaridan ta'limning asosiy tashkiliy usuli hisoblanadi. Unda sinf-dars tizimining xususiyatlari aks etadi, unda o'quvchilarni ommaviy qamrab olish, tashkiliy tartib va o'quv ishlarining muntazamligi ta'minlanadi. Dars iqtisodiy jihatdan foydalidir. O'quvchilar hamda sinf jamoasining individual xususiyatlarini bilishi o'qituvchi uchun har bir o'quvchi faoliyatiga rag'batlantiruvchi ta'sir ko'rsatishga imkon beradi. Dars doirasida ommaviy, guruhli va individual ta'lim shakllarini birlashtirish imkoniyati uning rad etib bo'lmaydigan ustunligi hisoblanadi.

Dars bevosita o'qituvchi rahbarligida aniq belgilangan vaqt davomida muayyan o'quvchilar guruhi bilan olib boriladigan ta'lim jarayonining asosiy shakli sanaladi. Darsda har bir o'quvchi xususiyatlarini hisobga olish, barcha o'quvchilarning mashg'ulot jarayonida o'rganilayotgan fan asoslarini egallab olishlari, ularning idrok etish qobiliyatlari va ma'naviy-axloqiy sifatlarini tarbiyalash hamda rivojlantirish uchun qulay sharoitlarni yaratiladi.

Darsning tuzilishi oddiy va ancha murakkab bo'lishi mumkin. Bu o'quv materialining mazmuni, darsning didaktik maqsadi, o'quvchilar va jamoa sifatida sinfning xususiyatlariga bog'liq.

³ www.edu.uz. Zamonaviy dars.

Boshlang'ich sinflarda o'quvchilar yoshlarini hisobga olib o'quv ishlari turli xillaridan foydalanishga, yangi bilimlarni berishni avval ilgari o'rganilganni mustahkamlash, takrorlash bilan birga olib borishga to'g'ri keladi. Hatto tekshirish darslari ham bu yerda ko'pincha ishlar boshqa turlarini o'z ichiga oladi: materialni og'zaki yetkazish. qiziharli hikoyani o'qish. Darsning aynan mana shu turi aralash (kombinatsiyalashgan), yoki murakkab tuzilishli deb ataladi. Kombinatsiyalashgan darsning taxminiy tuzilishi: uy vazifalarini tekshirish va o'quvchilar bilan savol-javob, yangi materialni o'rganish, o'zlashtirishini dastlabki tekshirish, mashq misollari davomida yangi bilimlarini mustahkamlash, ilgari o'rganilganlarni suhbat ko'rinishida takrorlash, o'quvchilar bilimlarini tekshirish va baholash, uyga vazifa berish.

№	Zamonaviy darsga qo'yladigan talablar
1	Fanning ilg'or yutuqlari, pedagogik texnologiyalardan foydalanish, darsni o'quv-tarbiyaviy jarayon qonuniyatlari asosida tashkil etish.
2	Darsda barcha didaktik tamoyil va qoidalarning optimal nisbatlarini ta'minlash.
3	O'quvchilarning qiziqishlari, layoqati va talablarini hisobga olish asosida ular tomonidan bilimlarning puxta o'zlashtirilishi uchun zarur sharoitlarni yaratish.
4	O'quvchilar anglab yetadigan fanlararo bog'liqliklarni o'rnatish.

5	Ilgari o'rganilgan bilim va malakalari, shuningdek, o'quvchilarning rivojlanish darajasiga tayanish.
6	Shaxsning har tomonlama rivojlantirishni motivatsiyalash va faollashtirish;
7	O'quv-tarbiyaviy faoliyat barcha bosqichlarining mantiqiyli va emotsionalligi.
8	Pedagogik vositalardan samarali foydalanish.
9	Zarur bilim, ko'nikma va malakalar, fikrlash va faoliyat ratsional usullarini shakllantirish.
10	Mavjud bilimlarni doimo boyitib borish ehtiyojini yuzaga keltirish.
11	Har bir darsni puxta loyihalashtirish, rejalashtirish, tashxis va taxmin qilish.

Xullas, mustaqillikning dastlabki yillaridayoq "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va Kadrlar tayyorlash milliy dasturining qabul qilinishi ta'lim sohasida muhim qadam bo'ldi. Har bir ijtimoiy tuzum kelajagi, insoniyat istiqboli, kishilarning hayot va turmush darajasi fan va madaniyat taraqqiyoti bilan bevosita bog'liqdir. Fan va madaniyatning rivojlanishi esa ta'lim-tarbiya ishlarining qay yo'sinda olib borilishidan kelib chiqadi. Shu bois mamlakatimizning istiqbol yo'lidagi birinchi qadamlaridanoq buyuk ma'naviyatimizni tiklash va yanada yuksaltirish, milliy ta'lim-tarbiya tizimini takomillashtirish, uning milliy zaminini mustahkamlash, demografik va boshqa milliy xususiyatlarni hisobga olgan holda kuchli ijtimoiy siyosat olib borish yoshlarning zamon talablari bilan uyg'unlashtirish asosida jahon andozalari darajasiga chiqarishga katta ahamiyat berib kelinmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги Фармони
2. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. –Toshkent, 2008, 86-b.
3. Nazarova S. O'zbek tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – B 85. 4-bet.
4. Qosimova N. Ona tili ta'limi va yangi pedagogiktexnologiyalar. Buxoro, 2009, 103
5. www.ziyonet.uz
6. www.edu.uz

Непосредственные результаты комбинированного и комплексного лечения ранних форм рака шейки матки.

Орипова М.Р.

Самаркандский филиал Республиканского специализированного научно-практического медицинского центра онкологии и радиологии

Актуальность. Рак шейки матки является одной из распространенных опухолей женской репродуктивной системы. В общей структуре заболеваемости органов репродуктивной системы у женщин в Самаркандской области РШМ занимает 3-е место после рака молочной железы и рака яичников.

В ранних стадиях рака шейки матки в основном проводится хирургическое лечение - расширенная экстирпация матки с/без придатками. В послеоперационном периоде при положительных краях резекции и метастазах в лимфатические узлы проводится послеоперационная лучевая или химиолучевая терапия.

Лучевая терапия, является одним из основных методов лечения при местно-распространенных формах рака шейки матки. Однако в настоящее время недостаточно изучены влияние лучевой терапии на выживаемость и непосредственных результатов лечения больных ранних форм рака шейки матки

Цель исследования: определить непосредственные результаты лучевой терапии больных ранних форм рака шейки матки в зависимости от возраста и от экстрагенитальных патологий.

Материал и методы исследования:

Материалом исследования было проведено в отделении лучевой терапии РСНПМЦО и РСФ. В исследование были включены 47 женщин ранними формами Iб-IIа рака шейки матки получившие специальное лечение в Самаркандском филиале Республиканского онкологического центра с 2021-2022гг. Средний возраст больных составил 27 - 63 лет. Пациенты были подразделены на 3 группы в зависимости от проведенного лечения: В первой группе включены 19 больные, которым проведено только оперативное лечение- расширенная экстирпация матки (операция Вертгейма) без какой либо адъювантной терапии. Во второй группе включены 9 больные которым после оперативного лечения при положительном крае резекции проведено после операционная сочетанная лучевая терапия: дистанционная гамматерапия на аппарате Terabalt РОД-2 Гр СОД-50 Гр и брахиотерапия на аппарате Flexitron

РОД-5 Гр СОД-35 (общая доза точка А 85 Гр). В третьей группе включены 19 больные которым из за отказа от оперативного лечения или из за наличия экстрагенитальных заболеваний было проведено химиолучевая терапия: дистанционная гамматерапия РОД-2 Гр СОД-50 Гр на фоне еженедельного введения цисплатина 40 мг/м² и брахитерапия РОД-5 Гр СОД-35 Гр. Для оценки эффекта и прогностического влияния лучевой терапии использовалась модель Кокса.

Результаты исследования.

В первой группе, которым проводилось только хирургическое лечение - расширенная экстирпация матки (операция Вертгейма) без рецидивный период составил 18-24± 3 месяцев.

Во второй группе, которым после оперативного лечения при положительном крае резекции проведено после операционная сочетанная лучевая терапия без рецидивный период времени составил 16-22± 3 месяцев. В третьей группе получавшие только химиолучевая терапия без рецидивный период заболевания составил 17-23± 3 месяцев.

Выводы.

Непосредственные результаты применения сочетанной лучевой терапии на фоне еженедельного введения цисплатина 40 мг/м² пациентам ранними формами Ib-IIa рака шейки матки статистически не отличаются ($P > 0,05$) по сравнению с эффективностью проведённого только хирургическое лечение - расширенная экстирпация матки (операция Вертгейма).

Включение в схему лучевой терапии в комбинации с другими методами лечения повышает показатели выживаемости женщин раком шейки матки и продлевает без рецидивный период.

Список литературы / References

1. Роговская С.И., Бебнева Т.Н. Цервикальная папилломавирусная инфекция. Возможности комбинированной терапии // Акуш. и гин., 2016. – № 11. – С. 26-32
2. Holland, Frei, Cancer Medicine 6, BC Decker Inc Hamilton, London, 2013.
3. Киселев Ф.Л., Мазуренко Н.Н., Киселева Н. П., Кобзева В. К., Семенова Л.А., Павлова 2015
4. Малюкова А. В., В. И. Логинов, Д. С. Ходырев, Е. Л. Хадырова, И. В. Пронина, Т. А. 2016

Sun'iy intellekt orqali ta'lim tizimini baholash

**Muhammad Al-Xorazmiy nomidagi Toshkent Axborot Texnologiyalari
Universiteti Samarqand Filiali Kompyuter Injineriingi fakulteti**

Hoshimova Nilufar Eshmurod qizi

Toshpo'lotova Dilfo'za Komiljon qizi

Annotatsiya: Muallif ushbu maqolada sun'iy intellekt nimaligi va uning rivojlanish jarayoni hamda ushbu texnologiyalar tufayli kompyuterlarga katta miqdordagi ma'lumotlarni qayta ishlash va ulardagi naqshlarni aniqlash orqali muayyan vazifalarni bajarishga "o'rgatish" mumkinligi to'g'risida mulohazalar olib borilgan. Undan tashqari sun'iy intellekt atamasi va uning kirib kelish tarixi hakida ma'lumotlar keltirilgan. O'zbekistonda qaysi sohalarda bu dasturni ishlatish mumkinligi va uning ahamiyati hakida misollar orqali ko'rsatib berilgan.

Kalit so'zlar: Sun'iy intellekt, Robot, Ongli robot, Mashina, IT sohasi, SpaceX, Meteorologik vaziyat, Alexa, Cortana, COVID-19, Devid Stautmayer

Sun'iy intellekt (AI) orqali ta'lim tizimlarini baholash tez rivojlanayotgan sohadir. Sun'iy intellektdan o'quvchilar faoliyati, o'qituvchilar samaradorligi va o'quv dasturlarini loyihalash kabi ta'lim tizimlarining turli jihatlarini baholash uchun foydalanish mumkin. Ta'limni baholashda sun'iy intellektdan foydalanishning bir usuli katta ma'lumotlar to'plamini tahlil qilishdir. Mashinani o'rganish algoritmlaridan foydalangan holda, AI tizimlari o'quvchilarning ishlash ma'lumotlaridagi naqsh va tendentsiyalarni aniqlay oladi, bu esa o'qituvchilarga o'quv rejasi va ko'rsatmalar haqida ko'proq ma'lumotli qarorlar qabul qilishga yordam beradi. AIdan o'qitish usullari va strategiyalarining samaradorligini baholash uchun ham foydalanish mumkin. Masalan, AI tizimi ma'lum bir o'qituvchi qo'shimcha yordam yoki treningga muhtoj bo'lishi mumkin bo'lgan sohalarni aniqlash uchun sinfdagi o'qitishning video yozuvlarini tahlil qilishi mumkin. Ta'limni baholashda sun'iy intellekt qo'llaniladigan yana bir soha - bu individual talabalar uchun shaxsiylashtirilgan o'quv rejalarini ishlab chiqish. Har bir talabaning kuchli va zaif tomonlari haqidagi ma'lumotlarni tahlil qilib, AI tizimi yanada samaraliroq va qiziqarli bo'lgan maxsus moslashtirilgan o'quv tajribalarini yaratishi mumkin. Umuman olganda, ta'limni baholashda sun'iy intellektdan foydalanish ta'limga yondashuvimizni tubdan o'zgartirishi mumkin. So'nggi yillarda mamlakatimizda barcha sohalarda keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda. Aniq maqsad va ko'rsatkichlar belgilab berilgan uzoq muddatli strategiyalar qabul qilinib, izchillik bilan hayotga tatbiq etib kelinmoqda. Davlatimiz rahbari tomonidan tasdiqlangan «Raqamli O'zbekiston — 2030» strategiyasi hamda sun'iy intellekt

texnologiyalarini jadal joriy etish va ularni mamlakatimizda keng qo'llash raqamli ma'lumotlardan foydalanish imkoniyatini va ularning yuqori sifatini ta'minlash, ushbu sohada malakali kadrlar tayyorlash uchun qulay shart-sharoitlar yaratish belgilab berildi.

Innovatsion rivojlanish vazirligi, YuNESKO ishlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Milliy komissiyasi, Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi bilan hamkorlikda joriy yilning 27-avgust kunida xorijiy mutaxassislari ishtirokida «Ta'lim sohasida sun'iy intellektdan foydalanish» mavzusidagi xalqaro anjuman o'tkazildi. Anjumanni o'tkazishdan maqsad, hozirgi kunda ta'lim sohasiga sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy qilinishi, buning yutuqlari va istiqbollari muhokama qilish. Sun'iy intellekt texnologiyalarini jadal joriy etish uchun shart-sharoitlar yaratish yuzasidan Hukumatimiz tomonidan belgilab berilgan vazifalar bo'yicha Innovatsion rivojlanish vazirligi tomonidan bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, Ilmiy faoliyatga oid davlat dasturlari doirasida sun'iy intellektni rivojlantirish bo'yicha umumiy qiymati 38,9 mlrd. so'm bo'lgan, davomiyligi 2021–2024 yillarga mo'ljallangan jami 24 ta amaliy, innovatsion, fundamental va xalqaro loyiha bajarilmoqda. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti hamda Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektni rivojlantirish ilmiy-tadqiqot institutida raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt ixtisosligi bo'yicha oliy ta'limdan keyingi ta'lim yo'nalishi ochildi. Sun'iy intellekt sohasida tayanch doktorantura va stajyor-tadqiqotchilikka jami 33 ta maqsadli kvotalar ajratildi. Shundan, raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt ixtisosligi bo'yicha 19 ta tayanch doktoranturaga, 14 ta stajyor-tadqiqotchilikka maqsadli kvotalar tashkil etadi. Joriy yilning oktyabr oyida bo'lib o'tdagi "InnoWeek.uz" innovatsion g'oyalar haftaligi doirasida tashkil etiladigan "Urban.Tech Uzbekistan" hakaton musobaqasida sun'iy intellektni qo'llashga bo'yicha loyihalari kiritilishi ham rejalashtirilgan. Shuningdek, Hukumatning sun'iy intellektga tayyorgarlik indeksida (Government Artificial Intelligence Readiness Index) respublika pozitsiyasini yaxshilash choralari ko'rish yuzasidan o'rganilgan xorijiy tajriba asosida sun'iy intellektga tayyorgarlik indeksida o'rnini yaxshilash bo'yicha chora-tadbirlar dasturi tasdiqlangan.

ADABIYOTLAR:

1. Yusupov, M., Akhmedov, B. A., & Karpova, O. V. (2020). Numerical Simulation of Nonlinear Vibrations of Discrete Mass with Harmonic Force Perturbation. Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent, 10 (4), 71-75

2. Akhmedov, B. A., Xalmetova, M. X., Rahmonova, G. S., Khasanova, S. Kh. (2020). Cluster method for the development of creative thinking of students of higher educational institutions. Экономика и социум, 12(79).

3. Akhmedov, B. A., Majidov, J. M., Narimbetova, Z. A., Kuralov, Yu. A. (2020). Active, interactive and distance forms of the cluster method of learning in development of higher education. Экономика и социум, 12(79).

Culture bound

Oyxunboeva Dilafruz Mahmud qizi

Davronova Dilnoza Jasur qizi

3rd year students at Djizzakh branch of The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Supervisor: **Abduraxmanova Zilola Yoqubjon qizi**

Assistant teacher in the department Foreign Languages at Djizzakh branch of The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

ANNOTATION

This article gives information about the importance of culture bound among different cultures. In this article it has several paragraphs, which give full data about this article. It is based on what is culture bound? What are examples of culture-bound? What are culture specific terms? What words are called as culture-bound words? What type of word is bound? What are the 7 cultural bound values? What are bound words? What is bound used for? What is culture bound value? What is a bound or free word? In this article, candidates can learn how to be a good learner and do every task to achieve good results in the field of intercultural communication between cultures.

Key words: What is culture-bound? culture specific terms, cultural bound values, free word, what is bound used for?

What are examples of culture-bound?

Culture-bound syndromes include, among others, amok, amurakh, bangungut, hsieh-ping, imu, jumping Frenchmen of Maine syndrome, koro, latah, mal de pelea, myriachit, piblokto, susto, voodoo death, and windigo psychosis. Also called culture-specific syndrome.

What are culture specific terms?

Culture-specific references connoting different aspects of everyday life such as education, politics, history, art, institutions, legal systems, units of measurement, place names, foods and drinks, sports and national pastimes, as experienced in different countries and nations of the world.

What words are called as culture-bound words?

A culture-bound word names an object peculiar to this or that ethnic culture. Equivalent-lacking words include, along with culture-bound words, neologisms, i.e. newly coined forms, dialect words, slang, taboo-words, foreign (third language) terms, proper names, misspellings, archaisms.

What type of word is bound?

The word bound is most commonly used as an adjective, but can also function as a verb, a noun and a suffix.

What are the 7 cultural bound values?

Explain culture bound values: individual-centered, verbal/emotional/behavioral expressiveness, communication patterns from client to counselor, openness and intimacy, analytic/linear/verbal (cause-effect) approach, and clear distinctions between mental and physical well-being.

What are bound words?

A bound morpheme is a word element that cannot stand alone as a word, including both prefixes and suffixes. Free morphemes, by contrast, can stand alone as a word and cannot be broken down further into other word elements.

What is bound used for?

Bound adjective (CERTAIN)

Certain or extremely likely to happen: [+ to infinitive] You're bound to forget people's names occasionally. You're bound to feel nervous about your interview. These two young musicians are bound for international success (= are certain to be successful).

REFERENCES

1. Abduraxmanova Z., & Mamurova, M. (2021). THEORETICAL APPROACH TO SPEECH DISFLUENCIES IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION. In *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 43-45).
2. Ma'ripov J. K. A BRIEF INFORMATION ABOUT TENSES //O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA. – С. 464.
3. Ma'ripov J. ANTROPOSENTRIZM–TILSHUNOSLIKNING ZAMONAVIY YONALISHI SIFATIDA //Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot. – 2022. – T. 1. – №. 28. – С. 62-68.
4. Rakhmatullayevna, A. D. (2021). The role and translation of metaphors in poetry. *INTERNATIONAL JOURNAL OF DISCOURSE ON INNOVATION, INTEGRATION AND EDUCATION*, 2(2), 332-335.
5. Rakhmatullayevna, A. D. (2022). TEACHING WAYS OF IDIOMS IN CLASS. *PEDAGOG*, 1(3), 370-373.
6. Raxmatullayevna, A. D. (2022). KOMMUNIKATIV KOMPETESIYANI SHAKLLANTIRUVCHI TARJIMA USULLARI.

7. 1. Nasiba, P. (2022). THE IMPORTANCE OF TASK-BASED LEARNING IN DEVELOPING SPEAKING SKILLS. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, 3(11), 793-797.

8. Rachel Mitchell's book "IELTS reading strategies: the ultimate guide with tips and tricks on how to get a target band score on 8+ in 10 minutes a day"

THE IMPORTANCE OF LEARNING INTERCULTURAL COMPETENCE IN COMMUNICATION

Bakhromova Zarina Ali qizi

Saitmurodova Nozima Olim qizi

3st year students at Djizzakh branch of The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

Supervisor: **Abduraxmanova Zilola Yoqubjon qizi**

Assistant teacher in the department Foreign Languages at Djizzakh branch of The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

ANNOTATION

This article gives information about Intercultural communicative competence (ICC) is a critical skill that must be encouraged when foreign language learners are learning a language because ICC encodes the primary purpose of learning a foreign language, which is performing speech and acting in various scenarios without using ambivalent language. In order to achieve the goal of this project we set up several tasks:

- The importance of intercultural communicative competence
- The importance of intercultural language learning
- How to improve intercultural communication competence?

The provided research has practical value, it can be used as an additional material during lectures and on the teaching young learners on seminar trainings in institutions.

Keywords: culture, intercultural communicative competence, intercultural competence, critical skill, resolution

The importance of intercultural communicative competence

The capacity to interact and collaborate effectively with people from various cultural backgrounds is known as intercultural competence. You will need to develop the skills necessary to get along with and work effectively with individuals who hold different values, beliefs, religions, and life experiences than you do.

In the modern workplace, intercultural competence is a crucial set of abilities. You can improve your communication, time management, conflict resolution, and teamwork skills while interacting with people online and in person by learning how to interact more effectively with those from various backgrounds.

The importance of intercultural language learning

ICLL, or intercultural language learning, is a substantial advancement over some traditional and language teaching methods currently used. It establishes a link between language and the study of culture. They are integrated in the learning of linguistics and

all-encompassing. IcLL requires students to think critically their understanding and presumptions. Both their own and the target's cultures are considered language. They consider how those as well. Cultures are manifested and embodied in languages. Attitudes and actions that have cultural significance.

Greater student involvement in the is made possible by IcLL direction that both learning and advice are given in. On its procedures and content utilizing both the target language and English is easier to see in IcLL classrooms to support. Analyses and connections are examples of analytical processes comparing one's own and others' and reflecting on both cultures. Its main objective is to support the target language the level of learning and application varies. Various stages of language learning.

How to improve intercultural communication competence?

The ability to communicate effectively and appropriately in various cultural contexts is known as intercultural communication competence (ICC). ICC is made up of a lot of parts. The ability to tolerate uncertainty, motivation, and knowledge of oneself and others are some important factors.

People from various cultures are progressively coming together thanks to globalization. However, the significance of cultural inclusivity and cross-cultural communication is highlighted by our population's diversity of backgrounds.

1. Improve your understanding of cultural differences.

With more cultural awareness, you can look past the outward behaviors and actions of your employees to see how their beliefs, values, and traditions influence their communication style. To encourage harmony between workers and employers, this is crucial.

2. Use words with care.

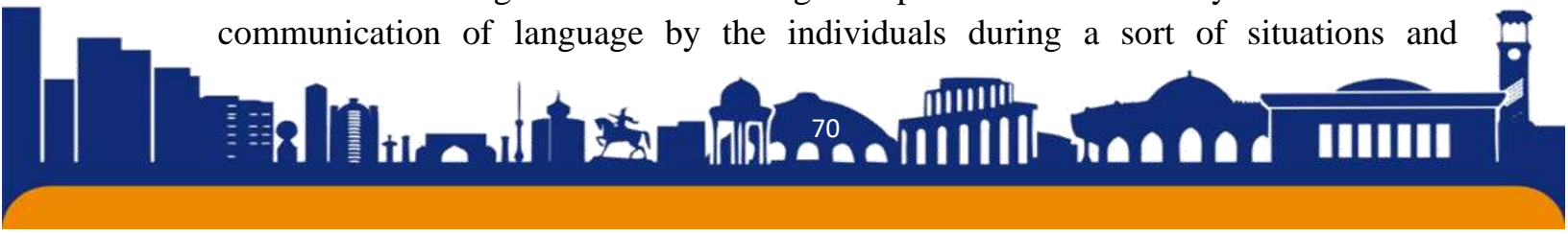
To develop intercultural communication skills, it's important to keep your staff and yourself informed about words and phrases that might offend or make other culturally diverse coworkers feel uncomfortable. For instance, the word "gyp" is a short form of the word "gypsies," which in Romanian is a racial slur for Romani people and means "to cheat" in British English.

3. Encourage a respectable culture.

Fostering intercultural communication skills in the workplace requires respecting cultural differences. There will be fewer conflicts that could sour working relationships if respect serves as the team's compass.

SUMMARY COMPLETION:

Culture being a crucial and integral a part of human society deals with the communication of language by the individuals during a sort of situations and

circumstances. A great number of scholars and professionals from Uzbekistan tend to find out English as a Foreign Language (EFL) for the satisfaction of communicative and practical purposes of life.

Many research findings share meaningful insights on how teachers can incorporate intercultural aspects through teaching process so as to accumulate maximum effectiveness of intercultural communicative competence, it's essential to include cognitive, affective, and behavioral patterns of learning English as a Foreign Language (EFL) because English has widely been recognized as a way or medium of intercultural communication.

REFERENCES

1. Parmonova, N. (2022). Nasiba THE PHENOMENON OF CONVERSION IN ENGLISH: THE PHENOMENON OF CONVERSION IN ENGLISH. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 4(4).
2. Kuznetsova S. The use of the project methods at the lessons of English. – 2014
3. Methods of teaching English language (2.2.3 Using project method in teaching a foreign language) – Text: electronic. – URL:
4. Methods of teaching foreign languages as a scientific field – Text: electronic.
5. Abduraxmanova, Z., & Mamurova, M. (2021). THEORETICAL APPROACH TO SPEECH DISFLUENCIES IN SIMULTANEOUS INTERPRETATION. In *МОЛОДОЙ ИССЛЕДОВАТЕЛЬ: ВЫЗОВЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ* (pp. 43-45).
6. Qosimova, N. (2022). Nilufar МАКТАБ ВА МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТИЗИМИДАГИ О’ЗГАРИШЛАР: МАКТАБ ВА МАКТАБГАЧА ТА’ЛИМ ТИЗИМИДАГИ О’ЗГАРИШЛАР. *Журнал иностранных языков и лингвистики*, 4(4). извлечено от <https://fll.jdpu.uz/index.php/fll/article/view/6930>

Byudjet tashkilotlarida mehnatga haq to'lashning amaldagi tizimi

Turayeva Gulizahro

Guliston Davlat Universiteti "Iqtisodiyot" kafedrası o'qituvchisi

Abduhamidov Jaloliddin

Yusupov Behruzбек

Isoqov Jasur

Axmadova Dilnoza

Ubaydylayeva Farangiz

Guliston Davlat Universiteti "DO'YQT" yo'nalishi talabalari

Annotatsiya: Maqolada hozirda byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi va hisobotini yuritishni avtomatlashtirilgan buxgalteriya hisobi dasturisiz tasavvur qilib bo'lmasligi. Sababi byudjet tashkilotlarida kunsayin qayta ishlanishi lozim bo'lgan axborot miqdori ortib bormoqda ularni UzASBO dasturida ishlatilishini joriy etilishi va mehnatga haq to'lash schyotlarini joriy etilishi bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ish haqi, ish haqi tizimi, rag'batlantirish, bazaviy lavozim maoshi, tarif setka, milliy daromad, mehnat miqdori va sifati, ijodiy mehnat, innovatsion iqtisodiyot

Kirish.

Byudjet tashkilotlarida ishlovchi xodimlar mehnatiga haq to'lashning amaldagi tizimi, xodimlarni mehnatiga haq to'lashni avtomatlashtirilganligini va shu kunga qadar eng kam ish haqi miqdorlarni oshganligi va ularni UzASBO dasturida ishlatilishini joriy etilishi va mehnatga haq to'lash schyotlarini joriy etilishi Bugungi kundagi dolzarb masaladir..Byudjet tashkilotiga reja asosida mehnat haqi fondi belgilanadi. Mehnat haqi fon-di rejadagi va hisobotdagi fondlarga bo'linadi. Vaqtning muayyan davrida xodimlarga mehnat haqi to'lash uchun byudjet tashkilotining xarajatlar smetasida ko'zda tutilgan pul mablag'lari summasi mehnat haqining rejadagi fondi hisoblanadi. Muayyan davr uchun shtatdagi va shtatdan tashqaridagi xodimlarga haqi-qatda hisoblangan mehnat haqi summasi mehnat haqining hisobotdagi fondi hisoblanadi. Mehnat haqi qaysi vaqtga to'lanayotganligi, mikdori va bajarilgan ishlarning sifatiga qarab asosiy va ko'shimcha mehnat haqiga bo'linadi. Xodimlarning ishlagan vaqti uchun yoki bajargan ishlarining miqdori va sifati uchun to'lovlar asosiy mehnat haqi hisoblanadi. Xodimlarga qonunda ko'zda tutilgan ishlagan vaqti (ta'til vaqti uchun to'lov, davlat va jamoat vazifalarini bajargan davri uchun to'lov, o'smirlarga imtiyozli soatlari uchun to'lov va boshqalar) uchun to'lovlar qo'shimcha mehnat haqi hisoblanadi.

Tahlil va natijalar.

Byudjet tashki-lotlarida xodimlarningish haqini hisoblash-da tashkilotlarda UzASBO dasturi orqali avtomatlashtirilgan tarzda hisoblanadi.O'zbekiston Respublikasi Moliya vaziri-ning 2010 yil 17 dekabrda 105-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2010 yil 22 dekabrda 2169-son bilan ro'yxatga olingan "Byudjet tash-kilotlarida buxgalteriya hisobi to'g'risidagi yo'riqnoma"ning 285-bandiga muvofiq, ish haqini hisoblab yozish uchun quyidagilar asosiy hujjatlar hisoblanadi: tashkilotning ishga qabul qilganlik, bo'shatganlik va xodimlarni tasdiqlangan shtatlar jadvali hamda ish haqi stavkalariga muvofiq joydan-joyga ko'chirish haqidagi buyruqlari, 421-shakldagi foydala-nilgan ish vaqti hisobi, ish haqini hisoblash tabeli va boshqa hujjatlar. Tabellar tashkilot rahbarining buyrug'i bilan tayinlangan shaxslar tomonidan har oyda belgilangan shaklda yuritiladi. Tabellar butun tashkilot bo'yicha yoki tuzilmaviy bo'linmalar (bo'limlar, bo'lin-malar, fakultetlar, laboratoriyalar va boshqa-lar)ga bo'lingan holda yuritiladi. Oyning oxirida tabel bo'yicha ishlangan kunlarning umumiy miqdori, shuningdek, ortiqcha ishlangan soatlar aniqlanadi. Byudjet tashkilotlarida ish haqi har oyda xodimlar mehnatiga haq to'lash tizimi-vaqtbay, ish natijalariga ko'ra yoki vaqtbay-ishbay bo'lishiga qarab hisoblanadi.

Bunda quyidagi qoidalarga rioya etiladi:O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning tegishli farmoniga binoan, 2023 yil 1 maydan boshlab byudjet tash-kilotlari xodimlarining ish haqi 7 foizga oshiriladi. Hujjat aholi turmush darajasini yaxshilash va fuqarolar daromadlarini izchil oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'lamini kengaytirish maqsadida qabul qilindi.

2023 yil 1 apreldan boshlab:

- mehnatga haq to'lashning eng kam miqdori–980 ming so'm miqdorida (oldin 920 ming so'm);
- bazaviy hisoblash miqdori–330 ming so'm miqdorida (oldin 300 ming so'm) belgilandi.

Mehnatga haq to'lashni ikkita shakli mavjud: ishbay va vaqtbay. Mehnat haqini hisoblashning ishbay shaklida ish haqi –ishlab chiqarilgan mahsulot hajmi, sifati, bajarilgan ishlar va ko'rsatilgan xizmatlar hajmiga ko'ra asosiy va qo'shimcha ish haqi tarkibi hisoblanadi

Xulosa va takliflar.

Byudjet tashkilot-larida xodimlarning ish haqini hisoblashni avtomatlashtirishni tashkil etish, yuritish va ularning harakatini hisobotlarda aks ettirish bilan bog'liq amaliyotdagi holatlarni kuzatish mumkin.

Byudjet tashkilotlarida «UzASBO» dasturini qo'llashning quyidagi afzalliklarini aytib o'tish mumkin:

- Me'yoriy-huquqiy hujjatlarga kiritiladigan o'zgartirishlar va qo'shimchalar dasturiy majmuada namoyon bo'ladi:

- Foydalanuvchilarning kompyuteri nosoz holatga kelganida ma'lumotlar yo'qolmaydi va foydalanuvchi boshqa kompyuterdan dasturda ishlashda davom ettirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ish haqi miqdorini oshirish to'g'risida" g'farmoni. 24.03.2022 .

2.O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirining O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan 2010 yil 22 dekabrda ro'yxatdan o'tkazilgan 2169-sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan «Byudjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobi to'g'risidagi yo'riqnomasi».

3.Turayeva, G., Berdiyev, G., Eshpulatov, D., Alimova, D., Odilbekov, A., Davletova, D., ... & Burxanov, A. (2022, December). OPPORTUNITIES TO USE FINANCIAL SERVICES—"1 C PROGRAM". In *Proceedings of the 6th International Conference on Future Networks & Distributed Systems* (pp. 556-561).

4.Turayeva, G., Mullajonov, B., Qurbonbekov, R., To'raqulov, S., Mamadaliyev, U., & Fozilov, S. (2023). BUXGALTERIYA HISOBINING USULLARI VA TAMOYILLARI. *Наука и технология в современном мире*, 2(14), 53-55.

5.Turayeva, G., Yusufaliyev, O., Xaydaraliyev, N., Yusupov, N., Oripov, S., & G'aniyev, O. (2023). ASOSIY VOSITALARINI IJARAGA OLISH HISOBI. *Наука и технология в современном мире*, 2(14), 49-52.

Gulizahro, T., Hurriyat, M., Oydinoy, N., Umida, N., & Muxlisa, O. (2023, April). RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA "1C: BUXGALTERIYA HISOBI". In " *Conference on Universal Science Research 2023*" (Vol. 1, No. 4, pp. 96-98).

6.Gulizahro, T., Shodiyor, X., Zulhumor, S., Feruza, B., & Mohinur, Y. (2023, April). BUXGALTERIYA HISOBINING USULLARI VA TAMOYILLARI. In " *Conference on Universal Science Research 2023*" (Vol. 1, No. 4, pp. 90-92).

7.Madinabonu, A., Nurjahon, N., & Mehriniso, M. (2023, April). BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY STANDARTI. In " *Conference on Universal Science Research 2023*" (Vol. 1, No. 4, pp. 93-95).

OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINING BUZILISHINING OLDINI OLISH VA NAZORAT QILISH

Babamuratov N.N., Normamatov N.D.

Termiz muhandislik texnologiya instituti

Oziq-ovqat saqlovchi qo'shimchalar oziq-ovqatda mikroblarning o'sishiga va fermentlarning faolligiga olib keladigan mikroblarni buzadigan tabiiy yoki sintetik moddalardir [1]. Konservalash uchun tabiiy vositalardan foydalanish bo'yicha joriy sharh ba'zi o'simliklar va mikroorganizmlardan ajratilgan, chunki ular uzoq vaqt saqlanadigan oziq-ovqat mahsulotlarini buzilishdan saqlashga yordam beradi [2].

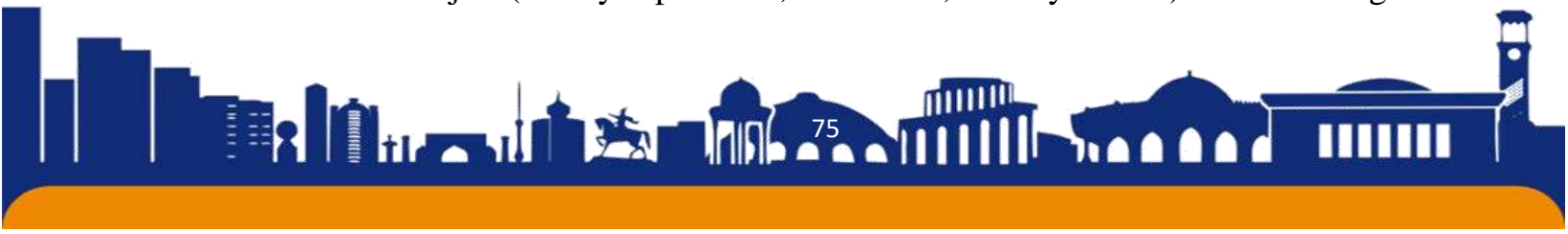
Hozirgi vaqtda barcha oziq-ovqat sanoati va laboratoriyalari oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq vaqt davomida saqlash va inson salomatligi uchun sog'lom qilish uchun oziq-ovqat mahsulotiga qo'shimcha tabiiy birikmalardan foydalanmoqda [3]. Tadqiqot shuningdek, iste'molchi uchun maqbul bo'lgan sintetik konservantga javob beradigan xavfsiz oziq-ovqat mahsuloti va innovatsiyalarni ishlab chiqishga qaratilgan [4]. Buning uchun tabiiy mahsulotlar uchun yangi texnika va ilovalar qo'llanilgan.

Kimyoviy usul kimyoviy birikmani oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va qo'shimchalar maqsadiga tasniflaydi. An'anaviy saqlash usulida shakar, tuz, ziravorlar, yog'och tutuni kabi ba'zi maishiy moddalar ishlatiladi.

Shakarlash - bu shakarni oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash uchun ishlatish jarayoni. Namlikni olib tashlashda tuzga o'xshash ishlaydi. Oziq-ovqat mahsulotlarida konservant sifatida shakar eritmasining taxminan 65% konsentratsiyasi ishlatiladi. Eritma konsentratsiyasidan past bo'lsa, mikroblar oziq-ovqatda osongina o'sishi mumkin. Noyob mikroblarning ba'zilari 20-25% shakar eritmasi konsentratsiyasida o'sishi va yashashi mumkin, bu esa oziq-ovqatning buzilishiga olib keladi [5].

Tuzlash - konservalash uchun ovqatga tuz qo'shish. Tuz mikroblarning ko'payishini inhibe qiladi, chunki u bakterial hujayradan chiqarilgan suvga ta'sir qiladi, bu esa oxir-oqibat hujayra o'limiga olib keladi.

Kimyoviy birikmalar bo'yicha: Benzoy kislotasi: Benzoy kislotasi aromatik karboksilik kislota bo'lib, u tabiiy ravishda (o'simlik va hayvon) to'qimalarida mavjud. Bu oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash usulida qo'llaniladigan birinchi kimyoviy kislota bo'lib, 2000 yilda FDA tomonidan tasdiqlangan. Uning keng doiradagi benzoik birikmalari mavjud (benziyol peroksid, alkil ester, benzoy tuzlari) va u antifungal va

mikroblarga qarshi himoya usuli sifatida ishlatiladi. Benzoy kislotasi go'zallik mahsulotlari va dori-darmonlarda kimyoviy profilaktika sifatida ham qo'llaniladi.

Sulfitlar: Sulfitlar (oltingugurt dioksidi) sharobni boshqa kimyoviy birikmalar bilan saqlash uchun ishlatiladigan faol va antioksidant va antiseptik faoliyatni amalga oshirishga qodir bo'lgan qismdir. Bu oziq-ovqatning buzilishini nazorat qilish uchun ishlatiladigan qo'shimcha birikma. asosiy foydalanish tabiiy birikma. Natriy dioksidi va natriy sulfit shaklida ishlatiladigan sulfitlar. U ko'pincha konfetlar va murabbolarda qo'llaniladi. U quruq mevalar, sabzavotlar va tuzlangan bodringlarda ishlatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Aelenei, P., Rimbu, C. M., Guguianu, E., Dimitriu, G., Aprotosoie, A. C., Brebu, M., Horhoge, C. E., & Miron, A. (2019). Coriander essential oil and linalool - interactions with antibiotics against Gram-positive and Gram-negative bacteria. *Letters in applied microbiology*, 68(2), 156–164. <https://doi.org/10.1111/lam.13100>
2. Akbar, A., Ali, I., & Anal, A. K. (2016). Industrial perspectives of lactic acid bacteria for biopreservation and food safety. *J. Anim. Plant Sci*, 26, 938-948.
3. Amit, S.K., Uddin, M.M., Rahman, R. et al. A review on mechanisms and commercial aspects of food preservation and processing. *Agric & Food Secur* 6, 51 (2017). <https://doi.org/10.1186/s40066-017-0130-8>.
4. Andreevskaya M, Jääskeläinen E, Johansson P, Ylinen A, Paulin L, Björkroth J, Auvinen P. Food Spoilage Associated *Leuconostoc*, *Lactococcus*, and *Lactobacillus* Species Display Different Survival Strategies in Response to Competition. *Appl Environ Microbiol*. 2018 Jun 18; 84(13):e00554-18. doi: 10.1128/AEM.00554-18. PMID: 29678911; PMCID: PMC6007109.
5. Aziz, M., & Karboune, S. (2018). Natural antimicrobial/antioxidant agents in meat and poultry products as well as fruits and vegetables: A review. *Critical reviews in food science and nutrition*, 58(3).

LINGVOMADANIY MAKONDA OQ RANGNING MENTAL
XUSUSIYATLARI (O'ZBEK XALQ ERTAKLARI MISOLIDA)

Hamid Xo'shmurodovich Bozorov.

O'qituvchi. Termiz davlat universiteti.

Termiz, O'zbekiston.

hamidbozorov65@gmail.com

Annotatsiya: *Dunyoning lisoniy manzarasida jahon xalqlari milliy-madaniyatida oq rang bilan bog'liq madaniy va ramziy ifodalar tahlilga tortilgan. Jumladan, o'zbek xalqining lisoniy manzarasida oq rangning o'ziga xos ramziy ifodalari o'zbek xalq ertaklari tilida mavjud misollar orqali tahlilga tortilgan.*

Tayanch so'zlar: *lingvomadaniyat, ramz, milliy madaniyat, mental xususiyat, oq fotiha, oq yo'l, oq fil.*

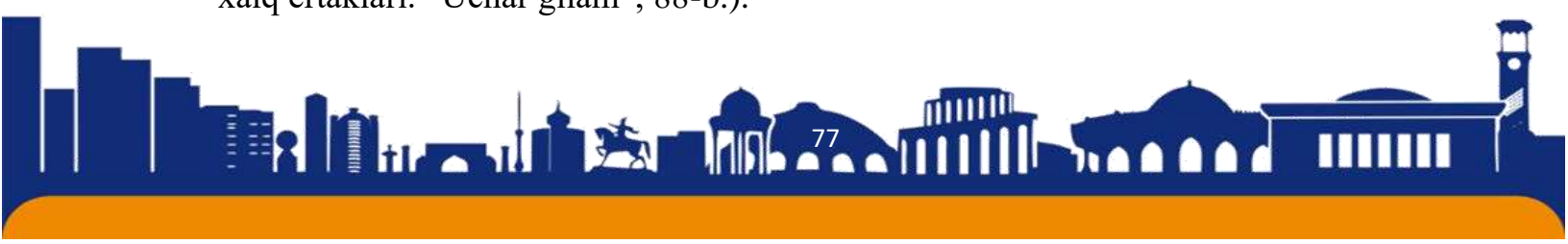
Olamning lisoniy manzarasidan o'rin olgan asosiy ranglardan biri **oq rang** bo'lib, jahon xalqlari mentalitetida turli talqin qilinishi assotsiatsiyalarda o'z aksini topadi. Assotsiatsiyalar esa har xil lisoniy ong egalarining mentalitetiga bog'liq holda turlicha akslanadi. I.Xodjalepesova oq rangning xalqlar madaniyatidagi asossotsiatsiyalariga to'xtalar ekan, quyidagilarni keltirib o'tadi: "Oq rang – tinchlik va osoyishtalik ramzi. V.Kandinskiyning fikricha, oq rang sukunat, to'xtam, vaqtinchalik tugash ramziy ma'nolariga ega. Oq rangning kognitiv mazmuni yorqinlik, yaxshi, ezguli narsa bilan bog'liq. Oq rang – kuch va sog'lik manbai, qalb va niyatlarning pokligi, qayg'u va baxtsizlikning yo'qligi ramzidir... Umuman olganda, oq rang yaxshi boshlanish bilan bog'liq [2,16].

Jahon mamlakatlari lingvomadaniyatiga nazar tashlar ekanmiz, oq rang bilan bog'liq turli tushunchalar mavjudligini guvohi bo'lamiz. Xususan, o'zbek xalqida biror xayrli ish boshlanishidan oldin "**oq fotiha**" degan tushuncha bo'lib, o'zbek xalq ertaklarida ham o'z ifodasini topadi.

Ota o'g'illariga oq fotiha beribdi. Uch og'a-ini yo'lga tushib, yerning ustidan, osmonning ostidan uzoq yurishibdi (Uch og'ayni botirlar. "Uch og'ayni botirlar", 282-b.).

O'zbek xalqi mentalitetida, ba'zi holatlarda, keksalikni ifodalash uchun uchun "**soch-soqoliga oq oraladi**", "**oq tushgan**" birikmalaridan foydalanadi.

Ertasi tushga yaqin yigit yana kelib poylabdi, oq soqolli chol chiqib tahorat qilib bo'lgandan keyin yigit uning oldiga borib salom beribdi, ko'rishibdi va tandirning ichiga turishi va kampiri bilan bir chopon kiyib yurishining sababini so'rabdi (O'zbek xalq ertaklari. "Uchar gilam", 88-b.).

"Oq yo'l" xayrixohlik ifodalovchi birikma sifatida milliy-madaniy o'ziga xos xususiyat kasb etib, qadimdan o'zbek mental xarakterida mavjudligi ertaklar tilida ham mavjudligi bilan izohlashimiz mumkin.

Qarg'aga oq yo'l tilab, hammalari uni kuzatishibdi (Oyjamol. "Ovchi, Ko'kcha va Dono", 132-b.).

O'zbek xaliqining lisoniy onida "oq yo'l" lingvokultremasi o'ziga xos ijobiy mazmun ifodalasa, ushbu ifoda xitoy va koreyslar uchun o'zgacha salbiy mazmun kasb etadi. Ularning lisoniy madaniyatida narigi dunyo, oq rangda tasvirlanadi. Hind lingvomadaniyatida esa oq rang motam ramzini ifodalaydi. Propp esa rus xalq og'zaki ijodida oq rangni "o'zining jismoniyligini yo'qotgan mavjudodlarning rangi, shuning uchun arvohtar oq ko'rinadi" deb izohlaydi [7,162]. Ingliz tilida oq rang, asosan, odam tanasi rangini, hind xalqining ma'lum hududida kasallik ramzi sifatida qaraladi. Sh.Usmonova ba'zi xalqlar lingvomadaniyatida oq rangning qo'rqqoqlik ramzi [7,162] ekanligini qayd etib o'tadi. Rus tilshunosi V.Shaklein oq rangning ramziy belgilari xususiyatlari haqida to'xtalar ekan Y.D.Apresyanning dunyo xalqlari madaniyatida ranglar bilan bog'liq assotsiatsiyalarning farqlari va xalq vakillarining riaksiyalarini quyidagi misollar orqali izohlaydi: Oq rang AQshda poklik, Fransiyada – betaraflik, Misrda – quvonch, Hindiston va Xitoyda - o'lim va poklik, Yaponiyada – o'lim ramzlarini ifodalashini qayd etib o'tadi [3,76]. Skandinaviyada oq rang o'lim ma'budasi Helning oq yuzini ifodasi. O'zbek xalqi milliy-madaniy olamida oq rang *"poklik, yorug'lik, baxt"* ramzi sifatida o'rin olgan. Navoiy ham ushbu rangni *"poklik va halollik"* [5, 174] ramzi sifatida qayd etishi turkiy xalqlar tarixida, jumladan, o'zbek milliy-madaniyatida ijobiy ma'no kasb etishini ko'rsatib turibdi.

Ko'p xalqlarda "oq fil" degan ibora mavjud bo'lib, "katta, ta'sirli, ammo foydasiz narsaga xarajat" ma'nosini ifodalaydi. Ushbu iboraning tarixiga e'tibor qaratadigan bo'lsak, Siam shohi norozi saroy a'yonidan qutulish maqsadida unga katta oq fil hadya qiladi. Filni boqish xarajatlari tezda saroyini yemira boradi, ammo qirolning sovg'asini qaytarish yoki yo'q qilish mumkin emas edi. Mana shu voqea natijasida "oq fil" iborasi vujudga kelgan. Ba'zi xalqlarning lingvomadaniyatida "oq jigar" degan ibora ham mavjud bo'lib (jigarida qoni yo'q) qo'rqqoq ma'nosini ifodalagan¹. Sharq xalqlari mentalitetida ham oq komponentli *"oq ko'ngil"* va *"oq ko'ngillik"* kabi frazemalar ko'p qo'llanadi. Ushbu frazemalarning asoslarida o'zaro bir xil leksemalardan foydalanilgan bo'lsa-da, kontekstda ma'no nozikliklarini keltirib chiqarishi ko'zga

¹ <https://symbolist.ru/color/white.html>

tashlanadi. Buni o‘zbek xalq ertaklari tilida qo‘llangan quyidagi misollarda ko‘rib chiqamiz.

Yigitlar ham o‘ylanib, oq ko‘ngillik bilan rozi bo‘lishibdi va Malikayi Gulizor bilan singil tutinib, olma olib kelib yedirgan yigitga to‘y qilib berishibdi (Uch og‘ayni botirlar. “Malikayi Gulizor”, 77-b.).

Yuqoridagi misollardan ko‘rinib turibdiki, o‘zbek xalq ertaklari tilida oq rang bilan bog‘liq ramziy ifodalar ushbu rangning ijobiy sema: *poklik, yorug‘likning* ifodalovchisi sifatida namoyon bo‘lganligi kuzatiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. – Ленинград: Издательство ленинградского университета, 1986. 370 с.
2. Ходжалепесова И. Антропоцентрик хусусиятларни тавсифлашда ранг символизми. Фил.фан.бўйича фалс.док. (PhD)дисс. автореферати. – Самарқанд, 2022. 60 б.
3. Шаклеин В.М. Лингвокультурология: традиции и инновации. – М.: Флинта, 2012. 301 с.
5. Ҳасанов С. Навоийнинг етти тухфаси. – Т.: Ф.Фулум. 1991. 192 б.
6. Umurkulov Z.B. LEXICAL MEANS EXPRESSING COMPARISON. // Theoretical & Applied Science. – 2019. №.11. – С. 237-240.
7. Usmonova Sh. Lingvokulturologiya. Darslik. – Toshkent, 2019. 248 б.

**АНАЛИЗ МЕТОДОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОЧНОСТИ НИТОЧНЫХ
СОЕДИНЕНИЙ В ШВЕЙНЫХ ИЗДЕЛИЯХ С ВЫСОКОЙ
РАЗДВИГАЕМОСТЬЮ В ШВАХ**

доц., PhD Алимухамедова Б.Г. ТИТЛП

**магистр Жумаев Ш. Термезский инженерно-технологический
институт**

В статье рассмотрена проблема раздвигаемости в швах готовых изделий, возникающая при эксплуатации, пути традиционные и новые технологии для её устранения.

Maqolada ish paytida yuzaga keladigan tayyor mahsulotlarning tikuvlarida kengayish muammosi, uni bartaraf etishning an'anaviy va yangi texnologiyalari yo'llari ko'rib chiqiladi.

The article considers the problem of expansion in the seams of finished products that occurs during operation, the ways of traditional and new technologies to eliminate it.

Одним из таких показателей качества швов является раздвигаемость нитей в шве. Так, высокая прочность тканей и строчек еще не гарантирует надежности изделия, оно может быть разрушено по швам.

Раздвигаемость нитей в ткани характеризуется смещением нитей одной системы по нитям другой системы (основы по утку и утка по основе) под действием внешних сил. Такое смещение характерно для ряда тканей при эксплуатации одежды из них. Раздвигаемость нитей может происходить на отдельных участках поверхности ткани, но чаще всего она возникает около швов, соединяющих локтевые срезы рукавов, пройму с рукавами, средние срезы спинки и задней половинки брюк. Это объясняется тем, что такие швы в процессе эксплуатации испытывают значительные по величине нагрузки, направленные преимущественно перпендикулярно к швам.

Например в абровой ткани толщина уточной нити в несколько раз больше нити основы, благодаря чему поверхность ткани имеет рубчатый рисунок. Неравномерность диаметров нитей способствует перемещению нитей одной системы относительно другой и проявляется в виде раздвижки нитей в ткани. Вследствие этого абровые ткани имеют подвижную структуру и легко изменяют углы между нитями основы и утка, что приводит к изменению линейных размеров [1]. Это в свою очередь, способствует повышенной раздвигаемости

нитей ткани в швах, что ухудшает внешний вид и качество готового изделия в процессе эксплуатации.

Рис.1. Шов с раздвижкой нитей в среднем шве швейного изделия из адраса.

В швейной промышленности существуют рекомендации для уменьшения раздвигаемости в швах готовых изделий. Они делятся на конструктивные и технологические.

К конструктивным решениям при изготовлении швейных изделий из тканей разреженных структур, которые в дальнейшем предотвратят появление раздвигаемости в швах, относятся такие рекомендации как:

- выбор минимальной степени прилегания изделия к фигуре человека;
- использование цельнокроеных деталей с меньшим количеством швов;
- избегание лишних соединительных швов, членений деталей и выточек;
- увеличение припуска швов в деталях до 1,5-2,0 см.

Использование цельнокроеных деталей и избегание лишних швов, выточек не всегда совпадает с идеей художника модельера и потребителя. Современное направление моды часто требует проектирование изделий прилегающих силуэтов. В ассортименте современных материалов большая часть – это ткани подвижных структур. Например, абровая ткань адрас выпускается шириной 35-40 см, что затрудняет использование цельнокроеных деталей и сокращение количества швов. Увеличение припусков швов приводит к повышению расхода материалов и, следовательно, себестоимости продукции.

К технологическим рекомендациям, направленным на предотвращение раздвигаемости нитей ткани в швах относятся:

- использование дополнительных операций по армированию (использование клеевой вискозы, флизелина, клеевой ленты и др.) для закрепления структуры ткани;

- соединение участков под швы клеевыми прокладочными материалами, заходящими за строчку стачивания на 1 -2 мм;

- использование эластичных швейных ниток при соединении деталей;

- увеличение припуска на швы и количества стежков в строчке [2].

Как известно, технология – это совокупность методов обработки, изготовления, изменения состояния, свойств, формы сырья, материала или полуфабриката, применяемых в процессе производства для получения готовой продукции.

На практике массового швейного производства свойства деталей и узлов изменяют следующими способами: соединением основного материала с изнаночной стороны дополнительными армирующими слоями материалов (термопластичные клеевые материалы); нанесением на изнаночную или лицевую сторону материала полимерных веществ; комбинированием вышеуказанных способов.

Наиболее эффективным с точки зрения повышения надежности и сохранения замысла художника в модели являются клеевые способы закрепления швов с использованием прокладочных материалов, кромки, клеевой «паутинки», клеевой пленки-ленты и клеевой сетки.

Применение клеевых материалов, как правило, многофункционально и обеспечивает одновременное закрепление шва от раздвигаемости нитей ткани и защиту срезов от осыпания. Такая обработка надежно закрепляет срезы за счет частичного проникновения клея в структуру ткани по срезу и адгезионного контакта между ними.

Но клеевая технология не является универсальной, т.к. отсутствие необходимого комплекса свойств клеев-расплавов на основе термопластических смол не позволяет использовать их для широкого ассортимента текстильных материалов. К недостаткам следует отнести также низкую прочность клеевых соединений, работающих при эксплуатации на расслаивание, и повышенную жесткость клеевых соединений.

Кроме того, дублирование участков под швы требует дополнительного времени, технологического оборудования, прокладочных материалов, переместительных приемов. Учет этих традиционных рекомендаций позволит сократить раздвигаемость нитей ткани в швах.

Требования к ниточным соединениям зависят от длительности эксплуатации швейного изделия, условий эксплуатации, характера действия нагрузок. В процессе эксплуатации швы, как элемент одежды, подвергаются различного рода механическим воздействиям: сжатию, растяжению, кручению, изгибу и т.д. Поэтому уже в процессе проектирования модели необходимо выбрать такой вид соединения деталей одежды, который обеспечивал бы прочность, надежность, долговечность швов и красивый внешний вид изделия [3].

Следовательно, закрепление структуры ткани может быть физико-химическим (клеевое соединение) и химическим (нанесение химических композиций). Использование клеевых способов закрепления – это традиционные технологии. Химические технологии более универсальны, экономичны, так как, обеспечивают параллельное выполнение нескольких технологических операций, снижение материальных и трудовых затрат при изготовлении швейных изделий [4].

Вывод: Проблема создания рациональной технологии любого производства формулируется просто: получить изделие с наилучшим комплексом свойств при максимальной производительности с минимальными затратами сырья, энергии и трудовых ресурсов. Актуальность предотвращения раздвижки обусловлена направлением моды, предполагающим изготовление изделий малых объемов прилегающего силуэта.

Список литературы:

1. Кирюхин С.М., Шустов Ю.С. Текстильное материаловедение. М.: «КолосС», 2011 г. – 360 с.
2. Алимухамедова Б.Г и др. Обеспечение прочностных свойств ниточных соединений в швейных изделиях: монография/ Алимухамедова Б.Г., Ташпулатов С.Ш., Черунова И.В., Кадиров Т.Ж.; Под ред. докт. техн. наук, проф. С.Ш. Ташпулатова - Курск: изд-во ЗАО “Университетская книга”, 2020, - 96 с.
3. Кокеткин П.П. Одежда: технология-техника, процессы-качество: Справочник / Кокеткин П.П. - М.: МГУДТ, 2001. - 560 с.
4. Веселов В.В., Метелёва О.В. Роль химии в процессах изготовления швейных изделий. Российский химический журнал. 2002 г. XLVI, №1. С. 121-129.

Didactic Games Used in Natural Science Classes
Abdullayeva M, Yangiboyeva N, Kutlimuratova D,
qutlimuratova710@gmail.com

Abstract: *This article talks about various interesting didactic games for elementary school students to use in natural science lessons. These didactic games help students to learn the knowledge of natural sciences in the best possible way. These types of games allow you to revise information about various fields of natural sciences and countries of the world. The games provide a broad understanding of the world space in the future, and attract the views of this field of knowledge and improve the way of thinking of students. develops further. "Applause" game, "Five fingers" game, "Around the world in 8 minutes" game, "Quick find" game and others.*

Keywords: didactic game, student, natural sciences, to impart knowledge, to teach, to form.

I. INTRODUCTION

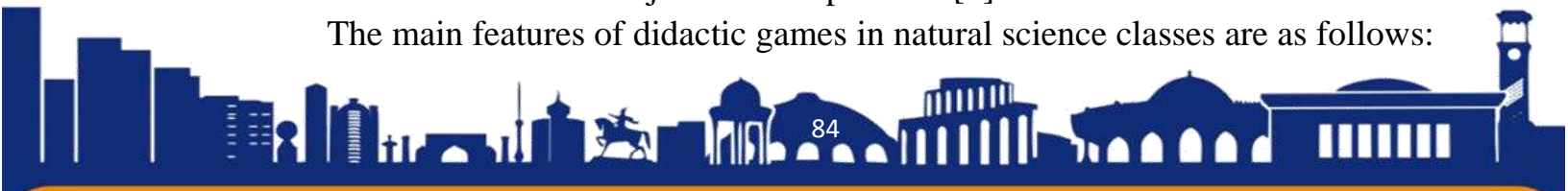
As it is known, various conditions are being created for the elementary classes, which are the basis of education for the future of our country and the education of the young generation, and solutions to educational problems are being provided.[1] Also, from the 2021-2022 academic year, the 1st-2nd grade textbooks of natural sciences were introduced to schools. Now, in all general education schools, a textbook of natural sciences is taught, which combines the basic concepts of several subjects: the world around us, natural science, geography, biology and physics. Science, intended for grades 1-4 of general secondary education, combines several subjects and provides integration with many social and economic subjects based on the STEAM system.[5]

II. MATERIALS AND METHODS

This tutorial has the following priorities:

- Teaching topics from simple to complex;
- Based on the topics, life topics that occur in everyday life, experiences, and small projects are included in accordance with the age of the students.
- In order to develop students' logical thinking abilities in natural science textbooks, first questions are asked, then the topic is explained, the topics are often presented in the form of pictures and illustrations.
- Now, in this textbook, QR codes are provided for each subject in accordance with the 21st century, and if the smartphone is held to the QR code on the textbook cover, children can see the object they are studying moving, hear its sound, or learn about other features of that object. will be possible.[5]

The main features of didactic games in natural science classes are as follows:

- when games are used during the lesson, students develop developmental activities;

- creating a creative environment and discussions during the games. In the process of performing tasks, they solve their problems in cooperation with the group.[4]

The teacher prepares for the games in advance. Whatever method or didactic games are used, the goal of the lesson will be achieved and the efficiency will be high. For this, the pedagogue develops the structure of the game:

- creating the goal and project of the game;
- to determine the participants of the game;
- development of tasks of the participants;
- determining the relationship between the participants.[4]

III. RESULTES AND DISCUSSION

1. **"Around the world in 8 minutes" game.** The goal of the game: to form students' skills of resourcefulness, harmony, and responsiveness. The name of this game itself attracts students to the game. The conditions of the game are as follows: the teacher says the name of the country, then the student finds this country on the map, instead of the name of the country, the image of this country is written on the map. Then the student should say the capital of this country. If he finds the capital city correctly, he answers the question on the studied topics and gets 5 points. If this game is played in 2 groups of 5 students, the result will be high and students will learn to work together in a group.

2. **"Applause" game.** The purpose of the game: to check students' knowledge, to activate students. In the game, the teacher says the terms and words related to natural sciences. If the word refers to this subject, the students clap, if not, they do not clap. A student who makes a mistake will leave the game. If this game is used during a break, when students are bored and activity drops, the effectiveness of the lesson will increase. For example, words to use: mountain, computer, planet, earth, sky, wardrobe, map, plant, gardener, boot, ...

3. **"Five fingers" game.** The purpose of the game: to control the knowledge of the students on the topics covered, to achieve the effectiveness of the lesson. In the game, the shape of the hand is made and cut. A question is written on each finger. If the student answers the question incorrectly, he bends his finger. After 5 questions, the number of unbent fingers on the student's hand represents the student's grade.

IV. CONCLUSION

These innovations are very convenient for elementary school students and make it easier to learn knowledge. The use of didactic games and methods in natural science classes makes the lessons interesting, the students do not get bored, the students are quick, clever, resourceful, observant, able to check things, find their differences, and strengthen their memory. helps the teacher.

Also, the use of the following didactic games in elementary science classes helps to achieve the lesson goal and increase efficiency.

V. REFERENCES:

- [1]. " Ta`lim to`g`risida"gi Qonun.
- [2]. "Umumiy o`rta ta`limning o`quv dasturi" Toshkent-2022.
- [3]. D.Sharipova, D.P.Xodiyeva, M.K.Shirinov Tabiatshunoslik va uni o`qitish metodikasi. Toshkent, "Barkamol fayz media" nashriyoti,2018-yil
- [4]. geografiya.uz
- [5]. kun.uz

**ҚАЙТА ТИКЛАНУВЧИ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИДАН
Фойдаланишнинг ҳуқуқий жиҳатлари**

**Содиқова Дилафрўз Раджабовна ТДЮУ – атроф –мухит ва барқарор
ривожланиш йўналиши магистри**

Рахматов Феруз Касимович ПМТИ тадқиқотчиси

pstudy22@gmail.com

Тел: +99891 1900138

Аннотация: Мақолада қайта тикланувчи энергия салмоғини ошириш бўйича Ўзбекистонда қандай ислохотлар ва лойиҳалар амалга оширилаётгани, қонунда қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш йўналишлари, ташкилий ҳуқуқий механизмлар, халқаро ҳамкорлик, шунингдек ижтимоий-иқтисодий соҳалар ривожини ҳамда муқобил манбалардан фойдаланишни ривожлантиришда ягона давлат сиёсатини амалга оширишни мувофиқлаштириш масалалари, аҳолига тоза – яшил энергия етказиб беришнинг дастур доирасида олиб борилаётган амалий ишлар таҳлили ёритиб берилган.

Калит сўзлар: қайта тикланувчи, муқобил, яшил энергия, яшил иқтисодиёт, узлуксиз таъминот, тартибга солиш, қонунчилик ҳужжатларини тизимлаштириш, мувофиқлаштириш, рағбатлантириш.

Аннотация: Статья посвящена реформам и проектам которые реализуются в Узбекистане по увеличению доли возобновляемой энергии, направления использования возобновляемых источников энергии, законодательные и организационно-правовые механизмы, международное сотрудничество, а также развитие социально-экономических секторов и координации реализации единой государственной политики в области развития использования альтернативных источников. Так же выделен анализ практической работы, проводимой в рамках программы обеспечения населения чистой зеленой энергией.

Ключевые слова: возобновляемая, альтернативная, зеленая энергетика, зеленая экономика, непрерывное снабжение, регулирование, систематизация, согласование, продвижение законодательных документов.

Annotation: This article is devoted to the reforms and projects that are being implemented in Uzbekistan to increase the share of renewable energy, directions for the use of renewable energy sources, legislative, organizational and legal mechanisms, international cooperation, as well as the development of socio-economic sectors and coordination of the implementation of a unified state policy in the development of the use of alternative sources. An analysis of the practical work carried out as part of the program to provide the population with clean green energy is also highlighted.

Key words: renewable, alternative, green energy, green economy, continuous supply, regulation, systematization, harmonization, promotion of legislative documents.

XXI асрда – иқлим ўзгариши, озон қатламининг емирилиши ва атроф муҳит ифлосланиши оқибатида бутун инсоният олдида экологик хавфсизлик масаласи долзарб муаммога айланди. Мамлакатлар олдида тез суръатларда ўсиб бораётган аҳолини озик-овқат ва бирламчи хом ашёлар билан таъминлаш вазифаси турибди. Ҳозирги кунда энергия таъминоти бирламчи заруратлар қаторидадир. Сабаби - ишлаб чиқариш суръати, илғор технологияларни яратиш ва улардан фойдаланиш кўлами, аҳолига қулай шарт-шароитлар яратиш ва умуман ривожланиш, том маънода, энергия таъминоти билан чамбарчас боғлиқ.

Пандемиядан сўнгги иқтисодий тикланиш, “савдо” урушлари ва геосиёсий қарашлар қайта кўриб чиқиляётган ҳозирги даврда кўпчилик ривожланаётган ва айрим ривожланган мамлакатлар учун ҳам энргия таъминоти масаласи кўндаланг туриб қолди..

Айни дамда ёнилғининг қазилма турлари — кўмир, нефть, табиий газ ва уран - анъанавий энергия манбалари сифатида жаҳон энергетика балансининг асоси ҳисобланади.

Ушбу қазилма бойликлар вақти келиб тугаши аниқ бўлган табиий ресурс бўлиши билан бир қаторда, айрим мамлакатлар томонидан геосиёсий дастак сифатида тобора кенг ишлатилмоқда, шунингдек уларни қайта ишлаш оқибатида атмосферага кўп миқдордаги захарли моддалар ажралиши, атроф муҳитга сезиларли зарар етказмоқда.

Хўш энергия таъминотига эҳтиёж ортиб бораётган даврда, анъанавий энергетика тизимидан воз кеча олмас эканмиз, унда бу масаланинг ечими қандай?

Бу борада, 2022 – 2026 йилларга мўлжалланган янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида энергия ресурслари ва табиий газ бозорларини ижтимоий ҳимоя кафолатларини белгилаган ҳолда эркинлаштириб, соҳага хусусий инвестицияларни кенг жалб қилиш масаласи алоҳида таъкидлаб ўтилган.

Тараққиёт стратегиясида, бу борада қуйидаги асосий вазифалар белгиланган:

- иқтисодиётни электр энергияси билан узлуксиз таъминлаш ҳамда «Яшил иқтисодиёт» технологияларини барча соҳаларга фаол жорий этиш. Бунда, иқтисодиётнинг энергия самарадорлигини 20 фоизга ошириш, 2026 йилга келиб электр энергияси ишлаб чиқариш кўрсаткичини қўшимча 30 миллиард киловатт соатга ошириб, жами 100 миллиард киловатт соатга етказиш;

– 2026 йилга қадар қайта тикланувчи энергия манбалари улушини 25 фоизга етказиш эвазига йилига қарийб 3 миллиард куб метр табиий газни тежаш, уй-жой-коммунал хўжалиги, ижтимоий соҳа объектлари ва бошқа соҳаларда қайта тикланувчи энергия манбаларини кенг жорий этиш ва энергия самарадорлигини ошириш;

– энергия тежайдиган ускуналар ва қурилмаларни ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва маҳаллийлаштириш, шу жумладан, муҳандислик марказларини яратиш;

– иқтисодиёт тармоқларининг ҳавога чиқарадиган зарарли газлар ҳажмини бир бирлик Ялпи ички маҳсулот ҳисобида 10 фоизга қисқартириш.

Бизнинг назаримизда, ушбу масаланинг ечими қайта тикланувчи энергия манбаларини шакллантириш ва улардан самарали фойдаланишдадир. Бунда, қуйидаги уч йўналишдаги ишларни ҳамжиҳатликда олиб бориш мақсадга мувофиқ бўлади:

биринчи тарафдан, йирик ҳажмдаги генерация қувватларини яратиш ва мамлакатнинг умумий энергия тизими пойдеворини турли бир-бирига боғлиқ бўлмаган энергия манбаларига асослантириш;

иккинчи тарафдан, аҳоли ва хўжалик юритувчи субъектлар ўзларини кичик ва ўрта қувватли муқобил энергия манбалари билан таъминлашларини рағбатлантириш;

учинчи тарафдан, бино ва иншоотларнинг энергия самарадорлигини ошириш бўйича комплекс чораларни кўриш.

Қолаверса, бугунги кунда кичик ва ўрта муқобил энергия манбаларини кенг жорий қилиш ҳисобига узоқ қишлоқ ва овулларни ҳам барқарор энергия манбалари билан таъминлаш имконияти мавжуд.

Бу имкониятдан самарали фойдаланиш учун “давлат – хусусий сектор – аҳоли” тамойили асосида ҳамжиҳатлик ва тегишли рағбатлантириш механизмларини жорий этишимиз зарур.

Халқаро миқёсида қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш ҳажмида “яшил” қувватлар улуши охириги беш йилда 2 баробарга ўсганлигини кўришимиз мумкин. 2021 йилда том устига ўрнатилган қуёш панеллари ҳисобига ишлаб чиқарилган электр энергияси ҳажми 100 гигаватт қувватдан ошди. 2022 йилда эса бу борадаги рекорд янада янгиланди.

Қайта тикланувчи энергия салмоғини ошириш бўйича **Ўзбекистонда қандай ислохотлар ва лойиҳалар амалга оширилмоқда?**

Юртимиз ҳудудида қайта тикланувчи энергия манбаларини ишлаб чиқарувчи корхоналардан олинган маълумотга кўра, сўнгги икки йилда 4,7 мегаватт қувватга эга 1 минг 469 та кичик қуёш электр станциялари ва 4,7 мегаватт ҳажмли 1 минг 613 та қуёш сув иситкичлари ўрнатилган. Ушбу рақамни, мамлакатимиздаги уй-хўжаликлари сонига солиштирадиган бўлсак, бу кўрсаткич қанчалик камлигини кўришимиз мумкин.

Бу эса ҳали ишга солинмаган имкониятлар жуда кўплигини англатади. Шу боис, Ўзбекистонда муқобил энергия ускуналарини кенг жорий этиш ва амалда қўллаш борасидаги ёндашувлар тубдан ўзгартирилмоқда.

Таъкидлаш жоизки, 2015-2019 йилларда иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳада энергия сифimini қисқартириш, энергияни тежайдиган технологиялар ва тизимларни жорий этиш чора-тадбирлари Дастури, иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳада энергия тежамкорликни таъминлашга қаратилган кенг қамровли чора-тадбирларни амалга ошириш билан бир қаторда, қайта тикланувчи энергия ресурсларини жорий этиш ва татбиқ этиш борасидаги ишларга тамал тошини қўйди десак бўлади.

Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 26 майдаги “2017-2021 йилларда қайта тикланувчи энергетикани янада ривожлантириш, иқтисодиёт тармоқлари ва ижтимоий соҳада энергия самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари дастури тўғрисида”ги қарори юртимизда қайта тикланувчи муқобил энергия манбаларидан фойдаланишнинг ҳуқуқий асосини яратиш бўйича қўйилган илк қадам бўлди.

Дарҳақиқат, “Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонунида муқобил энергия манбаларидан фойдаланиш соҳасидаги муносабатлар, жумладан қонунчилик тартибга солинди ва мужассамлаштирилди. Унда, мамлакатнинг энергетика хавфсизлигини мустаҳкамлаш, ёқилги энергетика балансини муқобил энергия ҳажмини кўпайтириш эвазига иссиқлик энергияси ва биогаз ишлаб чиқариш қисмини диверсификациялаш, соҳага инновацион технологиялар ва илмий-техникавий ишланмаларни жорий этиш ҳамда маҳаллийлаштиришни рағбатлантириш, қайта тикланувчи энергия манбалари қурилмаларини ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш аниқ ифода этилган.

Шунингдек, Қонунда қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш соҳасидаги илмий-техникавий ва инновацион таъминот, ҳамда қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш соҳасидаги имтиёзлар ва преференциялар ўз аксини топган.

Ушбу ҳукукий нормаларни ҳаётга жадал татбиқ этиш мақсадида, қатор меъёрий ҳужжатлар қабул қилинган, жумладан:

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 9 сентябрдаги “Энергия тежовчи технологияларни жорий қилиш ва кичик қувватли қайта тикланувчи энергия манбаларини ривожлантириш бўйича қўшимча чоратadbирлар тўғрисида”ги ПФ-220-сон Фармонида аҳоли ва тadbиркорлик субъектлари томонидан қайта тикланувчи энергия манбаларидан кенг фойдаланишни рағбатлантириш учун уларни давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмлари жорий этилди.

Шунингдек, ушбу Фармонда хусусий ва маъмурий-маиший иншоотларни қайта тикланувчи электр ва иссиқлик энергиялари билан таъминлашни рағбатлантириш мақсадида, куёш ёки шамол электр станциясини ўрнатганлик учун ҳамда куёш сув иситиш қурилмаларини ўрнатганлик учун компенсациялар миқдори акс эттирилган. Шунингдек, хусусий инвесторларга қуввати 500 киловаттгача бўлган микро гидроэлектростанцияларини қуриш бўйича таклифлар ва лойиҳалар кўрсатилган.

Қолаверса, Энергетика вазирлиги ҳузуридаги Бюджетдан ташқари тармоқлараро энергияни тежаш жамғармаси тўғрисидаги Низомда Жамғарманинг вазифалари, ҳуқуқ ва мажбуриятлари, шунингдек, маблағларни шакллантириш, фойдаланиш ҳамда Жамғармани бошқариш тартиби белгиланган.

Шу билан бирга, Фанлар академиясининг “Халқаро куёш энергияси институти” МЧЖ негизида Энергетика вазирлиги ҳузурида Қайта тикланувчи энергия манбалари миллий илмий-тадқиқот институти ва унинг тузилмасида Водород энергетикаси илмий-тадқиқот маркази ҳамда Қайта тикланувчи ва водород энергетикаси технологияларини синаш ва сертификатлаш лабораторияси ташкил қилинган. Бундан асосий мақсад республикада водород энергетикаси инфратузилмасини барпо этиш, қайта тикланувчи ва водород энергетикаси соҳаларида илмий ва амалий изланишлар самарадорлигини ошириш, инновацион технологияларни ишлаб чиқишга кенг жорий этишдир.

Қайта тикланувчи энергия қурилмаларидан фойдаланишни қўллаб-қувватлаш мақсадида аҳолининг маҳаллий ишлаб чиқарувчилар томонидан ишлаб чиқарилган қайта тикланувчи энергия манбаларининг қурилмаларини харид қилиш харажатларининг бир қисмини компенсация қилиш ёки бўлиб-бўлиб тўлаган ҳолда сотиб олиш тартиби тўғрисидаги Низом тасдиқланган.

Шунингдек, мамлакатимиздаги бир қатор банкларда энергия тежаш ва қайта тикланувчи энергия манбалари соҳасида ускуналар харид қилиш учун паст фоизли, 5 йиллик муддатли “яшил” кредитлар бериш бошланди.

Хулоса қилиб айтадиган бўлсак, электр энергияси бизга ҳар куни керак. Шундай экан табиат инъом этган қайта тикланувчи манбалардан кенг фойдаланиш айти муддао бўлади. Ҳар биримиз, “яшил” технологиялардан фойдаланганимиз сари, табиий манбалар тежалади ва табиатга етказилаётган зарар миқдори камаяди. Энергетика тармоғи юкламаларини енгиллаштириш, аварияларнинг олдини олиш, тармоқлардаги технологик йўқотишларни пасайтириш имконияти ошади. Энг муҳими, экологик тоза, “яшил” энергияга ўтиш жараёни фаоллашади. Бундай сабъ-ҳаракатлар нафақат бугун, балки келажак учун жуда муҳим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш тўғрисида” 21.05.2019 йилдаги ЎРҚ-539 –сон Қонуни (Қонунчилик палатаси томонидан 2019 йил 16 апрелда қабул қилинган, Сенат томонидан 2019 йил 3-майда маъқулланган)
3. Президент Шавкат Мирзиёев раислигида 10 июнь куни қайта тикланувчи энергиядан фойдаланишни кенгайтириш масалалари бўйича ўтказилган видеоселектор йиғилиши (<https://yuz.uz/news/qayta-tiklanuvchi-energiyadan-foydalanish-umummilliy-ahamiyatga-ega>)
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йилнинг 5 майдаги ПҚ-2343-сонли қарори.
5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йил 9 октябрдаги “Ўзбекистон Республикаси Энергетика вазирлиги ҳузуридаги Бюджетдан ташқари тармоқлараро энергияни тежаш жамғармаси тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”ги 640- сон қарори.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 9 апрелдаги ПҚ-5063 – сон қарори ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 24 мартдаги “Энергетика вазирлиги ҳузуридаги Қайта нувчи энергия манбалари миллий илмий-тадқиқот институти ў фаолиятини ташкил этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 127-сон қарори.
7. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 5 октябрдаги 568-сон қарори.
8. <https://www.uzanalytics.com/iqtisodiet/10226/>

9. <https://kun.uz/news/2022/01/27/markaziy-osiyo-davlatlarining-energetika-tizimlari-ozaro-qanday-boglangan>
10. <https://yuz.uz/news/energiyani-tejash-boyicha-takliflar-korib-chiqildi>

Pedagogik metodlar va ulardan foydalanish usullari

Mirzaaliyeva Maftuna ¹

Boyhonova Farzona ²

Rashidova Gulnoza³

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali 3-kurs talabalari^{1/2}

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali pedagogika fani domlasi³

Tayanch sōzlar: Tadqiqot, bilish, test, metod, ilmiy asoslar, o‘zgarishlar, psixika, subyekt, obyekt, laboratoriya, shaxsning shakllanishi.

Genetik metod bilan tadqiqot davomida tugallangan ma'lumotlar yaxlit holda, maqsadga muvofiq tarzda sharhlanadi. Bu metoddan foydalanishning asosiy maqsadi sinaluvchida vujudga kelayotgan ichki, jamiki obrazlarning rivojlanishi, faoliyat va bilish jarayonlarining o‘zgarishiga tajriba natijasiga suyanib ta'rif va tavsif berishdir. Shuningdek, bunda mazkur fazilat va xususiyatlarning namoyon bo‘lish davri, bosqichi hamda ba'zi mashaqqatli daqiqalarga, holatlarga qo‘shimcha sharhlar berish imkoniyati tug‘iladi. Genetik metodga asosanib psixik o‘zgarishlar bilan rivojlanish bosqichlarining bevosita bog‘liqligi ildizi aniqlanadi. Donalash metodi tadqiqot ob'ektiga kirgan shaxs psixikasidagi barcha ozgarishlardagi oziga xoslik, ozaro aloqa, ozaro ta'sir va uygunlikning ozaro boglanishlari organiladi. Jumladan, inson xulqini idrok qilish uchun sezgi, idrok, xotira, tafakkur jarayonlarining bir paytda, birgalikda tadqiq qilinishi bunga yorqin misoldir. Bunda har bir bilish jarayonining usuli ifodalanadi yoki uning ahamiyati alohida ta'kidlanadi, ularning ozaro bogliqligi asoslab beriladi. Kuzatish metodi - ikki xil bo‘lib, ob'ektiv (tashqi) va sub'ektiv (ichki) kuzatish turlari mavjud. Inson psixikasidagi o‘zgarishlarni kuzatish uchun quyidagilar amalga oshiriladi:a) kuzatishning maqsad, vazifasi belgilanadi;b) kuzatilayotgan ob'ekt tanlanadi;v) tadqiqot otkazish vaqti rejalashtiriladi;Tajriba yoki eksperiment metodi - oz navbatida tabiiy va laboratoriya metodlariga ajratiladi. Tabiiy tajriba metodlarining ilmiy asoslarini 1910 yilda rus psixologi A.F.Lazurskiy tomonidan ishlab chiqilgan. U kichik maktab yoshidagi bola shaxsining shakllanishini o‘rganish maqsadida ushbu metodni qollagan. Tabiiy metoddan ishlab chiqarish jamoalari a'zolarining, ilmiy muassasalar xodimlarining, oqituvchilar, keksaygan kishilarning psixologik ozgarishlari, ozaro munosabatlari, ish qobiliyatlari, mutaxassislikka yaroqliligi muammolarini hal qilish jarayonida foydalanish nazarda tutiladi. Tabiiy sharoitda inson psixikasini organishdan sinaluvchilarning ozlari bexabar bolishi, ta'lim jarayonida

berilayotgan bilimlar tadqiqot maqsadiga muvofiqlashtirilishi, katta yoshdagi odamlarga tarbiyaviy ta'sir otkazish, kundalik mehnat doirasida amalga oshirilishi, zavod va fabrikada esa moddiy mahsulot ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga qaratilishi lozim. Laboratoriya (klinika) eksperimenti metodining (1879 yili V.Vunt kiritgan) asosiy xususiyati, shundan iboratki bunda o'rganilishi lozim bo'lgan psixik jarayonlarning (masalan idrok, diqqat, xotira kabi) qanday sharoitda qachon yuz berishini kutib o'tirmasdan tekshiruvchi kishi (eksperimentator) sinalayotgan odamda shu jarayonlarni maxsus tarzda ishga soladi. Bundan tashqari laboratoriya eksprementi sharoitida eksperimentator organayotgan har bir psixik jarayonni hohlagan marta, ya'ni takror-takror yaxshilab sinab korishi mumkin. Bu murakkab psixik jarayonlarning tabiatini organishda katta qulaylik tugdiradi. Birinchidan, istalgan psixik jarayonni hohlagan paytda yuzaga keltirish vaqtini tejash imkonini bersa, ikkinchidan har bir psixik jarayonni takror-takror yuzaga keltirib, sinchiklab organish bu jarayonlarning qonuniyatlarini aniqlash imkoniyatini beradi. Test metodi - "Test" inglizcha soz bo'lib sinash tekshirish demakdir. Shaxsning aqliy osishini, qobiliyatini, irodaviy sifatleri va boshqa psixik xususiyatlarini tekshirishda qollaniladigan qisqa standart masala, topshiriq test deb ataladi. Test ayniqsa, odamning qanday kasbni egallashi mumkinligi, kasbga yaroqliligi yoki yaroqsizligini, iste'dodlilar va aqli zaiflarni aniqlashda keng qo'llaniladi. Test metodining qimmati tajribaning ilmiylik darajasiga tekshiruvchining mahoratiga va qiziqishiga, yigilgan psixologik materiallarning ob'ektivligi va ularni ilmiy tahlil qilishga bogliqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rahmatullayeva, M. (2021). O 'QUVCHI SHAXSINI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO 'NALISHLARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 1(4).
2. Rahmatullayeva, M. (2021). XALQ PEDAGOGIKASIDA TA'LIM VA TARBIYA MASALARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 1(4).
3. Rahmatullayeva, M., & Ahmedova, L. (2023). GO 'DAKLIK DAVRI TO'G'RISIDAPEDAGOGIK ILMIY DUNYOQARASHNING SHAKLLANISHI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 3(1).
4. Rahmatullayeva, M., & Karimova, N. (2023). MAKTABGACHA TA'LIMMUASSALARI BOSHQARUVINING DOLZARB MUAMMOLARI. Журнал Педагогика и психологии в современном образовании, 3(2).
5. Rahmatullayeva, M., & Toshbekov, H. (2023). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA AGRESSIV XULQ-ATVOR VA UNI KORREKSIYALASH YO'LLARI. Журнал Педагогика и психологии в

современном образовании, 3(2). YRahmatullayeva, M., & Toshbekov, H. (2023). PSIXOLOGNI PSIXOMETRIK JIHATIDAN TAYYORLASH TALABLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2).

6. Rahmatullayeva, M., Karakulova, U., & Anvarova, S. (2023). OLIY O'QUV YURTLARIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY MOSLASHTIRISHNING PEDAGOGIKPSIXOLOGIK JIHATLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(2).

7. Rahmatullayeva, M., Karakulova, U., & Xaydarqulov, H. (2023). O 'QITUVCHI VA TALABALAR O'RTASIDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 3(1).

**“YANGI TAXRIRDAGI KONSTITUTSIYADA INSON HUQUQLARINI
KENGAYTIRISH”**

Sattorova Muxarram Abdurazzakovna

**Toshkent shahar yuridik texnikumi Jinoiy huquqiy fanlar kafedrası
o’qituvchisi.**

ANNOTATSIYA:Ushbu maqolada inson huquqlarini himoya qilish mexanizmi, inson huquqlari va qadr qimmatining oliy ne’mat ekanligi, O’zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy islohotlarining inson qadriga ta’siri va ayrim xorijiy mamlakatlarning konstitutsiya tizimi bilan qiyosiy-huquqiy tahlili ko’rib chiqiladi.

Kalit so’zlar. Konstitutsiya, Konstitutsiyaviy islohotlar, inson qadri, inson huquqlari, adolatlilik, demokratiya.

Umuman, inson huquqlari va erkinliklarining shakllanishi o'z tarixiga ega. Hozirgi davr tushunchasidagi inson huquqlari kontseptsiyasi Yevropada Uyg'onish va Reformatsiya davrlarida boshlangan deb hisoblanadi. 1215 yili Angliyada Buyuk erkinliklar xartiyasi qabul qilingan. Ushbu hujjatda soliq solish, sud ishlari, diniy huquqlar, mulk huquqi, vasiylik va boshqa masalalarni tartibga soladigan 63 modda bo'lgan. Deklaratsiyaga erkinlik, mulkchilik, xavfsizlik va kamsitishga qarshilik inko'rsatish kabi huquqlar kiritilgan. Inson huquqlari sifatida shuningdek fikr va mulohazalarni, shu jumladan, diniy masalalar bo'yicha ham erkin ifodalash huquqlari ham tan olingan. Barcha fuqarolarning qonun oldida tengligi printsiplari e'lon qilingan.

Hozirda esa Davlatimizning bosh qomusi – yurtimizni demokratik yo`ldan rivojlantirishning huquqiy kafolati hisoblanadi. Inson huquqlari esa – demokratik jamiyatning umume’tirof etgan prinsiplaridan biridir. Inson huquqlarini himoya qilishga qaratilgan insonparvarlik g’oyalari o`tmishdagi davlatchiligimiz taraqqiyotida ham o`z aksini topganini yuqorida aytib o`tdik. Konstitutsiya –atamasining ma’nosiga e’tiborni qaratadigan bo`lsak tuzish, tuzuk, nizom, tuzilish, yaratish degan ma’nolarni anglatadi. Insoniyat tarixiy taraqqiyoti shundan xabar beradiki, qayerdagi demokratiya

ildiz o'tsa, o'sha joyda inson huquqlari kafolatlanadi va fuqarolarning tengligi masalasi alohida qayd etiladi. Inson huquqlari insonning dunyoga kelishi bilan bog'liq.

1992 yilda, mustaqillikning dastlabki yillarida qabul qilingan va o'tgan davrlarning ko'plab mafkuraviy talablarini o'zida mujassam etgan amaldagi O'zbekiston Konstitutsiyasini jamiyat taraqqiyotining zamonaviy qarashlariga mos ravishda yangilashga ehtiyoj sezilayotgandi.

Qonunchilikka ko'ra, Konstitutsiyaga o'zgartishlar kiritish mamlakat parlamenti orqali ham amalga oshirilishi mumkin edi. Biroq Prezident Shavkat Mirziyoyev aql, uzoqni ko'ra bilgan siyosatchi bo'lgani tufayli umumxalq referendumini o'tkazish tashabbusini ilgari surdi. Bu, o'z navbatida, O'zbekiston xalqiga umumxalq muhokamasida ishtirok etib, konstitutsiyaviy islohotlar bo'yicha o'z fikrini bildirish imkoniyatini berdi.

Konstitutsiya davlat boshqaruvi tizimini markazsizlashtirish, hududlarning mustaqilligini oshirish, jumladan, ichki va xorijiy investitsiyalarni rag'batlantirish sohasida ham mustahkam huquqiy asos yaratadi. Yangi O'zbekistonning barpo etilishida hal qiluvchi omillardan biri uning dunyoga ochiqligidir. Keyingi yillarda mamlakatning yangilangan tashqi siyosatini shakllantirish va amalga oshirish borasida salmoqli ishlar qilindi.

Ayni paytda mintaqada va butun dunyoda vaziyat tez o'zgarimoqda, bu esa O'zbekiston tashqi siyosatini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Mintaqadagi mavjud ijobiy tendensiyalarni, Markaziy Osiyoda o'zaro ishonchni mustahkamlash va hamkorlikning uzluksiz rivojlanishini ta'minlash muhim ahamiyatga ega. Bu boradagi asosiy vazifa mintaqani xavfsiz, barqaror rivojlanish, yaxshi qo'shniçilik va o'zaro manfaatli hamkorlik xududiga aylantirishdan iborat.

O'zbekiston Konstitutsiyasiga kiritish taklif etilayotgan o'zgartishlar Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan so'nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlarning

borishini o'zida aks ettiradi, shuningdek, ular islohotlarning yangi yo'nalishlari mustahkamlanishini ham nazarda tutadi.

O'zgartishlarda asosiy e'tibor "inson huquqlari", "ijtimoiy siyosat" va "fuqarolik jamiyati" kabi tushunchalarni huquqiy tomondan yanada mustahkamlash hamda O'zbekiston yetakchisining islohotchilik siyosatini davom ettirishga qaratilgan, deb o'ylayman. Ishonchim komilki, bu islohotlar O'zbekistonning xalqaro maydondagi imijini yanada mustahkamlash, mamlakat ichkarisida insonning huquq va erkinliklari kafolati bo'lib xizmat qiladi.

Inson huquqlari tushunchasi bizning zaminimizda asrlar davomida yashab kelayotgan qadriyatligini hisobga olgan holda va hozirgi rivojlanib borayotgan huquq tizimida inson qadrini yuksak darajada e'zozlanishi davlatimizning yutuqlaridan biri hisoblanadi. Shuningdek Bugun xalqimiz, xalqaro hamjamiyat "Yangi O'zbekistonga - yangilangan Konstitutsiya" lozimligini e'tirof etmoqda. Zero, har qanday islohot kuchli konstitutsiyaviy-huquqiy asosga tayansagina, ko'zlangan ezgu maqsadga va ulug'vor vazifalarga, samarali natijalarga erishadi. Huquqiy soha rivoji islohotlar shiddatidan ortda qolsa - bu jamiyat va davlat inqiroziga olib kelishi mumkinligini jahon davlatlari tarixidan ham ko'rishimiz mumkin.

Ta'kidlash joizki, bugungi kunda inson qadri ulug'lanadigan Yangi O'zbekiston g'oyasi - butun xalqimizning qalbidan chuqur joy olib, uni hayotga tatbiq etish umummilliy harakatga aylanib ulgurdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, T. 2021.
2. Sh.Mirziyoyev "Yangi O'zbekiston: demokratik o'zgarishlar, keng imkoniyatlar va amaliy ishlar mamlakatiga aylanmoqda" Toshkent-2021.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi. PF- 60-sonli Farmoni.

4. Inson huquqlari umumjahon Deklaratsiyasi – 1948 yil 10 dekabr.

5. Muminov Abdulxay Rashidovich, Tillabaev Mirzatillo Alisherovich Inson huquqlari: darslik /Muminov A.R., Tillabaev M.A. Mas'ul muharrir A.X. Saidov. - 2-nashr. –T.: “Adolat” nashriyoti, 2013. – 402 bet.

6. Iskandar, O. (2023). The Organization of the Khorazm Soviet Republic. Web of Synergy: International Interdisciplinary Research Journal, 2(4), 794-798.

7. Ochilov, I. (2023). IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN FORMING THINKING AND SKILLS IN HISTORY LESSONS. Science and innovation, 2(B4), 481-484.

**KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI, VOYAGA YETMAGAN O'SMIRLAR
ORASIDA ZO'RAVONLIK VA SHU KABI XOLAT, ULARNI OLDINI OLISH
CHORA-TADBIRLARI.**

Zokirova Irodaxon Odilovna

Chilonzor tumani 200-IDUMning kasb-hunarga yo'naltiruvchi psixologi,

Xasanova Muhabbat Xasanovna

Chilonzor tumani 200-IDUMning amaliyotchi psixologi,

Usmonova Nozima Aziz qizi

Chilonzor tumani 217-maktabning psixologi.

Maktab ta'limining birinchi kundan boshlab kichik maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishini harakatga keltiruvchi kuch bo'lgan asosiy qarama – qarshilik yuzaga keladi. Bu qarama – qarshilik bola shaxsiga, uning diqqati, xotirasi, tafakkuriga nisbatan o'quv ishlari, o'qituvchilar hamda jamoa tomonidan qo'yilayotgan va doimo orttirib borayotgan talablar bilan o'quvchining mavjud psixik rivojlanish darajasi o'rtasidagi qarama-qarshilikdir. Undan tashqari "Bulling" deb ataluvchi xolatlar. Kichik maktabgacha yoshdagi bolalarning o'ziga xos xususiyatlaridan yana biri shundaki, shu davrdan boshlab, o'quv materialini o'zlashtirmaslikning dastlabki belgilari ko'zga tashlanadi.

Kirish: Bulling- "ta'qib va zo'ravonlik" ma'nosini bildirib, kollektivdagi zaiflarni (qurbonlar yosh yoki katta bo'lishi mumkin!) qasddan va muntazam ta'qib qilishdir. Bullingning psixologik, jismoniy, ochiq yoki ko'rinmas shakllari mavjud. Ta'qib deganda, odatda, tahqirlash, ustidan kulish, ataylab e'tibor bermaslik, kam-sitish va kaltaklash tushuniladi. Ko'p hollarda bulling bir martalik hodisa emas. Faqatgina «g'alati» yoki «zaif» bo'lganlarga emas, har qanday bola bulling qurboni bo'lishi mumkin. Odatda, ta'qibning sababi – sinfdoshlar orasida hukmronlik qilishga intilish. Hozir bulling butun dunyoda, jumladan, O'zbekistonda ham dolzarb masalalardan biriga aylangan. BMT tadqiqotida aytilishicha, yoshlarning uchdan ikki qismi maktabda ta'qibga uchraydi. Ko'p hollarda bolalar maktabdagi nizolarni kattalardan berkitadi. Har uchinchi bola o'zi ham ta'qibda bir necha bor ishtirok etgan.

O'zbekistonda xalq ta'limi vaziri Sherzod Shermatov birinchilardan bo'lib bu muammo haqida ochiq gaplashishni taklif qilgan. Bulling nimasi bilan xavfli: har qanday zo'ravonlik va ta'qib qurbonning ruhiyatiga zarar yetkazadi. Tadqiqotga ko'ra, ta'qibga uchragan bolalarning sog'lig'i, xususan ruhiy sog'lig'i ham yomonlashadi. Yoshlar yolg'izlanib, ularda tushkunlik va ojizlik, vahima hissi shakllanadi. Ba'zilar o'z joniga qasd qiladi. Lekin zo'ravonlar ham xavf ostida ekan: ular o'z tengdoshlariga qaraganda alkohol va narkotik qaramligiga muhtalo bo'lar ekan. Zo'ravonlar ham

tushkunlik va suitsid vasvasasiga tushishga moyilroqdir. Zaman shiddat bilan rivojlanib bormoqda, bulling holva, hozir kiberbulling paydo bo'lgan: kiberbulling bullingning o'zginasi, faqat endi ta'qib internetda, «Telegram», «Instagram» «Facebook», «Odnoklassniki» kabi ijtimoiy tarmoqlar va bloglarda, hatto telefon va SMS orqali amalga oshiriladi.

Kiberbullerlar qurbonini 24 soat ta'qib qilishi mumkin.

MUHOKAMA VA NATIJALAR: Bullingdan qanday himoyalaniish mumkin?

Bullingni to'liq yo'q qilish imkonsiz, bu jamiyatda doimo u yoki bu shaklda davom etaveradigan hodisa. Bullingdan to'liq himoyalaniish imkonsiz bo'lsa-da, quyidagi maslahatlar undan saboq chiqarib, kuchliroq inson sifatida shakllanishga yordam berishi mumkin:

- Ijobiy psixologiyani o'zingiz o'rganing va farzandingizga o'rgating. Ijobiy psixologiya insondagi patologiya va muammolarni emas, ko'proq insonlarning nekbinligi va bardoshlilikini qanday saqlab qolishini o'rganadigan fandır.

- Bolaga u yoki bu hodisaga o'z munosabatini shakllantirishga ko'maklashing. Har qanday insonni yoshlikdan uch narsa shakllantiradi: genotipi, atrof-muhit va insonning hodisaga ichki munosabati. Mana shu ichki yondashuv hayotda eng muhim va hal etuvchidir. Agar bolada o'zining ichki munosabati shakllanmagan bo'lsa, uning bulling qurboni yoki agressorga aylanib ketishi yengil kechadi.

- Bolaga shukur va sabr qilishni o'rgating.

- Bolaga o'z qadr-qimmatini atrofda gilarining o'lchami bilan emas, o'zining ichki o'lchami bilan o'lchashni o'rgating. O'qituvchisi yoki ota-onasi uchungina «besh»ga o'qiydigan bola odatda faqatgina yodlash bilan kun kechiradi.

- Ota-onalar doimo bullingga qarshi chora ko'rishi kerak, ayniqsa bulling og'ir yoki doimiy tus olayotgan bo'lsa. Bulling o'zidan o'zi o'tib ketmaydi. Maktab direktori yoki bolaning o'qituvchisi bilan gaplashing.

- Fikringizni bildirishdan qo'rqmang. Agar o'zingiz yoki do'stingizning xavfsizligidan xavotirda bo'lsangiz, darhol o'zingiz uchun ishonchli odam bilan gaplashing - bu ota-ona, o'qituvchi, yaqin do'st, opa-singil yoki bolalar uchun ishonch telefoni bo'lishi mumkin, ishonch telefoni ko'pincha anonim bo'ladi.

- Munozara boshlang. Muhokamani boshlash va bolalarga zo'ravonlikka/bullingga qarshi kurashish uchun o'z g'oyalarini ishlab chiqish uchun joy berish maqsadida o'z ijodkorligingiz va multimediya vositalaridan foydalaning

- Bullingni rad etadigan va zo'ravonliksiz nizolarni hal qilishga yordam beradigan munosabatlarni tarbiyalang. O'quvchilarning yordami bilan o'z sinfingizda xatti-harakatlar, hulq uchun me'yorlarni belgilang. Nizolarni hal qilish va g'azabni

boshqarish ko'nikmalarini o'rganing va o'rgating. O'quvchilaringizga ushbu ko'nikmalarni kundalik hayotda qo'llashda yordam bering.

Xulosa: Voyaga yetmaganlaga jinoyatchiligi quyidagi asosiy xususiyatlarga ega:

- Yoshlar orasidagi jinoyatchilik asosan guruhiy xususiyatga ega bo'lib, jinoyatchi qanchalik yosh bo'lsa, u jinoyatni shunchalik kam hollarda yolg'iz sodir etadi;

- Yoshlar jinoyatchiligi ijtimoiy nazoratning holati bilan chambarchas bog'liq;

- Yoshlar orasidagi jinoyatchilik ijtimoiy muhitdagi o'zgarishlarga juda ta'sirchandir. Yoshlarning shaxsi muhitning ham ijobiy, ham salbiy ta'siriga oson uchraydi. Mamlakatimizning siyosiy, ijtimoiy va ma'naviy sohalarida yuz berayotgan o'zgarishlarning salbiy oqibatlari yoshlar orasida jinoyatchilikning keskin ko'payishini, uning uyushgan, qurollangan, shafqatsiz bo'lishini, yoshlarning umumiy jinoyatlari orasida mast va narkotik moddalar ta'sirida sodir etilgan jinoyatlar ulushining ko'payishini, jinoyatlar ishtirokchilari orasida ish va o'qish bilan band bo'lmaganlar hissasining ko'payishini keltirib chiqardi. Bu esa yoshlar orasida, jamiyatda yuz berayotgan jarayonlarni va ularning jinoyatchilik holatiga ta'sirini o'rganishni talab qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O'zbekiston Respublikasining saylangan Prezidenti Shavkat Mirziyoevning O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi ma'ruzasi. // www.press-service.uz.

2. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", 2017. – 488 b.

3. O'zbekiston Respublikasi jinoyat kodeksi 2021 y.

4. <http://www.parliament.am/legislation.php>.

5. <http://www.wipo.int/wipolex/ru/text>.

**YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI KASB TANLASHGA
KO'MAKLASHISH VA ULARNI KASBGA YO'NALTIRISH.**

Zokirova Irodaxon Odilovna

Chilonzor tumani 200-IDUMning kasb-hunarga yo'naltiruvchi psixologi,

Xasanova Muhabbat Xasanovna

Chilonzor tumani 200-IDUMning amaliyotchi psixologi,

Usmonova Nozima Aziz qizi

Chilonzor tumani 217-maktabning psixologi.

Maqolada yuqori sinf, shu jumladan 11-sinf o'quvchi-yoshlarni o'z qobiliyati, qiziqishlari, imkoniyatlari va ijtimoiy ehtiyojlarni hisobga olgan holda ongli ravishda kasb tanlashga ko'maklashish va ularni tanlagan kasblari bo'yicha yo'naltirish, kasbga yo'naltirish vazifalarini amalga oshirish bilan o'quvchilarning umummehnat va kasbiy tayyorgarligi o'rtasida uzviy aloqadorlikni ta'minlash, rivojlanayotgan shaxsning yaqin kelajakda ma'lum bir kasbga yoki faoliyatga

yo'nalganligini ta'min etuvchi muhim individual-psixofiziologik va psixologik xususiyatlari majmuasi uning kasbiy muvofiqligini tashkil etish kabi fikr-mulohazalar taqdim etilgan.

Kirish: Jamiyatda kechayotgan ijtimoiy – iqtisodiy islohotlar, shakllanayotgan madaniy bozor munosabatlari, ishlab chiqarishning keskin rivojlanishi, fan va texnikaning taraqqiyoti qizg'in kechayotgan davrda jamiyat va shaxs ehtiyojlarining uzviy mutanosibligiga erishish yoki uni ta'minlash oson ish emasligini tasdiqlamoqda. Chunki hamisha ham yoshlar o'z iqtidori, salohiyati, aqliy va intellektual potensialiga mos va jamiyat uchun manfaat keltiruvchi kasblarni tanlay olmaydilar. Bu qarama - qarshilikni bartaraf etish uchun yoshlarda kasb tanlashning ijobiy (pozitiv) motivlarini shakllantirishda jamiyat va jamoatchilik ta'sirini kuchaytirish o'ta muhim ahamiyatga ega. Bu hayotiy dolzarb vazifa yoki muammoni hal etishda albatta oila va maktab, mahalla va jamoatchilik, ommaviy axborot vositalari hamda boshqa tuzilmalar yaxlit tizim sifatida bir maqsad atrofida uyushishlari lozim bo'lmoqda.

Uzluksiz ta'lim tizimida kasb-hunarga yo'naltirish har bir o'quvchiga o'zligini anglash va betakror o'ziga xosligi asosida ham hayotiy ham kasbiy istiqbolini belgilashda yordam beradi. Kasbga yo'naltirish jarayoniga amaliy – psixologik texnologiyalarni tatbiq etish bilan shaxsning kasbiy o'zligini anglashi va kasbiy istiqbol rejasini belgilashi uchun bevosita ijtimoiy-psixologik sharoit yaratiladi. Bu – faoliyat samaradorligini oshirishning zarur omillaridan biri hisoblanadi. Shaxs (o'quvchilar)ning biror bir faoliyat turini tanlayotganda, dastlab bilishi lozim bo'lgan narsa nima sababdan u aynan shu kasbni tanlayotganligi va aynan qaysi korxonaga yoki

firmada ishlashni istayotganligini bilishdir. Bu masala psixologiyada motivlar va kasbiy motivatsiya hodisasi bilan bog'liq. Professional mahorat va kasb motivatsiyasi haqida gap ketganda ularga

ta'sir etuvchi ikki guruh omillar nazarda tutiladi: ob'ektiv hamda sub'ektiv.

Ob'ektiv omillar – bu inson faoliyatiga bevosita aloqador bo'lgan, shu faoliyat talab qiladigan tamoyillar, normalar va cheklovlar hamda inson tomonidan talab etiladigan professional bilimlar, malaka va ko'nikmalar, professional muhim sifatlardir. Bu omillarga yana ishlab chiqarish sharoitlarining o'zi, ularning qanchalik yangi davr talablariga binoan modernizatsiya qilinganligi rol o'ynaydi. **Sub'ektiv omillar** – insonda avvaldan mavjud bo'lgan layoqat, qobiliyat, mehnatga nisbatan motivatsiya, ish faoliyatdagi da'vogarlik darajasi, o'ziga nisbatan shakllangan baho va turli xil xato va kamchiliklardan o'zini-o'zi psixologik jihatdan himoya qilish qobiliyatidir. Bu omillar guruhi ham juda ahamiyatli bo'lib, ular ko'proq tashqi omillardan ko'ra insonning o'ziga bog'liq.

MUHOKAMA VA NATIJALAR: Yosh avlodni o'z kelajagini tanlash va uni barpo etishida albatta axborotlarni tahlil qilish ko'nikmasi kerak. Ushbu ko'nikma o'quvchilarning kasb tasnifi, uning asosiy turkumlariga xos umumiy xususiyatlarni bilishi, kasblarning murakkablik omillarini taxlil qila olishi bilan baholanadi;

-Gnostik ko'nikmalar. U kasbi bo'yicha talab qilinadigan shart-sharoitlar bilan o'quvchining qiziqishlari, mayllari, qobiliyatlari, salomatligi va boshqa sifatlarining

o'zaro muvofiqligini aniqlash asosida baholanadi;

-Konstruktiv ko'nikmalar. O'quvchi tomonidan kasbga doir shaxsiy rejaning mazmuni, bo'limlari va vazifasining asoslanishi, kasbga tayyorgarlik va kasb mahoratini oshirish usullarini egallaganligi.

-Tashkiliy ko'nikmalar. Kasbga moslashtirish va kasbga xos bilimlarni, malakalarni egallash hamda diagnostik kasb maslahatidan foydalanishni, maktab o'quvchilariga bo'lgan talablarni, ularning bir-biridan farqini bilishi. Kasb-hunar tanlashda adashmaslik uchun o'quvchilar quyidagilarni bilishi va uddalashi kerak:

A) mehnat va kasb turlariga bo'lgan o'z moyilligi, qiziqish va layoqat;

B) Kasb-hunar bo'yicha mehnat sharoiti va mazmuni (predmeti, maqsadi, mehnat quroli, ishchining asosiy vazifalarini, bilimni, ko'nikmalarni, mehnat tashkillashtirish;

V) Insonning shaxsiy xislat-lari va sog'ligiga kasb tomonidan qo'yiladigan talablarni;

G) Tanlagan kasb-hunar bo'yicha ishlash mumkin bo'lgan eng yaqin korxonalar

to'g'risidagi ma'lumotlarni, to'garaklarda ishtirok etish jarayonida o'z qiziqish va tamoyillarni amaliyotda sinash va hokazolar.

XULOSA: Keltirib o'tilgan fikr-mulohazalardan xulosa shundan iboratki, rivojlana-yotgan shaxsning yaqin kelajakda ma'lum bir kasbga yoki faoliyatga yo'nalganligini ta'min etuvchi muhim individual-psixofiziologik va psixologik xususiyatlari majmuasi uning kasbiy muvofiqligini tashkil etadi. Yoshlarning o'z kasbini tanlash kabi xislatlarini chuqur tushungan holda faol izlanib, bo'lajak kasbu-korni to'g'ri tanlashlariga imkon beruvchi ichki bir anglanilgan salohiyat majmuasi esa kasb tanlashga tayyorlik darajasini belgilab beruvchi omil sanaladi. Shaxsning kasbiy shakllanishida kasbiy yo'nalganlik va kasb tanlashga tayyorlik xislatlari birgalikda, bir butun holda rivojlanib, bir-birini taqozo etgan holda takomillashib borishi, bizningcha, yana muhim sifat, ushbu kasbiy ustanovkalar barqarorligini ta'minlashdir. Bunda bolani o'rab turgan atrof-muhit, u tarbiyalanayotgan muhitdagi shaxslararo va guruhlararo munosabatlarning roli kattadir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. SHaripov SH. S., Davlatov K., Nasriddinova G. S. KASBGA YO'NALTIRISH-NING ILMIY-PEDAGOGIK ASOSLARI O'QUV QO'LLANMA Toshkent – 2007. 97-150 b.
2. Melibaeva, R. (2020). O dialekticheskom xaraktere protsessa stanovleniya lichnosti studenta.
3. Normetova, Yu. (2015). Izuchenie sotsialno-psixologicheskix podxodov k problemam zdorovya i bolezni. In Ot istokov k sovremennosti (pp. 304-306).
4. Xolyigitova, N. X. (2019). Ijtimoiy psixologiyada o'quv faoliyati motivatsiyasining rivojlanish omillari (ilmiy adabiyotlar tahlili). Sovremennoe obrazovanie (Uzbekistan), (11 (84)), 20-25.
5. Xolyigitova, N. (2014). Innovatsion texnologiyalar–ta'lim va tarbiya jarayonlarining sifat va samaradorligi omili sifatida. Sovremennoe obrazovanie (Uzbekistan), (1), 22-25.

The problems in teaching young learners.

**Bakhromova Zarina Ali qizi and
Saitmurodova Nozima Olim qizi**

**3st year students at Djizzakh branch of The National University of
Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek**

Supervisor: Quvondiqova Dildora Ali qizi

**Assistant teacher in the department Foreign Languages at Djizzakh
branch of The National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek**

ANNOTATION

This article gives information about the problems in teaching young learners.

The aim of the article is to illuminate the problems of teaching young learners. The topicality directs as to carry the tasks in the paper. In order to achieve the goal of this project we set up several tasks: Understanding the different learning challenges amongst early students, Major challenges faced by teachers in teaching at schools, Effective methods to use in teaching teenagers.

Understanding the different learning challenges amongst early students

Difficulties are often an unavoidable but important part of the learning process. This seems particularly so for complex conceptual learning. Challenges in the learning process are however, particularly difficult to detect and respond to in educational environments where growing class sizes and the increased use of digital technologies mean that teachers are unable to provide nuanced and personalized feedback and support to help students overcome their difficulties.

Major challenges faced by teachers in teaching at schools

Teaching is an amazing career. It's rewarding to make a difference when you're young. But it's also a career with challenges that many are unaware of. While the challenges outweigh the challenges, it is still important to understand the role of teachers and the challenges they overcome.

TYPES OF PROBLEMS:

1. Understanding Students. **Solution:** One way she gets to know her students is by making time to talk to them in and out of class.

2. Personalized learning. **Solution:** Here are some quick tips to get you started.

Set personal learning goals. Once you have a good understanding of your student's needs, you can start creating learning goals that are unique to each student. These goals should be challenging but achievable and should be aligned with government educational standards.

3. Time Management. **Solution:** Set a schedule and stick to it. A good schedule helps you stay on track and use your time wisely. Take your time with each task and try to stick to it as much as possible.

Effective methods to use in teaching teenagers

Let's face it teaching teenagers can be difficult. They frequently defy laws and authority figures and enjoy pushing the limits of what is acceptable. Teenagers are energized, creative, and eager to express themselves at the same time. In addition to navigating and managing the more challenging facets of their students' personalities, middle- and high-school teachers must find productive ways to channel this energy.

1. Make your rules and expectations very clear. Introduce your policies and expectations to the class on the first day. Now is the time to let your students know if you require that all assignments be turned in on time or that late submissions will result in a deduction of ten points. Give examples of the penalties for breaking the law.

2. Invite your students to assist you in lesson planning. Teenagers prize autonomy and flexibility. They want more control over their lives as they teeter on the brink of adulthood. Asking for their input on your lesson plan will show that you respect their increasing maturity.

REFERENCES

1. Parmonova, N. (2022). Nasiba THE PHENOMENON OF CONVERSION IN ENGLISH: THE PHENOMENON OF CONVERSION IN ENGLISH. Журнал иностранных языков и лингвистики, 4(4).

Rachel Mitchell's book "IELTS reading strategies: the ultimate guide with tips and tricks on how to get a target band score on 8+ in 10 minutes a day"

2. Kuznetsova S. The use of the project methods at the lessons of English. – 2014 – pp.12 – 13. – Text: electronic. – URL: <https://nsportal.ru/shkola/inostrannyeyazyki/>

[angliiskiy-yazyk/library/2014/02/22/statya-metod-proektov-v-obuchenii](https://nsportal.ru/shkola/inostrannyeyazyki/angliiskiy-yazyk/library/2014/02/22/statya-metod-proektov-v-obuchenii)

3. Lectures on the Theory and methodology of teaching a foreign language Text: electronic. – URL: <https://infourok.ru/lekcii-po-teorii-i-metodike-obucheniainostrannomu-yaziku-481575.html>

4. Methods of teaching English language (2.2.3 Using project method in teaching a foreign language) – Text: electronic. – URL: https://knowledge.allbest.ru/languages/2c0b65635b3bd79a5d43a88521306d37_0.html

5. Methods of teaching foreign languages as a scientific field – Text: electronic. – URL:

https://studme.org/167135/pedagogika/metodika_obucheniya_inostrannym_yazykam_nauchnaya_oblast

ALTERNATIVE METHOD FOR THE TREATMENT OF SCID

From: Joseph Helen

Supervisor: DR. Muslimbek Asadullayevich

**THE DEPARTMENT OF MEDICAL BIOLOGY AND GENETICS
SAMARKAND STATE MEDICAL UNIVERSITY**

Annotation: Severe combined immunodeficiency (SCID), also known as "bubble boy disease," is a rare hereditary pathology wherein patients lack an immune system. The most common form is X-linked SCID, caused by genetic mutations of IL2RG, which is needed for the development of immune cells - T and B lymphocytes.

Key words: SCID, bubble boy disease, T and B lymphocytes.

If a child is diagnosed and treated within the first few months of life before the child has a serious infection, then the long-term survival rate is more than 90%. With early treatment, most children with SCID should be able to develop their own working immune system. The best course of treatment for a child with SCID depends on several factors including the type of SCID, the child's health, and doctor recommendations. Most infants with SCID are treated with HSCT, or bone marrow transplant, which results in a new immune system that is able to fight infection. In HSCT, doctors take healthy blood-forming cells that can develop into a healthy immune system from a donor and put them into a child. The donor cells provide the child with an immune system. Another less common but promising treatment option is gene therapy, which is currently in clinical trials. In gene therapy, doctors extract a child's defective blood-forming cells, correct the defect, and put the corrected cells back into the child. The repaired cells provide the child with a working immune system. A third treatment, enzyme replacement therapy, can be used for children and adults with ADA-SCID. In enzyme replacement therapy, the missing enzyme is regularly injected into the person with SCID to boost the ADA enzyme. The results are temporary and do not permanently repair the immune system. Eventually a person with ADA-SCID will require either HSCT or gene therapy for long-term results. Prior to these treatments, a child with SCID will begin the treatment process by taking antibiotics, antivirals and antifungals to ward off infection. The child will also receive immunoglobulin therapy, or Ig, an infusion of antibodies designed to boost the child's immune system. The Ig is obtained through human plasma donors

The aim of work was to analyze out the main ways of treatment of SCID. Nowadays, SCIDs can be successfully treated by allogeneic HSCT (hematopoietic stem cell therapy) and bone marrow transplant (BMT). The Alternative option that could be taken into account is gene therapy.

For gene therapy, we gather a patient's own blood cells. For this, the patient is given injections of medicines that make the blood stem cells leave the bone marrow and enter the bloodstream. The stem cells are then collected by a process called apheresis, in which blood is drawn from the body and processed, after pulling out the blood stem cells, the remaining is returned to the patient. Physicians then modify the collected cells by inserting new genetic material or editing genes so that the cells can better produce hemoglobin. The patient then receives chemotherapy to clear out the existing bone marrow and "make space" for the modified cells. The modified cells are injected into the patient like a blood transfusion. Within 14 to 28 days after the procedure, the new stem cells should begin to grow in the patient's body and start to produce new blood cells.

Unlike allogeneic transplants from alternative donors, survival after gene therapy is excellent. In comparison with BMT, gene therapy presents a better safety profile and engraftment of multilineage transduced stem cells, due to the use of non-myeloablative preconditioning. While BMT requires finding a suitable donor, gene therapy uses a patient's own cells. By using a patient's own cells, there is no risk of graft-versus-host disease. Following BMT, patients may need immunosuppressive drugs, whereas these are not needed with gene therapy because patients are receiving their own modified cells.

Summary: SCID is one of the most serious forms of immunodeficiency diseases. Without successful treatment, the individual is at constant risk for a severe or fatal infection. One of the most successful methods of SCID treatment today is GENE THERAPY with the advantages of reducing the risk of transplant rejection and patients' better survival.

STYLES AND CHARACTERISTICS OF RESIDENTIAL PREMISES OF THE MEDIEVAL PERIOD.

Kholmatov Furkatjon Sirojiddin ugli.

Master student at Namangan State University, Uzbekistan

Abstract. This article tells about the construction of a residence in the Middle Ages, its improvement, construction methods and urban planning traditions. At the beginning of the 9th-13th centuries, on the territory of Uzbekistan, the residences of rich and prosperous citizens consisted of an inner and outer courtyard, and rooms were formed around the courtyard. In such dwellings, kitchens, verandas, living rooms, corridors, utility and utility rooms stood out. Below is the detailed information about them.

Key words: rooms, outer yard, inner yard, saki, middle ages, residence.

By the early Middle Ages, the first stage of the construction of settlements on the territory of Uzbekistan was completed. These traditions, which began to form from the Bronze Age, are clearly visible in every part. By the beginning of the Middle Ages, separate hotels appeared in the homes of middle-class citizens and wealthy aristocrats, who made up the bulk of the cities. The walls of these hotels and the corridors leading to them are decorated with paintings. In the houses of wealthy aristocrats, wall paintings are painted with ganch on several plasters, and in middle-class houses sometimes directly on the "flower plaster". Similarly, in the houses of the wealthy class, access to the upper floor of the house is through a wide ramp, and in the houses of the middle class, a staircase is used. In addition, burnt bricks began to be used in the residences of representatives of the wealthy class, as well as in palaces and temples. Even in the villages, castles and fortifications, characteristic of the townspeople, were formed, consisting of separate complexes such as farms, gatherings, and hotels.

In cities, it was customary to have dwellings with two different layouts. In the first order, the rooms were interconnected, and according to the plan, a hotel was located at the end of the residence or next to it. The residences of this order are described by specialists as "elbow-plan residences". In the second order, the residences consist of parallel rooms of almost the same structure, using a common corridor. Settlements of this order are conventionally referred to by archaeologists as "comb-type settlements". By the Middle Ages, there were some changes in the construction of settlements as a result of the spread of a new ideology and religion. In addition, the establishment of centralized power plays an important role in this process. Now the main factor in the construction of residences is not to increase the defense capability, but to pay more attention to the interior of the residence. At the same time, courtyards began to form in

the settlements, which were preserved only in some cities (Dalvarzintepa) in antiquity and were almost never found due to age conditions in the early Middle Ages. The residences preserved the system of premises formed in the courtyard, as well as the system of "comb-planned residences". The system consisting of "rooms formed around a courtyard" is similar to the "elbow-shaped rooms" that developed in the hotel atro of the early Middle Ages.

its appearance has changed, and now the hotel in the form of a large hall is replaced by a courtyard. Dwellings of the second type ("dwellings of the comb plan") were discovered and studied at the 47th excavation site of Samarkand. The living quarters are located on the east and west sides of a long comb-shaped corridor. The fact that the walls of the rooms on the east side were 1 m thick allowed the researchers to conclude that the house was two-story.

The second dwelling discovered in this excavation belongs to the first type ("Elbow-shaped dwellings"), and the premises are located around a courtyard lined with burnt bricks. In the yard, between two rooms, there was a square platform 47-50 cm high and 2.5_x_2.5 in size, and experts came to the conclusion that this place looked like an ajar porch.

At the beginning of the 9th-13th centuries, on the territory of Uzbekistan, the residences of rich and prosperous citizens consisted of an inner and outer courtyard, and rooms were formed around the courtyard. In such dwellings, kitchens, verandas, living rooms, corridors, utility and utility rooms stood out. In most cases, the dwellings of this layer were two-story. Also, some residential buildings in the city have inner and outer courtyards, and household appliances (oven, stove, etc.) can be seen in the inner courtyard, and production equipment in the outer courtyard.

In general, we can say that in the formation of important parts of the settlements studied in ancient times on the territory of Uzbekistan, a number of features and common features are observed. Placement basis. In the Central Asian building culture, buildings are usually built on foundations. Firstly, a solid base made it possible to level the relief of the construction site; secondly, the walls of the building are damaged by various natural disasters: pollution, earth kept from shaking. In addition, the foundation has another function - to give glory to the building. Therefore, very high foundations were chosen for the palace of the rulers. Such foundations also protected the palace, which was a special fortress of the ruler, from destruction. The main building material for Tagkursi was straw and raw brick. If we pay attention to the foundations made of raw brick, then they say that this method has the most ancient basis and that such foundations are observed in almost all archaeological sites on the territory of

Uzbekistan, including the Dzharkoton and Chust sites. The Bronze Age can reach In particular, the foundation of the Jarkoton temple was built from 10 rows of raw brick up to 1.4 m thick. This tradition continued in the Iron Age, and the 2-meter foundation of the structure, recorded during the 1st excavation of the Koktepe site, was made of raw brick. Varakhsha, a well-studied monument of the Western Sogd of the early Middle Ages, uses a completely unique style of Thai carving on a mud brick base. This tradition was recorded during the study of the fortress. The Varakhshi Palace was originally built with solid parallel walls made of mud bricks, and the space between them was filled with broken bricks and mud bricks. Such a backfill is filled in the form of separate layers 25-30 cm thick. Thus, a solid foundation is laid. In the construction of residential buildings, together with mud brick foundations, foundations stronger than straw are used. Today we can see that pakhsa tagkursi began to spread widely from the early Iron Age. In particular, powerful pakhs foundations were studied at the sites of Kuchuktepa, Bandikhon, Pishaktepa, Kirhujra. By the early Middle Ages, it can be observed in almost all rural areas and castle fortifications, except for cities. In particular, during studies carried out in the layers of Samarkand dating back to the early Middle Ages, such a pakhs foundation was noted in many excavations. For example, on the eastern side of the monument, on the site of the current Museum of the History of Samarkand, at a depth of 6 m, the remains of a settlement dating back to the early Middle Ages were recorded. When clearing and studying the building of the 5th-7th centuries. it turned out that it was restored on a foundation 1 m high. Such a foundation was also noted at the famous 23rd excavation site, where the "Ikhshid Palace" was found. By the early Middle Ages, pakhs foundations were used more widely. This is noted by many researchers. According to them, during the period of large-scale construction in the city at the end of the 6th - beginning of the 7th century, in order to make room for new buildings, the builders made wide, high foundations from straw and shaped straw. . So, in ancient times, during the construction of residential buildings on the territory of Uzbekistan, the following types of building foundations were noted:

1. The base of monolithic straw or "straw blocks".
2. The foundation is entirely made of raw bricks
3. Foundation of straw and raw bricks together
4. The walls are made of mud bricks and straw, and damp soil is laid between them.

foundation prepared by compaction.

Foundation. The foundation did not become widespread until the early Middle Ages. Only

recorded only in some excavations. The oldest remains of such a foundation are recorded in the layers of the Afrosiab site dating back to the 8th century. By the Middle Ages, foundations of this type were widespread. In particular, the foundation of the Mausoleum of the Samonites in Bukhara has a depth of 2.3 m and is made of bricks. The bricks in the bottom three rows were 60_x_60_cm. The walls of the "reception hall" of the palace of the Termez rulers of the XI-XII centuries. built of raw bricks, and the foundation - of 10 rows of burnt bricks. In the same way, the brick foundation was laid for the mausoleum of Sultan Saodat in Old Termez. By the 14th and 15th centuries, complex foundations became widespread. In particular, the foundations of the Bibikhanum and Aksaroi mosques are made of stone.

So, the following types of foundations are distinguished:

1. From raw brick;
2. From baked bricks;
3. From stones (Fig. 14).

Walls. On the territory of Uzbekiston, straw and raw brick, which are the main building materials in architecture, were used very skillfully. Several methods were used in the construction of residential walls.

According to research, each construction method has its own function and reasons. In particular, despite the fact that walls made of solid straw are thick and strong, it took a long time to build a wall. After all, there is a special order and rules for the construction of a straw wall, that is, it is built layer by layer, and when the first floor is completed, it is necessary to build the second floor. Therefore, the builders took a long time. In addition, a thatched wall is often built where there is soil. The second method was to mark the straw using special forms (method 2).

Since the breeze easily passed between the molded straw blocks, they dried out much faster. At the same time, molded straw is resistant to various natural disasters and earthquakes. As a result of natural disasters, large cracks formed in the monolithic thatched walls. And since the dumps were built separately, the cracks did not cover the entire wall. This allowed such walled houses to be operated for a long time with easy repairs.

By the early Middle Ages, the location of the cities of the Sogdian civilization on an important trade route led to their rapid development. As a result, trading factories (addresses) and colonies of the Sogdians appeared not only in the Sogd regions, but also in Ustrushene, Tashkent, Ettisuva, East Turkestan, and later even in China and Silla (Korea) and other state territories. was The development of trade allowed the development of all industries, and in the VI-VII centuries, 2-3-storey houses were the

main part of the residences in the cities of Sogd. The builders paid more attention to the strength of the building wall.

References:

1. Воронина В.Л. Древние строительная техника Средней Азии // Архитектурное наследство № 3.М.1950.-Б.18
2. Саидов М.М. IX-XIII аср бошларида Самарқанднинг турар жойлари ва уларнинг Суғд қурилиш маданиятида тутган ўрни // Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори ёзилган диссертацияси автореферати. Самарқанд.2018- 18-бет
3. Аскарлов А.А, Ширинов Т.Ш. Ранняя городская культура эпохи бронзы юга Средней Азии. Самарқанд. 1993. – В.94.
4. Воронина В.Л. Древние строительная техника Средней Азии // Архитектурное наследство № 3.М.1950.-Б.16–17
5. Воронина В.Л. Древние строительная техника Средней Азии // Архитектурное наследство № 3.М.1950.-Б.18

XORAZM VOHASI O'SIMLIK QOPLAMI TUZILISHI

Sobirov Javoxir Xayrulla o'g'li

Urganch davlat Universiteti Tabiiy fanlar fakulteti

Geografiya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Tel: +998930901912

Sabirovj75@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu tezisda Xorazm vohasida tarqalgan turli tuman oddiy va dorivor o'simliklar haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: o'simlik, qumlik, cho'l, sho'rlangan, sho'rxok, sholi, madaniy o'simliklar,

Viloyatimiz o'simlik qoplami ham tabiiy sharoit qonuniyatlari ostida vujudga kelgan. Ma'lumki, Turon pasttekisligining juda katta qismi cho'l mintaqasiga kiradi. Uning iqlimi, o'simliklari, tuprog'i, turli-tuman bo'lganligi sababli pastki va yuqori cho'l kabi qismlarga bo'linadi. Xorazm viloyatining aksariyat qismi pastki cho'lga kiradi. Bu qismlarning aksariyat tuproqlari sho'rlangan, uning tarkibida zararli tuzlar ko'p bo'ladi. Buning oqibatida shu tuzlarning miqdoriga qarab har xil o'simliklar o'sadi.

Pastki cho'lning o'simliklari har xil bo'lib, sho'rxok joylarda sekkulent, (barg va poyalarida tuzlar ko'p bo'luvchi) o'simliklar keng tarqalgan. Amudaryo yoqalarida sug'oruv sistemalari atroflarida ko'l bo'ylarida o'tlardan qamish, qo'g'a, suv o'tlar, chiy, daraxtlardan to'rang'il, jiyda, tol, saksovul, butalardan yulg'un, chingil (jungal) ko'p uchraydi. Yantoq, pechak, buyon, bug'doyiq, ituzum, adrasman, qorabaroq, ekin ekiladigan joylarda yovvoyi o'simliklardan oqbosh va boshqalar keng tarqalgan. Jamoa xo'jaliklarida esa paxta, mosh, jo'xori, arpa, bug'doy, makkajo'xori, tariq, loviya, poliz ekinlari va sabzavotlar ko'p ekiladi. Chorvachilik uchun beda ekish ko'p tarqalgan. Viloyatimiz hududida 600 dan ortiq yovvoyi o'simlik turlari uchraydi. Ularning 250 dan ortig'i qumli joylarda o'sadi.

Qum va tuproqlarda keng tarqalgan o'simlik turi oq saksovul, selen, to'rang'il, qum akatsiyasi hisoblanadi. Gurlan, Yangibozor tumanlaridagi yuzlab gektar to'qaylar yo'qotilib, ularning o'rni sholizorlarga aylantirildi. Natijada viloyat tabiat muvozanatida o'zgarishlar sodir bo'ldi. To'qaylardagi kichik-kichik ko'llar yo'qotildi. Natijada ular o'rnida sho'rxoklar paydo bo'ldi. Bu esa erroziya jarayonining kuchayishiga olib keldi.

Viloyatdagi o'simliklar ayrim turlarining vakillari sanoat va dori-darmon ahamiyatiga ega. Ularning aksariyati chorvachilikda ham eng muhim yem xashak ekinlari hisoblanadi. O'simliklarning ayrimlariga to'xtalib o'tamiz. Buyon (eshakmiya)

Amudaryo bo'ylarida, kanallar qirg'oqlarida keng tarqalgan. Buyon tomiridan meditsinada qimmatbaho dori-darmonlar tayyorlanadi. Keyingi paytlarda buyon tomirlarining ayovsiz ravishda kovlab olinishi, turli xil firmalar tomonidan uni chet ellarga sotilishi, buyonzorlar maydonlarining keskin kamayishiga olib keldi. Bu ozuqabop va dori-darmon uchun zarur bo'lgan o'simlikni qo'riqlashning chora-tadbirlari ko'rilmasa uning ham Qizil kitobga tushish ehtimoli bor.

Qamish. Amudaryo bo'ylaridagi to'qaylarda, ko'llarda, kollektorlarda umuman suv serob bo'lgan joylarda keng tarqalgan.

Ularning bo'yi 4-5 metrgacha boradi. Suv bo'ylaridagi aksariyat qamishzorlar 1.5-3.5 metrgacha boradi. Yer osti suvlari ko'tarilishi, uning tarkibidagi tuzlarning yer ustiga chiqishiga sabab bo'ladi.

Bunday joylarda qamishlar o'sishi qiyinlashadi. Qamishdan chorvachilikdagi va qurilish materiali sifatida keng foydalanilsa ham bo'ladi. Uning ximiyaviy yo'l bilan chumoli kislotasi, metil spirit, atseton, formalin olish ham mumkin.

To'rang'il. To'rang'il to'qaylardagi asosiy o'simlik turlaridan biri hisoblanadi. Ularning bo'yi 10-12 metrgacha boradi. Diametri 0.5 metr. Allyuvial tuproqlarda yaxshi o'sadi. Hozirgi kunda undan qurilish materiali sifatida keng foydalanib kelinmoqda va ayovsiz kesilmoqda.

Jangal. (Jiydazorlar) Viloyatda uchraydigan yog'ochli o'simlik turlariga kiradi. Bo'yi 7-8 metrgacha boradi. Ayrim joylarda butazorlar tarzida ham uchraydi. Butalarning bo'yi 5-6 metrgacha yetadi.

Yantoq. Yantoq Amudaryo deltasida, daryo bo'ylarida keng tarqalgan yovvoyi o'simliklardan hisoblanadi. Qumlarga yaqin joylarda ko'p uchraydi. Qizilqum va Qoraqumga yaqinlashgan sari yantoqzorlar kengaya boradi. Ba'zi joylarda ilgari 20-30 gektarni egallagan yantoqzor to'qaylari bo'lgan. Yantoq ko'p yillik o'simliklarga kiradi. Uning tomiri yaxshi rivojlangan bo'ladi. Yer osti suvlari 10-15 metr chuqurlikda joylashgan yerlarda uning tomiri suvgacha rivojlanib boradi. Qo'ychilikda juda ozuqabop o'simlik. Asalarichilikda ham katta ahamiyatga ega. Yantoq gulidan hosil bo'lgan asal o'zining sifati bilan ajralib turadi.

Saksovul. Saksovul viloyatning Qoraqum va Qizilqumga yaqin qismlarida ko'p uchraydi. Ularning asosan ikkita turi keng tarqalgan; oq saksovul va qora saksovul. Ular qumli va tuzli joylarda o'sishi mumkin. Qo'y va tuyalar uchun qishki paytlarda muhim ozuqa bo'lishi bilan birga, yaxshigina o'tin ham hisoblanadi. Saksovul kuz oxirlarida pishib yetiladi. Undan ximiya sanoatida ham foydalanish mumkin. Saksovulzorlardan ko'chma qumlarga qarshi kurashda, o'rmon polosalari tashkil qilinmoqda. Erta bahorda cho'lda bir yillik o'simliklar efemeroidlar barq urib o'sadi.

Viloyatimizda 200 dan ortiq dorivor o'simliklarning turi uchraydi. Insonlar 1000 yillardan buyon ularni har xil kasalliklarni davolashda keng miqyosda qo'llab kelmoqdalar. Hozirgi kunda tibbiyotda ishlatiladigan dorilarning taxminan 30 foizidan ortig'i o'simliklardan olinadi. Viloyatning sug'oriladigan tumanlarida paxta, sholi, bug'doy, beda, makkajo'xori, poliz va sabzavot ekinlari keng tarqalgan.

Viloyatning tuproq-iqlim sharoitlari bir qancha ekinlari qayta ishlash asosida import o'rini bosadigan va eksportbob maxsulotlar yetishtirish va ishlab chiqarish imkonini beradi. Jumladan, quyida viloyat hududida o'sadigan, yetishtirilayotgan o'simliklar va viloyat hududida o'sishi mumkin bo'lgan tabiiy sharoiti hamda geografik o'rniga mos tushuvchi noyob va dorivor o'simliklarning bazilari haqida ma'lumot berib o'tamiz[1]. **Chakanda** (chuqur qayta ishlash asosida undan dori darmon maxsulotlari olish, bolalar uchun ovqat, konserva va boshqa maxsulotlar uchun qo'shimcha sifatida foydalanish mumkin) jiydadohlar oilasiga mansub daraxtsimon yoki butasimon o'simlik. Dorivor va mevali ekin hisoblanadi. Daryo sohillarida va to'qayzorlarda yovvoyi holda o'sadigan o'simlik hisoblanadi. Xorazm viloyatining hududidan Amudaryoning kesib o'tkanligi hamda, viloyatda ko'plab sug'orish kanallari bo'ylarida va to'qaylarida bunday o'simlikni ko'paytirish imkoniyati mavjud. Geografik tarqalishi jihatidan qulay hisoblanadigan Amudaryo daryosi bo'ylarida joylashgan hududlarda bunday noyob va dorivor o'simliklarni ko'paytirish uchun qulay tabiiy sharoit mavjud. **Grechixa** (Grechka ekologik toza mahsulot sanaladi. Gap shundaki, grechkani parvarishlashda hech qanday kimyoviy qo'shimchalar ishlatilmaydi, shu sababli ham donlarida hech qanday zararli moddalar yig'ilmaydi) uning gullaydigan yuqori qismidan tibbiyot amaliyotida qo'llaniladigan rutin(rutin qon tomirlarini mustahkamlashga va aylanishni yaxshilashga yordam berishi mumkin) olish mumkin[4]. Grechka va bug'doy uni aralashmasidan Yaponcha soba va italyancha pissokeri taomlari uchun ugra, makaron olinadi.

Raps (undan dizel yoqilg'isi, moy ishlab chiqarish mumkin, soya va rapsa shrotidan zarur qo'shimcha sifatida foydalangan holda, pechenye, qandolatchilik va boshqa maxsulotlar ishlab chiqarish mumkin). Undan tashqari bu o'simlikdan juda ko'p narsalar olinadi. Moyi ovqatga, shuningdek, margarin, sovun ishlab chiqarishda, to'qimachilik va sanoatning boshqa tarmoqlarida ishlatiladi. Kunjarasi chorva uchun yaxshi ozuqa hisoblanadi. Raps o'simligi sovuqqa chidamliligi past o'simlik hisoblanadi. Lekin shunga qaramay uning vegetatsiya davri 270 300 kun hisoblanadi. Shuning uchun ham bu o'simlikni viloyatda ko'paytirish orqali juda katta foyda olsa bo'ladi. **Topinambur** yernok (*Helianthus tuberosus*) —murakkab guldoshlarga

mansub ko'p yillik o'simlik, tuganak mevali yemxashak ekini. Vatani — Shimoliy Amerika. Yevropaga 17-asr boshlarida keltirilgan. Rossiyada 18-asrda tarqalgan[1]

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sobirov J. X. O., Komiljanova E. U. Q., Sharifboyeva H. I. Q. **XORAZM VILOYATIDA AGRAR SOHANING EKSPORT SALOHIYATINI KENGAYTIRISHDA AYRIM NOAN'ANAVIY TARMOQLARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI VA RIVOJI** //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – T. 2. – №. 1. – C. 38-42.

2. "Xorazm viloyatini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish strategiyasi" A.M.Sodiqov. Sh.X.Nazarov. E.T.Yoqubova. D.A.Junaydullayev. X.M.Saidaxmedov. A.J.Adizov. N.N.Safarova. N.B.Qurbanboyeva. R.R.Abdullayev. Sh.X.Otaboyev. B.S.Eshimov. Sh.Qurbonov. Toshkent-2015.

3. Soliyev A., Nazarov M., Qurbonov Sh. "O'zbekiston hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi" O'zbekiston respublikasi oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti. Toshkent-2010.

4. O'zbekiston respublikasi statistika qo'mitasi ma'lumotlari. 2010-yil.

ОСОБЕННОСТИ ТРУДНОЙ ДЛЯ ТЕРАПИИ, ТЯЖЕЛОЙ БРОНХИАЛЬНОЙ АСТМЫ У ДЕТЕЙ

Иргашев Отабек Хушвахтович

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Ўрозалиев Суннат Юсупжон ўғли

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Исматуллаев Сохибжон Қудратович

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Авазов Бекзод Хамро ўғли

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Аннотация: По данным GINA-2019, 24% пациентов используют объем терапии, соответствующий тяжелой БА, из них у 17% пациентов удается установить факторы, определяющие низкую контролируемость симптомов заболевания. Среди этих факторов основными являются: низкая приверженность терапии, плохой комплаенс, ошибки техники использования препаратов, сопутствующих заболеваниям, а в некоторых случаях – неправильная диагностика заболевания. Однако у 3,7% пациентов диагностируется тяжелая рефрактерная к терапии астма. В статье представлены особенности клиники, диагностики и терапии тяжелой бронхиальной астмы у детей.

Ключевые слова: тяжелая бронхиальная астма, дети.

Необходимо учитывать, что течение тяжелой астмы у детей во многом отличается от тяжелой БА у взрослых, и нередко изменяется со временем. У взрослых пациентов тяжелая БА имеет стойкий характер симптомов, в то время как в детской практике чаще приходится встречаться с пациентами, у которых БА имеет характер тяжелых обострений, по поводу которых пациент поступает в стационар или реанимационные отделения. При этом между приступами БА контроль симптомов у ребенка нередко остается хорошим. Обострения БА у детей наиболее часто связаны с вирусными инфекциями или воздействием причинно-значимого аллергена.

Многочисленные исследования по БА у детей свидетельствуют, что первые приступы бронхообструкции у пациентов с тяжелым течением заболевания появляются в раннем возрасте, и у большинства детей имеется сопутствующая аллергическая патология в виде тяжелого атопического дерматита и пищевой аллергии. В последующем более чем у 90% детей с тяжелым течением БА формируется атопический фенотип БА. У данной группы пациентов отмечен

более высокий уровень иммуноглобулина E (IgE) в сыворотке. У многих детей имеют место постоянно высокие показатели эозинофилии в клиническом анализе крови и полисенсibilизация. Дети с тяжелой формой астмы отличаются повышенным уровнем выдыхаемого оксида азота (FENO).

Важно, что функциональные показатели легких у пациентов с тяжелой БА могут находиться в нормальных пределах несмотря на тяжесть симптомов и постоянное использование лекарственных препаратов. Эпидемиологические исследования показывают, что со временем у детей с atopической астмой наблюдается медленное снижение функции легких [3]. Эти особенности тяжелой БА у детей необходимо учитывать при диагностике и рекомендации терапии тяжелой бронхиальной астмы. Как свидетельствуют многочисленные исследования, тяжелая БА у детей часто обусловлена не только постоянным воспалением дыхательных путей и относительной нечувствительностью к кортикостероидам, но и плохим контролем астмы из-за ряда внешних факторов [1]. Их влияние значительно снижает контроль симптомов БА у детей, и только исключив их, можно говорить об истинной резистентности пациента к терапии. Среди таких факторов в настоящее время большое внимание уделяется приверженности терапии пациентов с БА.

Согласно определению ВОЗ [2], приверженность терапии – это степень, отражающая, насколько поведение пациента соответствует назначенным медицинским рекомендациям. Неудовлетворительный уровень приверженности терапии отмечается, если пациент выполняет менее 80% или более 120% медицинских рекомендаций. Низкая приверженность терапии способствует ее неэффективности, увеличивает число обострений БА, снижая качество жизни пациентов. Согласно проведенному нами исследованию по оценке контроля БА, у 55,32% детей было выявлено отсутствие приверженности терапии. Необходимо отметить, что 44,23% этих пациентов были в возрасте 12–17 лет. Мы выявили статистически значимую зависимость между отсутствием комплаенса и снижением контроля симптомов БА ($p=0,034$), причем отсутствие полной приверженности терапии отмечалось статистически чаще в группе детей 12–17 лет ($p=0,027$) [2].

Рассматривая факторы, влияющие на эффективность терапии и контроль симптомов у детей с тяжелой астмой, необходимо учитывать правильность выполнения ингаляций, особенно у детей дошкольного возраста и подростков. Именно для этих возрастных периодов характерны ошибки при выполнении

техники ингаляций и несоблюдение рекомендаций по использованию средств доставки лекарственного препарата в дыхательные пути (небулайзеров, спейсеров, аэроchамберов). Анализируя недостаточную эффективность терапии, необходимо учитывать, что при некоторых фенотипах БА отмечается относительная резистентность к действию ИГКС. Так, у детей с вирус-индуцированной БА, аспирин-индуцированной респираторной болезнью, БА курильщика, у пациентов с ожирением достижение контроля симптомов БА требует выполнения рекомендаций по соблюдению определенного образа жизни и исключение факторов, провоцирующих обострение заболевания. Не менее важным в достижении контроля симптомов при тяжелой атопической астме у детей является оценка аллергенов, способствующих обострению заболевания.

В этом плане соблюдение рекомендаций по элиминационным мероприятиям часто определяет повышение эффективности медикаментозной терапии. В подростковом периоде высок риск развития жизнеугрожающих состояний вследствие курения и употребления запрещенных препаратов. В ходе многочисленных наблюдений по неконтролируемой БА у детей установлено, что значительное влияние на терапию оказывают проблемы взаимоотношений в семье. Особенно высок риск развития тяжелой неконтролируемой астмы у детей и подростков, находящихся под постоянным воздействием стресса. Исследования показали, что дети с тяжелой астмой имеют более высокий уровень тревоги и депрессии по сравнению с детьми с легкой астмой. С другой стороны, дети с тяжелой БА могут подвергаться риску возникновения сопутствующих психологических расстройств [3]. Анализ отношений в семье показал, что родители детей с тяжелой астмой также имеют высокие показатели депрессии, тревожности и посттравматического стрессового расстройства [3]. Проведенное нами исследование выявило высокий уровень различных видов тревожности (р Не менее важной проблемой, влияющей на контроль симптомов БА, являются сопутствующие заболевания. Проведенные исследования показали, что гастро-эзофагальный рефлюкс, патология щитовидной железы, синусит и дисфункция голосовых связок могут быть причиной обострений астмы или имитировать ее.

Дети с сопутствующей патологией не имеют контроля симптомов БА даже несмотря на объем терапии, соответствующий 4, 5 ступеням по GINA. Диагностика и терапия сопутствующей патологии улучшают контроль симптомов БА. Так, согласно нашим исследованиям, из 52 детей с тяжелой астмой контроль симптомов заболевания на фоне адекватной

противовоспалительной терапии БА был достигнут только у 89% пациентов [1]. Диагностика и лечение сопутствующей патологии способствовали повышению контроля симптомов заболевания у 95% больных, однако 5% детей имели неконтролируемую тяжелую астму, и достичь хорошего контроля симптомов не удалось [2]. Согласно рекомендациям GINA, отсутствие контроля симптомов БА требует внимательного рассмотрения причин неэффективности терапии и даже возможности пересмотра диагноза БА.

В круг дифференциальной диагностики БА должны быть включены все обструктивные состояния органов дыхания, которые протекают с клинической картиной, аналогичной БА. Среди них пороки развития органов дыхания, наследственные заболевания органов дыхания, инфекционные заболевания органов дыхания, новообразования, инородные тела органов дыхания и желудочнокишечного тракта. Таким образом, тяжелая, трудная для контроля БА у детей является гетерогенным заболеванием и требует тщательной клинической диагностики, анализа причин низкой эффективности терапии. Необходимо помнить, что истинно тяжелая, резистентная к глюкокортикоидам БА может быть установлена только после коррекции неблагоприятных факторов.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Поликарпов А.В., Александрова Г.А., Голубева Н.А. Общая заболеваемость детского населения (0–14 лет) в 2017 году: статистические материалы. Ч. VI. 2018. 144 с. Доступен по ссылке: <https://www.rosminzdrav.ru/ministry/> Доступ от 20.04.2019.
2. Centers for Disease Control and Prevention. Asthma in the US. Available from: <https://www.cdc.gov/vitalsigns/asthma/>. Accessed 2019 April 20.
3. Asthma status and severity affects missed school days / S.A. Moonie, D.A. Sterling, L. Figgs et al. // J. Sch. Health. 2006. Vol. 76. P. 18–24.

ЭТИОЛОГИЯ ОСТРОГО ФАРИНГИТА У ДЕТЕЙ

Жумаев Азиз Абдусамат ўғли

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Норқобилов Абдусамат Жумаевич

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Исмоилов Мухаммадали Очилдиевич

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Давронова Чарос Луксановна

Термезский филиал Ташкентской медицинской академии

Аннотация: Дифференциальная диагностика острого фарингита предполагает выявление больных с инфекцией, вызванной В-гемолитическим стрептококком группы А, которым требуется антимикробная терапия.

Ключевые слова: фарингит, этиология, В-гемолитический стрептококк группы А, клиническое течение, диагностика, экспресс-тесты, чувствительность, специфичность, лечение, дети.

Фарингит — вызванное различными вирусными и бактериальными агентами воспаление слизистой оболочки и подслизистых структур глотки. Острый фарингит является одним из наиболее частых заболеваний у детей во всех странах и ежегодно обуславливает более 7 млн обращений к врачу [1]. Фарингит может предстать единственным проявлением болезни или быть одним из проявлений в структуре других симптомов общего заболевания), часто сочетается с тонзиллитом. Большинство случаев фарингита (в практике педиатра — это пациенты с «красным горлом») обусловлены вирусами, протекают доброкачественно и не требуют специфического лечения, что позволяет их отнести к саморазрешающимся болезням. Среди возможных бактериальных возбудителей острого фарингита абсолютным лидером является В-гемолитический стрептококк группы А (*Streptococcus pyogenes*, БГСА). Диагностика острого фарингита, таким образом, направлена на дифференцирование вирусной инфекции и БГСА. Антимикробная терапия при вирусном фарингите не принесет пациенту выздоровления, но может быть полезна при фарингите, обусловленном БГСА. Точность этиологической диагностики крайне важна и для предупреждения необоснованного применения антибактериальных препаратов у детей.

Респираторные вирусы, такие как вирус гриппа, парагриппа, риновирус, коронавирус, аденовирус и респираторный синцитиальный вирус, являются наиболее частым этиологическим фактором острого фарингита у детей. Высокая

частота этих вирусных инфекций, для которых дети являются «основным резервуаром», обычно регистрируется в холодные месяцы. Вирусное заболевание, протекающее с симп - томом «красного горла» у ребенка, нередко могут вызывать вирусы Коксаки (Coxsackie) и ЕСНО (Enteric Cytopathic Human Orphan), вирус простого герпеса. Вирус Эпштейна–Барр часто ассоциируется с проявлениями тонзиллофарингита и картиной инфекционного мононуклеоза (спленомегалия, лимфаденопатия).

Фарингит может отмечаться также в структуре краснухи, кори и инфекции, вызываемой цитомегаловирусом. БГСА является причиной 5–15% случаев острого фарингита у взрослых пациентов и 20–30% — у детей [2]. Особенно часто болезни, ассоциирующиеся с БГСА, возникают в возрасте 5–15 лет. В странах с умеренным климатом пик распространения БГСА приходится на зимние и весенние месяцы. Массовая иммунизация от дифтерии привела к значительному снижению частоты этой болезни в последние годы. Гонококковый фарингит встречается редко: обычно развивается у старших подростков и молодых взрослых, связан с орогенитальным сексуальным контактом с инфицированным партнером. Необходимо предполагать сексуальное насилие, если *Neisseria gonorrhoeae* обнаруживается при обследовании ребенка препубертатного возраста. Бета-гемолитические стрептококки групп С и G могут вызывать острый фарингит, клинически сходный с инфекцией БГСА.

Фарингит, обусловленный В-гемолитическим стрептококком группы С относительно часто встречается у студентов вузов и колледжей, у взрослых людей [1]. С инфицированием стрептококками этой группы связывают эпидемический фарингит (вспышки в семьях, коллективах), распространяемый при употреблении контаминированных продуктов, например непастеризованного молока [3]. Зарегистрированы вспышки пищевой инфекции и стрептококками группы G, но роль их в развитии эндемичного острого фарингита до конца не ясна. В литературе представлены факты возможного эпидемического распространения в детской популяции фарингита, обусловленного стрептококками группы G. Например, в одном из детских амбулаторных центров США в один сезон этот вид патогенов был выявлен у 25% обратившихся по поводу фарингита и тонзиллита детей, причем у большинства из них при ДНК-типировании зарегистрирован один и тот же штамм [2].

Роль стрептококков группы G в развитии фарингита недооценивается по разным причинам. Прежде всего, для выявления этих микроорганизмов

требуется анаэробная инкубация биоматериала, чего многие лаборатории не применяют рутинно для исследования образцов из глотки. Кроме того, стрептококки групп С и G резистентны к бацитрацину, а лаборатории обычно сообщают только о бацитрацинчувствительных стрептококках (подразумевая БГСА). Наконец, многие клиницисты в последние годы крайне редко направляют биоматериал из глотки для культурального исследования, полностью полагаясь на результаты экспресс-тестов на БГСА, но стрептококки групп С и G при этом не идентифицируются [2]. *Arcanobacterium haemolyticum* является редкой причиной фарингита, обычно встречается у подростков. Еще реже фарингит вызывают другие бактерии, такие как *Francisella tularensis* и *Yersinia enterocolitica*, микст-инфекции анаэробными бактериями.

Инфекции *Chlamydia pneumoniae* и *Mycoplasma pneumoniae* могут быть причиной острого фарингита у взрослых людей. В последние годы появляется все больше сообщений о выделении *Fusobacterium necrophorum* в биоматериале из глотки у подростков и молодых взрослых с нестрептококковым фарингитом. В ряде исследований предполагается этиологическая роль *F. necrophorum* в случаях рецидивирующего или персистирующего фарингита (с/без бактериемии или синдрома Лемьера) [1]. *F. necrophorum* рассматривается как причинный агент в большинстве случаев синдрома Лемьера¹, требующего незамедлительной антибактериальной терапии. Вместе с тем в настоящее время значение этого микроорганизма как первичного патогена в развитии острого фарингита остается лишь предположением.

Такие микробы, как *Staphylococcus aureus*, *Haemophilus influenzae* и *Streptococcus pneumoniae*, нередко высеваются в мазках из зева у здоровых детей и пациентов с острым фарингитом, однако их этиологическая роль при этом заболевании не доказана и не требует назначения антибактериальных препаратов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Initiative for Vaccine Research (IVR). Bacterial infections. Group A Streptococcus. World Health Organization. URL: http://www.who.int/vaccine_research/diseases/soa_bacterial/en/index3.
March 20. 2013.
2. Gerber M. A. Diagnosis and Treatment of Pharyngitis in Children. *Pediatr Clin N Am*. 2005; 52: 29– 747.

3. Bisno A. L., Gerber M. A., Gwaltney J. M., Kaplan E. L., Schwartz R. H. Practice guideline for the diagnosis and management of group A streptococcal pharyngitis. *Clin Infect Dis.* 2002; 35: 113–25.

ALGEBRAIK MISOLLARNI GEOMETRIK USULLARDA YECHIMI

T.KenjayeV, M.Rajabov

DTPI magistr talabasi.

Bu maqolada algebraik misollar bilan bog'liq masalalar keltirilgan. Bu masalalar iqtidorli o'quvchi, talabalarning matematika faniga bo'lgan qiziqishlarini orttirishga, mustaqil ravishda bilim saviyalarini oshirishga va mantiqiy fikrlashga yordam beradi. Maqolada algebra va geometriya fanlarining integratsiyasini ko'rish mumkin.

Tayanch so'zlar. Teskari trigonometrik funksiyalar, burchaklar, to'g'ri burchakli uchburchak, uchburchak balandligi, cosinuslar teoremasi. algebraik misollar.

Keywords: Angles, right triangle, triangle height, cosine theorem, algebraic examples.

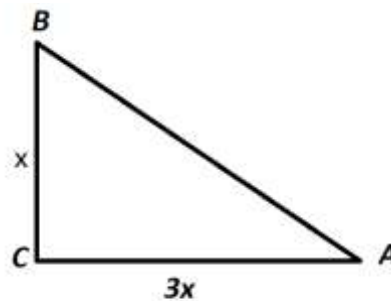
Ключевые слова: Обратные тригонометрические функции, углы, прямоугольный треугольник, высота треугольника, теорема косинусов, алгебраические примеры.

Bizga quyidagicha misollar berilgan bo'lsin:

1-Misol. Hisoblang.

$$I = \arctg 3 - \arcsin \frac{\sqrt{5}}{5}$$

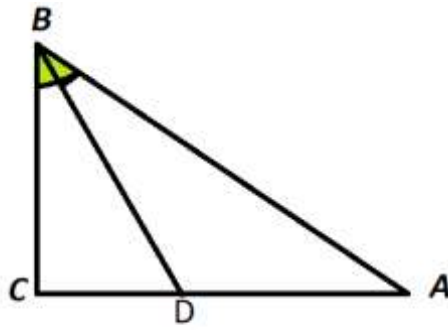
Yechish. Bu trigonometrik ifodani hisoblashda to'g'ri burchakli ABC uchburchakdan foydalanamiz. $\angle ABC = \arctg 3$ tenglikka ega bo'lamiz. (1-rasm).

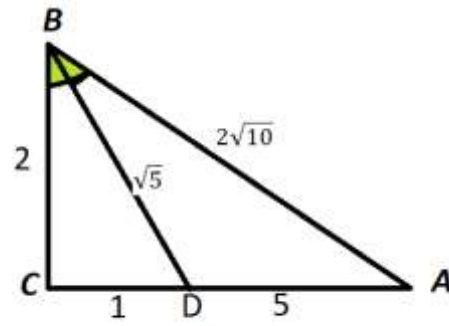
1-rasm

Umumiy holda $\angle ABC - \angle DBC = \angle ABD$ tenglikdan $\angle DBC = \arcsin \frac{\sqrt{5}}{5}$ va I ayirma esa $\angle ABD$ ga teng ekanligi ko'rish mumkin. (2-rasm).

2-rasm

3-rasm

BDC uchburchakda $\angle DBC = \arcsin \frac{\sqrt{5}}{5}$ ekanligidan $DC = 1$ va $BD = \sqrt{5}$.

Pifagor teoremasiga ko'ra $BC = \sqrt{BD^2 - DC^2} = 2$ 2-rasmdagi chizmaga ko'ra $BC=2$, demak $AC=6$.

ABC uchburchak uchun pifagor teoremasini qo'llab: $AB = 2\sqrt{10}$ (3-rasm). ABD uchburchak uchun kosinuslar teoremasini qo'llab so'ralayotgan $I = \angle ABD$ ni topamiz.

$$AD^2 = AB^2 + BD^2 - 2 \cdot AB \cdot BD \cos \angle ABD,$$

$$5^2 = (2\sqrt{10})^2 + (\sqrt{5})^2 - 2 \cdot 2\sqrt{10} \cdot \sqrt{5} \cdot \cos \angle ABD, \text{ natija } \angle ABD = \frac{\pi}{4}$$

Javob: $I = \arctg 3 - \arcsin \frac{\sqrt{5}}{5} = \frac{\pi}{4}$

2-Misol. Quyidagi tenglama yechimini toping: Bu yerda $0 < x < \frac{\pi}{2}$

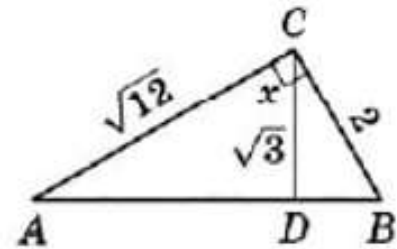
$$\sqrt{15 - 12 \cos x} + \sqrt{7 - 4\sqrt{3} \sin x} = 4$$

Yechim: Tenglamani quyidagi ko'rinishda yozib olamiz:

$$\sqrt{(\sqrt{12})^2 + (\sqrt{3})^2 - 2 \cdot \sqrt{12} \cdot \sqrt{3} \cdot \cos x} + \sqrt{2^2 + (\sqrt{3})^2 - 2 \cdot 2 \cdot \sqrt{3} \cos(\frac{\pi}{2} - x)} = 4$$

2 ta uchburchakni umumiy tomoni $CD = \sqrt{3}$ ko'rib chiqamiz. ACD uchburchakda $AC = \sqrt{12}$, $\angle ACD = x$. BCD uchburchakda esa $BC = 2$, $\angle BCD = \frac{\pi}{2} - x$.

A va B nuqtalar rasmdagi ko'rinishda turibdi. Chap tomondagi tenglik $AD+BD=4$ hosil bo'ladi. Shunday qilib to'g'ri burchakli ACB uchburchakda AB gipotenuzasi bo'ladi. $\sqrt{AC^2 + CB^2} = 4$ hosil bo'ladi. CD kesmaning D uchi AB tomonga joylashgan. Bundan $CD = \frac{AC \cdot BC}{AB} = \sqrt{3}$ quyidagi tenglik hosil qilamiz. Demak CD kesma uchburchak ABC ning balandligi.

Natijada $\cos x = \frac{CD}{AC} = \frac{\sqrt{3}}{\sqrt{12}} = \frac{1}{2}$ tenglikdan

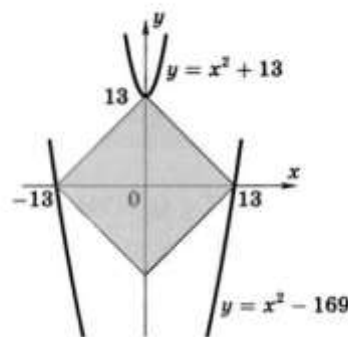
$$x = \frac{\pi}{3}$$

Javob: $x = \frac{\pi}{3}$.

3-Misol. Agar $|x|+|y| \leq 13$ bo'lsa, $y-x^2$ ifodaning eng katta va eng kichik qiymatini toping.

Yechim: $|x|+|y|=13$ tenglamaning grafigi markazi koordinatalar boshida bo'lgan kvadratni aniqlaydi. Shuning uchun bu tengsizlik ushbu kvadratga tegishli barcha nuqtalarning koordinatalarini qanoatlantiradi. (5-rasm).

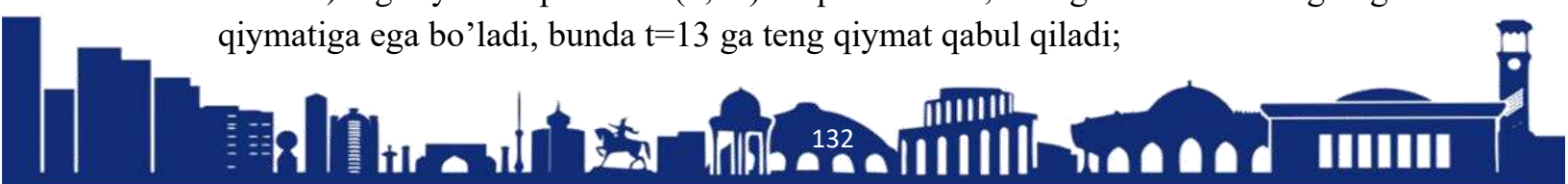
$y-x^2 = t$ belgilashni kiritsak, yuqoridagi ifodaning t o'zgaruvchiga nisbatan eng katta va eng kichik qiymatini aniqlashga kelamiz. $y = x^2 + t$ funksiya va kvadrat umumiy nuqtalarga ega bo'ladi.

5-rasm

Berilgan funksiyaning grafigini $y=x^2$ funksiyaning grafigini y o'qi bo'yicha parallel ko'chirish orqali tuziladi. Bundan esa:

1) Agar $y=x^2+t$ parabola $(0;13)$ nuqtadan o'tsa, t o'zgaruvchi o'zining eng katta qiymatiga ega bo'ladi, bunda $t=13$ ga teng qiymat qabul qiladi;

2) $y=x^2+t$ parabola (13;0) va (-13;0) nuqtalardan o'tsa, t o'zgaruvchi o'zining eng kichik qiymatiga ega bo'ladi, bunda $t=-169$ ga teng qiymat qabul qiladi.

Javob: Eng katta qiymat 13 ga teng, ng kichik qiymat -169 ga teng.

4-misol. x, y va z musbat sonlar uchun

$$\begin{cases} x^2 + xy + \frac{1}{3}y^2 = 25 \\ \frac{1}{3}y^2 + z^2 = 9 \\ z^2 + zx + x^2 = 16 \end{cases}$$

Tenglamalar sistemasidan $xy+2yz+3zx$ ifodaning qiymatini toping.

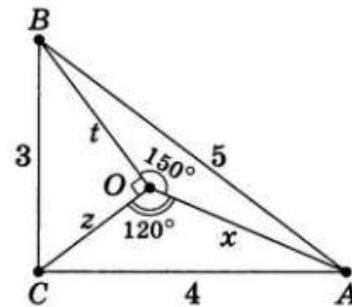
Yechilishi: $t = \frac{y}{\sqrt{3}}$ belgilashni kiritib

$$\begin{cases} x^2 + xt\sqrt{3} + t^2 = 25 \\ t^2 + z^2 = 9 \\ z^2 + zx + x^2 = 16 \end{cases} \quad \text{bundan} \quad \begin{cases} x^2 + 2xt \cos 150^\circ + t^2 = 5^2 \\ t^2 + z^2 = 9 \\ z^2 - 2zx \cos 120^\circ + x^2 = 4^2 \end{cases}$$

sistemani hosil qilamiz.

Tekislikda O nuqtani va $\angle BOC=90^\circ$, $\angle AOC=120^\circ$, $\angle AOB=150^\circ$ shartalarni qanoatlantiruvchi $OA=x$, $OB=t$ va $OC=z$ kesmalarni belgilab olamiz. Bundan esa $90^\circ+120^\circ+150^\circ=360^\circ$ tenglik hosil bo'ladi.

U holda 2 sistemadan $BC=3$ (Pifagor teoremasiga ko'ra) 3 va 1 tenglamadan $AC=4$, (cosinuslar teoremasiga ko'ra) ga ega bo'lamiz. ABC to'g'ri burchakli uchburchak hosil Qaralayotgan ifodaning ko'rinishi:

$AB=5$
Natijada bo'ladi.

$$xy + 2yz + 3zx = xt\sqrt{3} + 2tz\sqrt{3} + 3zx = 4\sqrt{3}\left(\frac{1}{2}xt \cdot \sin 150^\circ + \frac{1}{2}tz + \frac{1}{2}zx \cdot \sin 120^\circ\right) = 4\sqrt{3}(S_{\triangle AOB} + S_{\triangle BOC} + S_{\triangle COA}) = 4\sqrt{3} \cdot S_{\triangle ABC} = 2\sqrt{3} \cdot AC \cdot BC = 24\sqrt{3}.$$

Javob: $24\sqrt{3}$.

Foydalanilgan adabiyotlar. 11-sinf algebra geometriya, Geometrik va geometrik bo'lmagan topshiriqlar (A.D. BLINKOV)

UMUMTA'LIM MAKTABLARINING 9 SINF O'QUVCHILARIDA
O'TKAZILGAN TAJRIBA-SINOV ISHLARI VA NATIJALAR TAHLILI

Buzrukov To'lqin Omonovich

Tayanch doktorant, Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

+998915838200 tolqinbuzrukov5@gmail.com

Umumta'lim maktablarida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari va ularning mohiyati borasida quyidagi fikrlar yuritilgan.

Tajriba-sinov ishlari jarayonida fizika o'qituvchilarida ta'lim jarayonining samarali kechishiga yordam beruvchi quyidagi ko'nikma va malakalar xosil bo'lishiga doir usullar:

1. Maqasad doirasida amalga oshiriladigan vazifalarni aniqlash.
2. Mashg'ulot usulini aniqlash.
3. Mashg'ulot mazmunini to'laqonli yoritishga xizmat qiladigan shakl metod, vositalarni aniqlash.
4. O'quvchi tomonidan mavzu yoki o'quv material mohiyatining o'zlashtirish darajasini belgilovchi nazorni yo'lga qo'yish.

Ta'kidlab o'tilganidek, umumta'lim maktablarida fizika o'qitish samaradorligini oshirishda fizika o'qituvchilarining innovatsion yangi pedagogik texnologiyalar, nostandart topshiriqlar bo'yicha bilim ko'nikmasini oshirish muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Har bir ishda tashxisning to'g'ri qo'yilishi keyingi ishlarning samaradorligini belgilaydi. Shu bois o'quvchilarda masala yechish orqali fizika oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlarini shakllantirish xaqidagi tushunchalar to'g'risidagi bilim, tasavvur va ko'nikmalar shakllanganlik darajasining dastlabki holatini aniqlashga alohida ahamiyat berildi. O'quvchilar bilan anketa so'rovnomalari o'tkazildi. Javob natijalarining tahliliga ko'ra, o'quvchilarda masala yechish orqali fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlarini shakllantirish asosida o'rganiladigan fizik tushunchalarga tegishli bilim va tasavvurlar yetarli darajada emasligi aniqlandi.

Tajriba-sinov ishlarining natijalariga ko'ra, quyidagicha xulosalar qilindi:

Umumta'lim maktab o'quvchilari masala yechish orqali fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlarini shakllantirish haqida bilimigina ega emas, balki tasavvurga ham ega emas;

masala yechish orqali fizikaga oid kompetensiyalarni metodik xususiyatlarini shakllantirish mohiyatini tushunib etmagan;

umumta'lim va o'rta maxsus, kasb hunar va OTMlarda masala yechish orqali fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlarini shakllantirish mohiyati to'liq yoritilmagan.

Darslarni tekshirish jarayonida o'quvchilarda fizika to'g'risida tasavvurlarning shakllanganlik darajasiga asosiy e'tibor qaratildi. Jumladan, muammo bo'yicha quyidagi savollar ishlab chiqildi va dastlabki ma'lumotlarni olish uchun o'quvchilarga taklif qilindi. Masalan:

- Fizikaga oid kompetensiya nima ekanligini ta'riflang?
- Siz masala yechishda fizikaga oid kompetensiyalarni sezganmisiz?
- Masala yechishda fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlari orqali hal qilishda o'zingizni erkin his qilasizmi?
- Agar siz bu masala yechishga qiziqsangiz, ma'lum vaqt va kuch sarflashni talab qiladigan masalani yechishda fizikaga oid kompetensiyalar orqali hal qilasizmi?
- Masala yechishda fizikaga oid kompetensiyalarning ro'li qanday?

O'zbekiston Respublikasida uzluksiz ta'lim tizimi o'z mohiyatiga ko'ra jahon ta'lim standartlari darajasidagi ta'lim muassasalariga ega bo'lishi lozim. Ta'limning maqsadi har bir kishiga amaliy faoliyatida zarur bo'ladigan bilimlarni belgilangan Davlat ta'lim standartlaridan kam bo'lmagan hajmda olish imkonini berishdan iborat. Shuningdek, davlat ta'lim standartlariga masala yechishda fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlari tushunchasini kiritish kerak. Ushbu talabdan kelib chiqqan holda, ta'limning barcha bosqichlari oldida har tomonlama yetuk, mustaqil fikr egasi bo'lgan, mutaxassislik fanlarini puxta o'zlashtirgan holda, zamonaviy texnologiya va texnik vositalardan foydalana olish layoqatiga ega bo'lgan shaxslarni yetishtirishdek o'ta muhim vazifa turibdi.

Yakunlovchi tajriba-sinov ishlarining natijalarini masala yechishda fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlari yordamida tahlil qilish asosida tadqiqot ishi mazmuni hamda ularda ilgari surilgan g'oyalarning samarali, asosli ekanligini tasdiqlash qo'yilgan vazifalardan biri hisoblanadi.

Ma'lumki, har bir ishda tashxisning to'g'ri qo'yilishi keying ishlar samaradorligini belgilaydi. Shu bois o'quvchilarda fizikadan masala yechish kompetentlikning metodik xususiyatlari, tushunchalar shakllanganlik darajasining dastlabki holatini aniqlashga alohida ahamiyat berildi. O'quvchilar bilan anketa so'rovnomalari o'tkazildi. Javoblar taxlil natijalaridan, o'quvchilarning ko'pchiligida masala yechish kompetentlikning metodik xususiyatlarining ko'nikmasi yetarli darajada emasligi aniqlandi.

Ammo Surxondaryo viloyatidagi maktablarda masala yechish orqali fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlarning shakllantirish haqida dastlabki so'rovnomalar o'tkazilganda oz bo'lsa-da, tushuncha ko'nimasiga ega ekanligi aniqlandi.

Tajriba jarayonida o'quvchilarning dinamik qonuniyatlar asosida o'rganiladigan bilimlari (mexanika, elektr, magnetizm, optika va atom) ma'lum bir mavzularidan egallagan bilim va ko'nikmalari bilan ularning masala yechish orqali fizikaga oid kompetensiyalarning metodik xususiyatlarini shakllantirishda fizika bo'limlarida qo'llaniladigan bilimlar bo'yicha egallagan bilim va ko'nikmalar orasida tafovut aniqlandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Buzrukov T.O. Ta'lim tizimiga kompetensiyani kirib kelish tarixi // INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM Washington, USA 25th January 2021 7-8-9-10-11b.

2. Buzrukov T.O. Formirovanie kompetensiy shkolnikov v reshenii zadach po fizike // «NAUKA I MIR» Mejdunarodnyy nauchnyy jurnal, № 2 (90), Volgograd, 2021 g. S. 8-9

Makkajo`xorini yetishtirish agrotexnikasi

**Ilmiy rahbar: Samandarova B.S TTAU filiali mikrobiologiya kafedrası
dotsenti,b.f.n.**

UrDU Biologiya yo`nalishi 2-kurs magistranti: Davlatova Sh.

Dalani tekislash va xaydashga tayyorlash. Makkajo`xoridan mo`l hosil olishda dalaning tekis bo`lishi va uni ekishga to`g`ri tayyorlash juda katta ahamiyatga ega. Chunki o`simlikning butun o`suv davrida qilinadigan ishlar sifati dalaning tekisligiga bog`liq.

Yaxshi tekislangan dalalarda makkajo`xorini sifatli qilib ekish va bir tekisda undirib olish mumkin. Shuningdek ekin qator oraliq`ini ishlash, sug`orish ishlarining sifati ham dalaning tekisligiga bog`liq. Dala kuzda shudgorlash oldidan tekislanadi. Kuzgi shudgorga ekilganda urug` uning tabiiy namida ko`karib chiqadi va uzoq vaqtgacha suv talab qilmaydi.

Kuzda haydalgan yerning eng muhim ko`rsatkichi uning chuqurligi hisoblanadi. Makkajo`xori ekini ayniqsa yerni haydash chuqurligiga nisbatan ta`sirchan. Chunki uning ildiz sistemasi kuchli rivojlangan. Asosiy ildizlar tuproqning haydov qatlami yuza qismida joylashgan bo`lsa hamki, qolganlari esa 80-110 sm va undan chuqurroq qatlamlargacha kirib boradi.

Erta bahorda boronalashini yer sharoitiga qarab tuproqning 8-10 santimetrlik qatlami yetilganda boshlash kerak. Xorazm viloyati kam yomg`ir yog`adigan hududligi sababli, ko`pincha tuproqdagi nam makkajo`xori urug`ining ko`karib chiqishini ta`minlay olmaydi. Shu sababli urug`ni bir tekis undirib olish uchun zapas suvi yoki ekish oldidan shudgorlash paytida olingan egatlardan suv berish lozim.

Har ikkala xolatda ham shu yo`l bilan to`plangan tuproqdagi namni saqlab qolish uchun egatlar ustidan ko`ndalangiga borona yurg`iziladi. Shuningdek, yog`in-sochin ko`p bo`lgan yillarda tuproq yetilishi bilan yerni boronalab turish kerak, aks holda tuproqdagi nam u urug`ni ekishga qadar bug`lanib ketishi mumkin.

Yerni ekish oldidan ishlash. Ekish oldidan tuproqni ishlash harakteri shudgorning xolatiga bog`liq. Agarda shudgor qilingan dalaning tuprogi zichlashmagan va o`t bosmagan bo`lsa, uni ekishdan 1-2 kun oldin ikki izda boronalash va urug` ekiladigan kuni molalash mumkin, Mola tuproqning mexanik tarkibiga ko`ra 1-3 marta yurgiziladi. Agarda shudgorlangan dala tuprogi zichlashgan lekin o`t bosmagan bo`lsa, ekish oldidan 10-12 sm chuqurlikda chizellash, borona va mola bostirish bilan cheklansa bo`ladi.

Xullas, tuproqni ekish oldidan ishlash dala yuzini tekis, begona o`tlardan toza, tuproqning yuza (8-10 sm) qatlamini yumshoq, donador bo`lishiga va ekilganda

urug'ning tekis ko'karib chiqishini ta'minlashga qaratilgan bo'lishi kerak.

O'g'itlash. Ma'lumki, normal rivojlangan makkajo'xori o'simligi juda ko'p yer ustki massasi va kuchli ildiz sistemasi hosil qiladi. Shuning uchun ham tuproqdan ko'p oziq modda o'zlashtirib oladi. Masalan, 500-700 sentner ko'k massa yoki 60-70 sentner don hosil qilish uchun makkajo'xori tuproqdan 150-180 kg azot, 50-60 kg fosfor va 150 kg kaliy oladi. Buni juda ko'p tajriba ma'lumotlari tasdiqlaydi [5].

Makkajo'xorini ekish bilan bir vaqtda o'g'it berish ham yuqori hosil olishda katta ahamiyatga ega. Makkajo'xorining o'suv davrida kamida ikki marta oziqlantirish lozim. Birinchi marta o'simlik 3-4 barg chiqarganda, ikkinchi marta mumkin qadar kechroq ro'vak chiqarishiga yaqin oziqlantirish zarur.

Makkajo'xorini o'g'itlash normasini belgilashda tuproq unumdorligi va mexanik tarkibini albatta xisobga olish lozim.

Ekish muddatlari. Don va silosbop makkajo'xori bahor va yoz oylarida ekiladi. Makkajo'xorini bahorda ekishning eng optimal muddati Xorazm viloyatida aprel oyining ikkinchi yarmi va aprelning boshi xisoblanadi.

Makkajo'xori urug'ini tuproqning 10-12 sm va undan ham chuqurroq qatlamiga ekish mumkin.

Yozda makkajo'xori ikkinchi ekin sifatida ekilgandada yerni tayyorlashga katta ahamiyat berish kerak. Qayta ekishni 15 iyulgacha tugallash kerak. May va iyun oyida ekilganda makkajo'xoridan don olish mumkin. Iyulning birinchi yarmida ekilganda makkajo'xoridan esa silos yoki ko'kpoya olinadi. Ko'kpoya uchun makkajo'xori avgust oyining yarmigacha ekilishi mumkin.

Ekish normasi. Urug' ekish normasi donning unib chiqish qobiliyati, yirikligi, ko' chat qalinligi (ekish sxemasi), nav xususiyati, tuproq sharoiti, tuproq harorati va boshqa omillarga bog'liq. Har xil nav va duragaylar doni yirikligi bo'yicha bir xil emas, shuningdek urug'larning unib chiqish qobiliyati ham har xil. Odatda, duragay makkajo'xori urug'larining unuvchanligi navlarga nisbatan yuqoriroq.

Bundan tashqari tuproqning temperaturasi, mexanik tarkibi, sho'rlanish darajasi va boshqa omillar xisobga olinishi lozim. O'rta xisobda bir gektar yerda don uchun ekishda 22-25, ko'kpoya yetishtirish uchun esa 30-80 kg urug' sarflash mumkin.

Ekish usullar har xil. Makkajo'xorini iqlim, tuproq sharoiti va boshqa sabablarga ko'ra oddiy usulda tekis yerga, egat ichiga, egat ustiga, egat yonbag'riga va boshqa usullarda ekish mumkin.

Butun o'suv davrida qator oralarini mexanizmlar bilan ishlash, qo'shimcha oziqlantirish, sug'orish uchun egatlar ochish va boshqa jarayonlarni amalga oshirish maqsadida o'simliklar tor va keng qatorlab joylashtiriladi. Odatda, makkajo'xorining

qator oralig'i 60, 70, 80, 90, 100, 120 sm bo'lishi mumkin. O'zbekistonning sug'oriladigan yerlarida makkajo'xori qator oralig'ining maksimal kengligi 90sm hisoblanadi. Undan ortib ketsa o'simlik tuproq unumdorligidan to'la foydalana olmaydi. Qatorlardagi o'simliklar o'rtasidagi masofa 9-15 sm va hokazo bo'lishi mumkin.

Egat ichiga ekish. Egat ichiga ekish usuli qo'llanilganda egatlar chuqurligi 15-16 sm bo'lishi lozim. Sayoz (8-10 sm) egatlar urug`ni mo'ljallangan qulay qatlamga ekishga va o'simlik tuplarini chopiq qilish paytida tuproq bilan ko'mishga imkon bermaydi. Tajribalarimizda egat ichiga ekish usuli har ikkala xolatda (chuqur va sayoz) ham tekis yerga ekishga nisbatan yuqori hosil berdi. Egat ichiga ekilganda eng yuqori hosil egat chuqurligi 16 sm bo'lganda olindi va qo'shimcha xosil 8 sml egatdagiga nisbatan ancha (ko'kpoya hosili 12,3 %, don hosili 19,5 %) ko'p bo'ldi.

Oddiy usulda ekilganda yog'ingarchilik ko'p bo'lgan xollarda tuproq yuzining tez qurishi natijasida urug` ustida kuchli qatqaloq paydo bo'ladi va nixollarning chiqishi qiyinlashadi. Egat ichida kuchli qatqaloq hosil bo'lganda, u tuproqda havo almashishini yaxshilash va shu yo'l bilan urug`ning unishini yoki maysaning o'sishini yaxshilash maqsadida kultivatsiya yordamida yumshatiladi.

Egat ichiga ekilganda makkajo'xori dalalarida hosil bo'lgan tuproq qatqalog`ini yo'qotish uchun 2-3 marta kultivatsiya qilish mumkin. Qatqaloq paydo bo'lgan va o't bosgan dalalarni unib chiqqungacha yoki maysalar to'la ko'karib chiqqungacha va yaganalash paytigacha ishlanadi. Birinchi kultivatsiya o'simlik 3-4 barg chiqargan vaqtda o'tkaziladi, keyingi kultivatsiyalar o'simlik 80-90 sm bo'lgunga qadar o'tkazilishi mumkin, kultivatsiya vaqtida mineral o'g'itlar ham berib boriladi. Kultivatsiya vaqtida egatlarni tuproq bilan to'ldiradi va o'simlikning atrofidagi begona o'tlarni tuproqqa ko'madi.

Egat ichiga ekish usulining afzalliklari. Ma'lumki, urug`ning normal unib chiqishi uchun havo, temperatura bilan bir qatorda namlik ham muxim ahamiyatga ega. Ekish paytida tuproq nomi yaxshi saqlangan bo'lsa va urug` mumkin qadar nam qatlamga ekilsa, maysalar bexato bo'ladi.

Ekish usuli tuproqdagi namlik miqdoriga ma'lum darajada ta'sir qiladi, chunki ekish usuliga qarab tuproqning urug` ekiladigan qatlami qisman o'zgaradi, ya'ni tuproqning yuza qatlami zichlanishi yoki shakli o'zgarishi mumkin. Masalan, urug` oddiy usulda, ya'ni tekis yerga ekilgandada tuproqning yuza qismi bir oz zichlanadi, shakli esa deyarli o'zgarmaydi. Egat ichiga ekilganda tuproqning yuza shakli o'zgaradi va satxi ko'payadi. Bunda urug` egat olish bilan bir vaqtda ekiladi, shuning uchun u tuproqning sernam, sho'rlangan yerlarda tuzi kam bo'lgan qatlamiga tushadi.

Bizning tajribalarimizda har xil usulda ekilganda dalalardagi namlik tekshirilganda makkajo`xori egat ichiga ekilgandada urug` ekilganda qatlamning namligi oddiy usulnikiga nisbatan 13-14 % ko`p bo`lgani aniqlandi. Demak, urug` egat ichiga ekilganda u tuproqning sernam qatlamiga tushadi. Chunki egat olish paytida tuproqning nami kam qatlami ikki tomonga ag`darib tashlanadi.

Tajribalardan ma`lum bo`lishicha, urug` egat ichiga ekilganda qatlamda o`rtacha sutkalik harorat oddiy usulda ekilgandadagiga karaganda 7-10 % yuqori. Bu esa urug`ning bir tekis unishiga va to`la qiymatli maysalar olishga imkon beradi. Egat ichiga ekilganda makkajo`xori maysalarining ildizlari shamol ta`sirida zararlanmaydi, chunki egatlar ikki chetidan surilib tushgan tuproq bilan asta-sekin ko`miladi.

Tajribalarimizda egat ichiga ekilganda makkajo`xori tekis yerga ekilgandagiga qaraganda yaxshi o`sdi. Shuningdek so`ta va donlari nisbatan yirik bo`ldi.

Tekshirishlar shuni ko`rsatadiki, makkajo`xori urug`i 8-12 santimetr chuqurlikka ekilgandada yaxshi natija berdi. Bunda chuqur 16, 18 santimetr ga ekilganda urug`lar 4, 8 va 12 santimetr ga ekilgandaga nisbatan 2-3kun keyin ko`karib chiqdi, buning ustiga maysalar sust rivojlandi. Chunki chuqur ekilganda urug` unib to yer betiga chiqqunigacha undagi zapas energiya tugaydi va shunchalik qalini qatlamni yorib chiqishga quvvati yetmay qoladi. Bunday maysalar usib rivojlanishda ancha orqada qoladi. Bu esa natijada hosildorlikka ham salbiy ta`sir qiladi.

Makkajxori qator oralari, odatda, birinchi marta 3—4 barg hosil bo`lgan davrda o`tkaziladi. Birinchi suvga qadar tuproq sharoitiga qarab (yerning o`t bosishi, tuproqning zichlashishi va uni shamollatish zaruriyati tug`ilganda, havo salqin kelgan yillari 2-3 marta kultivatsiya qilinadi. Keyingi kultivatsiyalar sug`orishdan keyin o`tkaziladi. Bunda tuproq ob-tobiga kelganda kultivatsiyalash lozim.

Shuningdek kultivatorlar gektariga 75 kg dan 750 kg gacha o`g`it sola oladi.

Sug`orish muddatlari va normasi. Makkajo`xori jadal o`sayotgan davrda uni tez-tez, ya`ni 10-12 kunda bir sug`orish lozim. Bunda har gektar yerga 900-1200 m³ gacha suv sarflanadi. Hosilining yetilish davrida makkajo`xoriga yuqori normada suv berib bo`lmaydi. Chunki bu davrda o`simlik bo`yi va massasi katta, so`talar yetilgan bulib, zax yerda poyalar yotib qolishi mumkin. Makkajo`xorini butun o`suv davrida 4-5, hatto 6-7 martagacha sug`orish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati.

1. Dospexov B.A. Metodika polevogo opita s osnovami staticheskoy obrabotki rezultatov issledovaniy. // M., 1985, s. 352

2. .D.Alijonov va boshqalar. Makkajo`xoriyetishtirish agrotexnikasi. O`zbekiston qishloq xo`jaligi jurnal. 2018 4-son, 17-b.

3. Boloshev N.N., Belov A. I. Makkajo'xoriva oq jo'xori. Toshkent. «O'zbekiston» 1994.
4. Abdullaev R.A., Asomov D.K., Beknazarov B.O., Safarov K.S. O'simliklar fiziologiyasidan amaliy mashg'ulotlar. T.: «Universitet» 2004. 196 b.
5. Beknazarov B.O. O'simliklar fiziologiyasi. T.; "Aloqachi", 2009. 536 b

State stimulation of the development of export production in the Republic of Uzbekistan (on the example of and agricultural industry).

Jamshedova Mokhinur Fakhridin kizi

International economy and management Master student of UWED

mohinur.djamshedova@gmail.com

Annotation. The following thesis defines the concept of government export promotion in Uzbekistan mainly in agricultural sector and its essence. It suggestion on main export increase measures, how important to understand each measure that are involved in export simulation. Furthermore, the following thesis includes reasons why export simulation should be effective and systematic approach should be implemented and pursued.

Abstract. In this thesis, the main directions of export promotion are studied according to a number of important factors, and the positive impact of export assistance program on the economy is analyzed. It should be noted that Uzbekistan is expected to strengthen its export simulation in the upcoming years. Therefore, expecting changes are an important issue for Uzbekistan to become export-oriented country.

Key words. Uzbekistan's Export promotion, agricultural sector, export performance, trade.

Agricultural sector has great potential to increase export in Uzbekistan. Agriculture is an important sector of the economy of our country. This industry provides, on the one hand, food security and abundance on the tables of people, on the other hand, various industries - with the appropriate raw materials.

Agriculture occupies one of the leading places in terms of the number of people employed in the sectors of the economy. About half of the population of Uzbekistan lives in rural areas. All this necessitates close attention on the part of the deputies to the issues of the effectiveness of the development of agriculture. For example, the Pre-election program of UzLiDeP explicitly states such a priority as further diversification and development of agriculture based on comprehensive support for the development of entrepreneurship, farming and farmers, and the formation of a class of real owners in the countryside. One of the mechanisms for the implementation of election promises is the organization of effective parliamentary control. From this point of view, the Decree of the President of the Republic of Uzbekistan "On measures to radically improve the system for protecting the rights and legitimate interests of farmers and owners of household yards, the effective use of agricultural sown areas" contains

specific powers, which, UzLiDeP is sure, will bring parliamentary activity to a qualitatively new level.

There are several ways in which a state can support the export production of its agricultural sector. Government support of export production of agricultural products can take many forms. One way is to provide financial incentives to farmers and agribusinesses, such as tax breaks, subsidies, and low-interest loans. This can help reduce the cost of production and make agricultural products more competitive in the global market.

Another way is to invest in infrastructure, such as roads, ports, and storage facilities, to improve the efficiency of the supply chain and reduce transportation costs. This can help farmers get their products to market more quickly and at a lower cost, making them more competitive in the global market.

The government can also provide technical assistance and training to farmers to improve their productivity and the quality of their products. This can help farmers adopt new technologies and best practices that can increase their yields and improve the quality of their products, making them more attractive to buyers in the global market.

Additionally, the government can negotiate trade agreements with other countries to reduce trade barriers and increase market access for its agricultural exports. This can help farmers access new markets and increase their exports, boosting the economy and creating jobs.

Finally, the government can promote its agricultural products through marketing campaigns and participation in international trade shows and exhibitions. This can help raise awareness of the quality and diversity of its agricultural products and attract new buyers in the global market.

Overall, by implementing these measures, the government of Uzbekistan can create a favorable environment for the agricultural sector to thrive and increase its exports, which can boost the economy, create jobs, and improve the standard of living for farmers and rural communities.

References:

1. Decree of the president of the republic of Uzbekistan “On approval of the strategy for agricultural development of the republic of Uzbekistan for 2020-2030”, 2019.

<https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=120078>

2. Создание рабочих мест в агропродовольственном секторе Республики Узбекистан, Группа Всемирного банка.

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/917221601270571693/pdf/Uzbekistan-Agri-Food-Job-Diagnostic.pdf>

Sun'iy neyron to'rlari yordamida prognozlash

Yusupov Akmal Norxidir o'g'li

Termiz davlat universiteti magistrant

"Sun'iy neyron tarmoq" tushunchasi birinchi marta o'tgan asrning 40-yillarida fanga kiritilgan. Sun'iy neyron tarmoqda odamlar va hayvonlarning asab tizimining faoliyatini arifmetik mantiqiy darajada modellashtiradi. 1943-yilda neyronning rasmiy modeli ishlab chiqildi. Bunday model cheklangan miqdordagi muammolarni hal qilishga qodir. Rasmiy neyronlarni tarmoqqa birlashtirish orqali bu qiyinchiliklarni bartaraf etish mumkin. Bunday tizimlarning imkoniyatlari ancha kengroq: tarmoqli rasmiy neyronlar an'anaviy ravishda "inson faoliyati" sohasiga tegishli bo'lgan muammolarni hal qilishi mumkin. Masalan, naqshni aniqlash va hatto to'liq bo'lmagan ma'lumotlarga asoslangan qarorlar qabul qilish.

Neyron tarmoqlar dastlab biologiyadan ma'lum. Ular sutemizuvchilarning miyasiga qo'pol o'xshashlikka ega. Sun'iy neyron tarmoqlar axborotni qayta ishlash tizimlaridir. Ular ko'p sonli oddiy birliklardan, ya'ni neyronlardan iborat bo'lib, axborotni faollashtirish shaklini oladi. Neyron tarmoqlar o'quv misollari yordamida vazifani mustaqil ravishda o'rganish imkoniyatiga ega. Neyron tarmoqni o'rgatishda neyron tarmoqning haqiqiy chiqishi va kerakli natija o'rtasida farq bor. Neyron tarmoqlardan ko'p jihatdan foydalanish mumkin, masalan, naqshni aniqlash, avtonom transport vositalarini boshqarish, prognozlash. Neyron tarmoqlari, neyron tarmoqlari, qisqartma. NN, E. neyron tarmoqlari

1) Nerv hujayralarining bir-biri bilan sinapslar orqali bog'langan tarmoqlari (nerv tarmoqlari).

2) Sun'iy neyron tarmoqlari (Qisqa. KNN), kompyuterda amalga oshirilgan neyron tarmoqlarning simulyatsiya modellari, ya'ni sun'iy neyronlar tarmoqlari.

Biologik yo'naltirilgan va texnik yo'naltirilgan simulyatsiyalar o'rtasida farqlanadi. Neyron tarmog'idagi barcha neyronlar bir vaqtning o'zida ishlaydi, aksariyat algoritmlarni parallel ravishda osonlikcha bajarib bo'lmaydi. Parallel kompyuterlardan samarali foydalanish vaqti-vaqti bilan, ayniqsa, muhim vaqt talab qiladigan ilovalar uchun, shuningdek, juda ko'p hisoblashni talab qiladigan muammolar uchun zarur bo'ladi, masalan, o'rganish orqali neyron ulanish strukturasi optimallashtirishda Insonning og'zaki nutqini tan olish neyron tarmoqlar duch keladigan eng katta muammolardan biridir. Biroq so'nggi paytlarda inson nutqini tanib olish qobiliyatidan ham oshib ketadigan sun'iy neyron tarmoqlarni yaratish muvaffaqiyatli bo'ldi. Bu tarmoqlar faqat 11 ta sun'iy neyronidan (30 ta ulanishga ega) iborat bo'lib, ular & # 8211 boshqa tarmoqlarning "an'anaviy" neyronlaridan farq qiladi & # 8211 nafaqat

signallarning intensivligiga, balki sezgir ta'sirga ham ega. tuzilmalar - bu individual neyronlar o'zgaruvchan vaqt tsikllari bilan ishlaydi va signallarni xuddi shunday tarzda gippokampdagi nerv hujayralariga uzatadi, bunda odamlarda assotsiativ o'rganish sodir bo'ladi. Mashg'ulot bosqichlaridan so'ng test sinovlarida bunday tarmoqlar fon shovqinidan ma'lum bir ovozni tanlab filtrlash bo'yicha inson qulog'idan ustun ekanligini isbotlaydi. Kompyuter neyron tarmoqlarini o'rganishda miya printsiplarini izohlashda neyronlar haqidagi matnning qisqa bandiga rozi bo'lgan olimlar va muhandislarni tushunish oson, ular dendritlardagi sinapslardan foydalanib, boshqa neyronlarga "quloq soladi" va qavat ustiga yig'ish natijalarini bitta akson yordamida uzatadi. bundan tashqari, ushbu bilimlarga tanqidiy baho bermasdan. Hatto neyrobiologlar biologik neyronning tamoyillarini tasvirlash uchun McCulloch-Pitts rasmiy neyronidan foydalanadilar, ammo ular buni boshqa sababga ko'ra qilishadi, chunki munosib alternativalar yo'q, biologiyada neyron nima qilyapti, qanday mantiq bajaradi, keng ma'lumotga qaramay. Neyron tarmoq nima? Neyron tarmog'i sinapslar orqali bog'langan neyronlar ketma-ketligi ekanligini aytadi. Agar dastur neyron tarmog'ining tuzilishiga ega bo'lsa, kirish ma'lumotlarini mashina darajasida tahlil qilish va natijani eslab qolish mumkin bo'ladi. Neyron tarmoqlari va neyron tarmoqlari uchun ma'lumotlar biologik analogning soddalashtirilgan modelidir. Ba'zi ekspertlar neyron tarmoqlar haqida gapirganda, inson miyasini eslashadi. Ha, bu haqiqatga yaqin, lekin inson miyasi haddan tashqari murakkab, shuning uchun bu juda taxminiy taqqoslash, chunki biz (hali) zamonaviy texnologiyalar yordamida ham uning mexanizmlarini to'liq qayta yaratishga qodir emasmiz. Natijada, neyron tarmog'ini miya printsipligiga asoslangan dastur deb atash yaxshiroqdir. Neyron tarmog'i neyronlar to'plamidir. Ushbu neyronlarning har biri ma'lumotlarni qabul qiladi, ularni qayta ishlaydi va keyin boshqa neyronga uzatadi. Va har bir neyron signallarni xuddi shu tarzda qayta ishlaydi. Ammo qanday qilib biz boshqacha natijalarga erishamiz? Buning uchun neyronlarni bir-biriga bog'laydigan sinapslar javobgardir. Har bir neyron signalni zaiflashtiradigan yoki kuchaytiradigan ko'plab sinapslarga ega bo'lishga qodir. Neyronlar vaqt o'tishi bilan o'z xususiyatlarini o'zgartirishga qodir. Aytgancha, sinapslarning parametrlarini to'g'ri tanlash orqali biz chiqishdagi kirish ma'lumotlarini o'zgartirishning to'g'ri natijalarini olishimiz mumkin. Neyron tarmoqlarning turlari Umuman olganda, biz neyron tarmoq nima ekanligini hal qildik. Endi ularning navlari va turlari, ya'ni tasnifi haqida gapirish vaqti keldi. Ammo bu erda biroz tushuntirish kerak. Har bir neyron tarmoq kirish deb ataladigan neyronlarning birinchi qatlamini o'z ichiga oladi. Bu qatlam hech qanday transformatsiya va hisob-kitoblarni amalga oshirmaydi, uning vazifasi boshqacha: kirish signallarini boshqa neyronlarga qabul

qilish va tarqatish va bu qatlam barcha turdagi neyron tarmoqlar uchun umumiy bo'lgan yagona qatlamdir va bo'linish mezoni keyingi tuzilishdir:

1. Neyron tarmoqning bir qavatli tuzilishi. Bu neyronlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirning strukturasi bo'lib, unda kirish qatlamidan signallar darhol chiqish qatlamiga yuboriladi, aslida u nafaqat signalni o'zgartiradi, balki darhol javob beradi. Yuqorida aytib o'tilganidek, 1-kirish qatlami faqat signallarni qabul qiladi va tarqatadi va kerakli hisob-kitoblar allaqachon ikkinchi qatlamda sodir bo'ladi. Kirish neyronlari asosiy qatlamga turli og'irlikdagi sinapslar yordamida ulanadi, bu ulanishlar sifatini ta'minlaydi.

2. Ko'p qatlamli neyron tarmoq. Bu erda chiqish va kirish qatlamlaridan tashqari yana bir nechta yashirin oraliq qatlamlar mavjud. Ushbu qatlamlarning soni neyron tarmoqning murakkablik darajasiga bog'liq. Bu ko'proq biologik neyron tarmog'ining tuzilishiga o'xshaydi. Bunday turlar yaqinda ishlab chiqilgan, bundan oldin barcha jarayonlar bir qatlamli neyron tarmoqlar yordamida amalga oshirilgan. Tegishli echimlar bir qatlamli bo'lganlarga nisbatan katta imkoniyatlarga ega, chunki ma'lumotlarni qayta ishlash jarayonida har bir oraliq qatlam axborotni qayta ishlash va tarqatishning oraliq bosqichidir. Qatlamlar soniga qo'shimcha ravishda, neyron tarmoqlari neyronlar orasidagi sinapslar bo'ylab ma'lumotlarning tarqalish yo'nalishiga ko'ra tasniflanishi mumkin:

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. В.В.Круглов, В.В.Борисов "Искусственные нейронные сети" Теория искусственных нейронных сетей. Основные положения
2. В. В. Круглов, В. В. Борисов — Искусственные нейронные сети. Теория и практика
3. Л. Н. Ясницкий — Введение в искусственный интеллект
4. <http://www.socioego.ru/teoriya/istoch/neyron/sod.html>

BILINGUALISM. BILINGUAL EDUCATION IN SCHOOL

Student of Jizzakh branch of National university, 203-20 group student

Negmatova Marjona Islom qizi

Supervisor: Quvondiqova Dildora Ali qizi

Annotation

This article provides information on the structure of the Bilingual education system, its achievements, as well as the specific features of Bilingual education

Keywords: Bilingualism, bilingual education, multilingual, educational system, practical part.

Аннотация

В данной статье представлена информация о структуре системы билингвального образования, ее достижениях, а также особенностях билингвального образования

Ключевые слова: Билингвизм, двуязычное образование, полиязычие, начальная школа, практическая часть.

Bilingualism refers to the ability to use two languages in everyday life. Bilingualism is common and is on the rise in many parts of the world, with perhaps one in three people being bilingual or multilingual.

Defining bilingualism in just a few words is not easy, as each individual has different bilingual characteristics. There may be distinctions between ability and use of a language, or differences in proficiency between the two languages.

Bilingual education in primary school. Results. Achievements.

In primary school, the curriculum is bilingual for all students, while in secondary school we continue the bilingual programme, but there is also a possibility of a full programme in English. This enables the students to acquire a variety of language skills and to become aware of the world around them. Mastering two languages enhances thinking skills, facilitates the integration of complex concepts, and makes it easier to understand different cultures and ways of thinking. Numerous studies show that bilingual learners have a better memory capacity and greater mental flexibility. They perform better at school than monolinguals. I made a some experience between ordinary pupils and bilingual pupils. English was the subject of the 45-minute lesson. There were 25 students in the Year 4 class, roughly 15 of them spoke Uzbek as their mother tongue, while the remaining students were (or appeared to be) monolingual. The lesson's material was drawn from the theme "knowledge and understanding of places, patterns, and processes" and was intended to fulfill the requirement for studying two localities: Uzbek and Tajik. These languages are easily accessible for such lessons, and

a well-liked set for schools with a sizable population of students with Tajik heritage backgrounds covers the in Tajikistan and includes a well-made video. This cultural and social understanding informed me. The purpose of my topic was to increase the kids' awareness of the disparities and parallels between the community they lived in in West Yorkshire and what they saw in the film. The majority of the lesson time was spent with the class watching portions of the film together, interspersed with questions and discussion. At least seven times during the course of the session, there were extensive discussions between Uzbek and Tajik, as well as shorter ones. Overall, I had the impression that the session was well-organized and conducted, with lengthy discussions designed to involve all of the students present. Despite English being the language of choice, Tajik had its place. The children who were 'monolingual' sat quietly and appeared to be paying attention, while the other children who spoke Tajiki appeared to be listening closely to what was going on. Overall, I had the impression that the session was well-organized and conducted, with lengthy discussions designed to involve all of the students present. Despite English being the language of choice, Tajik had its place. I wrote down the instruction.

In conclusion, there is no doubt that bilingual educators could make a significant contribution to the transformative teaching and learning that if their system recognizes the potential of their bilingualism and supports the growth of it as a component of their professional expertise. First declaration that such pedagogies can be used by all educators, not simply those who share the language and cultural backgrounds of their students, despite the fact that this chapter has mostly focused on bilingual teachers. It should be said that the research and general results show the positive side of bilingualism. The main role of this is that students with dual languages in reading have stronger intellectual capacity and different results than normal students.

References and websites:

Bilingual: Life and Reality (F. Grosjean)

The Bilingual Edge (Kendall King)

Used Websites

1. <https://www.bartleby.com/essay/Bilingual-Education-On-The-Brain-PJMEUJ6XWB>

«CONFERENCE ON UNIVERSAL SCIENCE RESEARCH 2023» VOLUME-1,
ISSUE-5 (31 MAY)
MUNDARIJA

1	UZLUKSIZ MUSIQIY TA'LIM TIZIMI ILMIY VA PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA Shukurova Nilufar G'ayratovna	5-8
2	Umumhuquqiy tezaurus masalalari Muyassarxon Baxriddinova	9-13
3	YANGI O'ZBEKISTONDA DEMOKRATIK ISLOHOTLAR GENDER ADOLAT YO'LIDA Abdiqahhorov Davlatbek Muzaffar o'g'li, Xaitmurodov Sardorbek Xasan o'g'li, Hamroqulova Durdona Sherali qizi	14-16
4	Xorij davlatlarining fuqarolarning jamoat tartibini saqlashda ishtirokini ma'muriyhuquqiy tartibga solinishining ilg'or tajribasi Azimov Umid Gafurovich	17-19
5	RESPONSE OF SUNBERRY TO DIFFERENT CLIMATIC CONDITIONS Azamat Rahmatillayevich Khaidarov	20-24
6	Сравнительные результаты эндоскопического лечения язвенной болезни желудка и двенадцатиперстной кишки, осложненной кровотечением Бабаджанов А.Х, Садыков Р.А, Джуманиязов Д.А.	25-28
7	ISLOM DINIDA INSON MA'NAVIYATI VA MA'RIFATI MASALASI Davronova Feruza Raxmanovna, G'aniyeva Zaynab Xusanovna	29-33
8	ISLOM DININING TARQALISHI VA ISLOM DINI G'OYALARINING TA'LIM-TARBIYADAGI AHAMIYATI Davronova Feruza Rahmonovna, Ubaydullayeva Manzura Temurmaliq qizi	34-37
9	Hozirgi o'zbek adabiy tili rivojida shevalarning hissasi. Ishquvvatov Mamarasul, Ergasheva Dilrabo	38-39
10	BUYUK AMIR TEMUR DAVLAT BOSHQARUV TIZIMI Alimardonov Azizbek, Ne'matov Saidarvarxon	40-42
11	ADVANCES IN INTERACTIVE FOREIGN LANGUAGE TEACHING AT ACADEMIC LYCEUMS Berdialiyeva Gulnoza	43-46
12	PHOTOCATALYTIC AND BIODEGRADABLE BIOPLASTIC EXTRACTION FROM STEMS AND LEAVES OF VARIOUS PLANTS Musurmonov Abror Alisherovich, Choriyev Jahongir Olimjon o'g'li, Ubaydullayeva Shohista Hidoyatillo qizi	47-54
13	Zamonaviy dars va unga qo'yiladigan talablar Avazova Farangiz Ixtiyor qizi	55-60
14	Непосредственные результаты комбинированного и комплексного лечения ранних форм рака шейки матки. Орипова М.Р.	61-62
15	Sun'iy intellekt orqali ta'lim tizimini baholash Hoshimova Nilufar Eshmurod qizi, Toshpo'lotova Dilfo'za Komiljon qizi	63-65

16	Culture bound Oyxunboeva Dilafruz Mahmud qizi, Davronova Dilnoza Jasur qizi, Abduraxmanova Zilola Yoqubjon qizi	66-68
17	THE IMPORTANCE OF LEARNING INTERCULTURAL COMPETENCE IN COMMUNICATION Bakhromova Zarina Ali qizi, Saitmurodova Nozima Olim qizi, Abduraxmanova Zilola Yoqubjon qizi	69-71
18	Byudjet tashkilotlarida mehnatga haq to'lashning amaldagi tizimi Turayeva Gulizahro, Abduhamidov Jaloliddin, Yusupov Behruzbek, Isoqov Jasur, Axmadova Dilnoza, Ubaydullayeva Farangiz	72-74
19	OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARINING BUZILISHINING OLDINI OLISH VA NAZORAT QILISH Babamuratov N.N, Normamatov N.D.	75-76
20	LINGVOMADANIY MAKONDA OQ RANGNING MENTAL XUSUSIYATLARI (O'ZBEK XALQ ERTAKLARI MISOLIDA) Hamid Xo'shmurodovich Bozorov.	77-79
21	АНАЛИЗ МЕТОДОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОЧНОСТИ НИТОЧНЫХ СОЕДИНЕНИЙ В ШВЕЙНЫХ ИЗДЕЛИЯХ С ВЫСОКОЙ РАЗДВИГАЕМОСТЬЮ В ШВАХ Алимухамедова Б.Г, Жумаев Ш	80-83
22	Didactic Games Used in Natural Science Classes Abdullayeva M, Yangiboyeva N, Kutlimuratova D	84-86
23	ҚАЙТА ТИКЛАНУВЧИ ЭНЕРГИЯ МАНБАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ХУКУКИЙ ЖИҲАТЛАРИ Содиқова Дилафрўз Раджабовна, Раҳматов Феруз Касимович	87-93
24	Pedagogik metodlar va ulardan foydalanish usullari Mirzaaliyeva Maftuna¹, Boyhonova Farzona², Rashidova Gulnoza³	94-96
25	"YANGI TAXRIRDAGI KONSTITUTSIYADA INSON HUQUQLARINI KENGAYTIRISH" Sattorova Muxarram Abdurazzakovna	97-100
26	KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI, VOYAGA YETMAGAN O'SMIRLAR ORASIDA ZO'RAVONLIK VA SHU KABI XOLAT, ULARNI OLDINI OLISH CHORA-TADBIRLARI. Zokirova Irodaxon Odilovna, Xasanova Muhabbat Xasanovna, Usmonova Nozima Aziz qizi	101-103
27	YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI KASB TANLASHGA KO'MAKLASHISH VA ULARNI KASBGA YO'NALTIRISH. Zokirova Irodaxon Odilovna, Xasanova Muhabbat Xasanovna, Usmonova Nozima Aziz qizi	104-106
28	The problems in teaching young learners. Bakhromova Zarina Ali qizi, Saitmurodova Nozima Olim qizi, Quvondiqova Dildora Ali qizi	107-109
29	ALTERNATIVE METHOD FOR THE TREATMENT OF SCID Joseph Helen, Muslimbek Asadullayevich	110-112

30	STYLES AND CHARACTERISTICS OF RESIDENTIAL PREMISES OF THE MEDIEVAL PERIOD. Kholmatov Furkatjon Sirojiddin ugli.	113-117
31	XORAZM VOHASI O'SIMLIK QOPLAMI TUZILISHI Sobirov Javoxir Xayrulla o'g'li	118-121
32	ОСОБЕННОСТИ ТРУДНОЙ ДЛЯ ТЕРАПИИ, ТЯЖЕЛОЙ БРОНХИАЛЬНОЙ АСТМЫ У ДЕТЕЙ Иргашев Отабек Хушвахтович, Ўрозалиев Суннат Юсупжон ўғли, Исматуллаев Сохибжон Қудратович, Авазов Бекзод Хамро ўғли	122-125
33	ЭТИОЛОГИЯ ОСТРОГО ФАРИНГИТА У ДЕТЕЙ Жумаев Азиз Абдусамат ўғли, Норқобиллов Абдусамат Жумаевич, Исмоилов Мухаммадали Очилдиевич, Давронова Чарос Луксановна	126-129
34	ALGEBRAIK MISOLLARNI GEOMETRIK USULLARDA YECHIMI T.Kenjayeв, M.Rajabov	130-133
35	UMUMTA'LIM MAKTABLARINING 9 SINFI O'QUVCHILARIDA O'TKAZILGAN TAJRIBA-SINOV ISHLARI VA NATIJALAR TAHLILI Buzrukov To'liqin Omonovich	134-136
36	Makkajo'xorini yetishtirish agrotexnikasi Samandarova B.S, Davlatova Sh.	137-141
37	State stimulation of the development of export production in the Republic of Uzbekistan (on the example of and agricultural industry). Jamshedova Mokhinur Fakhriddin kizi	142-144
38	Sun'iy neyron to'rlari yordamida prognozlash Yusupov Akmal Norxidir o'g'li	145-147
39	BILINGUALISM. BILINGUAL EDUCATION IN SCHOOL Negmatova Marjona Islom qizi, Quvondiqova Dildora Ali qizi	148-149
40	MUNDARIJA	150-152